

REKENKAMERVERSLAG 2025

Voorwoord

Met genoegen presenteer ik u het jaarverslag van de Rekenkamer van Suriname over het dienstjaar 2025. Als onafhankelijk constitutioneel orgaan en Hoog College van Staat is het onze wettelijke taak om toezicht te houden op de rechtmatige en doelmatige besteding van staatsmiddelen. In een tijd waarin transparantie en verantwoording essentieel zijn voor het vertrouwen van de burger in de overheid, is onze rol als externe controleur onmisbaar voor het waarborgen van de publieke verantwoording. Met dit rapport presenteren wij onze belangrijkste bevindingen en activiteiten.

Een robuust stelsel van Public Finance Management (PFM) vormt de ruggengraat van een gezonde economie. Het jaar 2025 markeerde een belangrijke fase in onze controletaak door de volledige toepassing van de *Comptabiliteitswet 2019 en 2024* en het hanteren van het 'Single-Audit'- principe. Hoewel de overheid stappen zet in de hervorming van het financieel beheer, constateren wij dat structurele knelpunten - zoals de gebrekkige aansluiting tussen beleid en begrotingsuitvoering - blijven voortbestaan.

Om dit te adresseren, hebben wij ons in 2025 intensief ingezet op het versterken van onder andere de interne controlefuncties bij de ministeries en staatsorganen via een gerichte assessment en een workshop. Een bestendig PFM-systeem vereist immers dat fouten en onregelmatigheden reeds aan de bron, door een effectief werkende 'controletoeren', worden gedetecteerd en gecorrigeerd.

Goed openbaar bestuur vraagt om integriteit en een strikte naleving van wet- en regelgeving. Onze onderzoeken over 2025 - variërend van de uitgifte van domeingronden en sociale uitkeringen bij het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting tot het subsidiebeleid bij onderwijsinstellingen - onderstrepen dat er op dit gebied nog aanzienlijke uitdagingen liggen. Daarnaast blijft de naleving van de *Wet op de Jaarrekening* door parastatale instellingen een kritiekpunt van aandacht.

Het is van cruciaal belang dat de aanbevelingen uit onze rapporten actief worden opgevolgd om de integriteit van het bestuurlijk apparaat te verhogen. Ook dechargeverlening door De Nationale Assemblée is hierbij essentieel; dit vormt het sluitstuk van de cyclus die begint bij de begroting en via de uitvoering leidt naar de uiteindelijke verantwoording.

De Rekenkamer streeft ernaar om als modelorganisatie te fungeren binnen de publieke sector en hanteert het *'lead by example'* principe als kernstrategie. Een bijzonder hoogtepunt in 2025 was de verkiezing, van de voorzitter als vertegenwoordiger van de Rekenkamer van Suriname, tot vertegenwoordiger van CAROSAI in de Governing Board van INTOSAI voor de periode 2025 - 2028. Deze internationale erkenning, samen met de succesvolle afronding van het Makandra-programma in samenwerking met de Algemene Rekenkamer Nederland, heeft substantieel bijgedragen aan onze verdere professionalisering en de toepassing van internationale standaarden

(ISSAI's). Wij kijken uit naar verdere continuering van dit, voor ons zo succesvolle, Makandra-programma.

Ons pad blijft onveranderd: bijdragen aan een integer, kwalitatief en legitiem openbaar bestuur voor alle Surinamers.

Het realiseren van onze ambities en het uitvoeren van onze wettelijke taken is alleen mogelijk door de inzet van velen. Ik spreek mijn oprechte dank uit aan de leden en de collega's van de Rekenkamer voor hun onvermoeibare inzet en professionaliteit gedurende het afgelopen jaar.

Daarnaast dank ik onze nationale en internationale partners, in het bijzonder de Algemene Rekenkamer Nederland en de CAROSAI-gemeenschap, voor de vruchtbare samenwerking. Ook dank ik de gecontroleerde instanties voor de geboden medewerking tijdens onze onderzoeken. Samen dragen we de verantwoordelijkheid voor een transparante overheid.

Ik nodig u uit dit verslag te lezen als een instrument voor verbetering en als een weergave van onze onafhankelijke toetsing. Alleen door een gezamenlijke inzet voor een transparante en gedisciplineerde financiële huishouding kunnen we het vertrouwen van de burger in de staat duurzaam versterken.

Paramaribo, 30 maart 2026
Rekenkamer van Suriname

De heer drs. S.R. Bhoendie
(voorzitter)

Mevrouw drs. N.H. Vredeberg, MBA
(secretaris)

Inhoudsopgave

Voorwoord

Lijst met acroniemen en afkortingen

Definities

Inleiding..... 7

1. Over ons 9

1.1 Wettelijke grondslag en onafhankelijkheid 9

1.2 Missie, Visie en Kernwaarden 9

1.3 Organisatiestructuur van de Rekenkamer 11

1.4 Taken en Mandaat Rekenkamer 12

1.4.1 Taken Rekenkamer 12

1.4.2 Mandaat Rekenkamer 12

1.4.3 Beleid Rekenkamer 13

1.5 Het College 14

1.6 Bureau Rekenkamer 15

1.7 Personeel 15

1.8 Financiën 16

1.8.1 Begroting 2025 17

1.8.2 Operationele kosten 17

1.8.3 Programma's 17

1.8.4 Realisatie 17

2. Samenwerking en institutionele versterking 20

2.1 Activiteiten van de Rekenkamer 20

2.2 Regionale en internationale samenwerkingen 24

3. Financiële administratie van de staat 2025 30

3.1 Overheidsontvangsten in het dienstjaar 2025 30

3.2 Overheidsuitgaven in het dienstjaar 2025 37

3.3 Uitbetaalde salarissen 2025 43

3.3 Geregistreerde leningen en stand staatsschuld 2025 45

4. Stakeholder Engagement Strategy 46

4.1 Kennismakingsbezoeken aan ministers 46

4.2 Stakeholder Engagement Workshop 47

5. Public Finance Management 51

5.1 Samenhang en samenwerking binnen de PFM-keten 51

5.2 Structurele Public Finance Management knelpunten 51

5.3 Toezicht op het beheer van de overheidsfinanciën 53

5.4 Verantwoordingsplicht parastatalen conform de Wet op de Jaarrekening 56

6. Rechtmatigheidsonderzoeken 58

6.1 De problematiek inzake de controle op de jaarverslagen van 2022 en 2023 in samenhang met de uitvoering van de Comptabiliteitswet 2019 en de afhandeling van begrotingsrekeningen tot en met 2021 en de slotwetten 58

6.2 De rechtmatigheid van het toekennen van pensioenen aan gepensioneerde ambtenaren of hun nabestaanden bij het Pensioenfonds Suriname over het dienstjaar 2023 60

6.3 De rechtmatigheid van uitgifte van domeingrond door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer in het dienstjaar 2023 64

6.4 Uitkering van financiële bijstand door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting in het dienstjaar 2023 68

6.5 Subsidies verstrekt aan onderwijsinstellingen 71

6.6 Lopende onderzoeken 75

7. Specialty Audit 76

Tabellen:

- 1: Personeelsbezetting december 2025
- 2: Begrotingsuitvoering van de Rekenkamer voor het dienstjaar 2025
- 3: Overzicht begrote en gerealiseerde ontvangsten dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)
- 4: Belastingontvangsten in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)
- 5: Niet-Belastingmiddelen in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)
- 6: Donormiddelen in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)
- 7: Leningsopbrengsten in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)
- 8: Overzicht van de totale uitgaven met bedragen van vastgestelde begroting en realisatie per ministerie/directoraat/staatsorgaan over 2025 (Bedragen x SRD 1.000)
- 9: Overzicht van de verschillen van vastgestelde en realisatie per ministerie/directoraat/staatsorgaan over 2025
- 10: Netto uitbetaalde salarissen aan de ministeries, staatsorganen en andere instellingen die onder de ministeries vallen over dienstjaar 2025
- 11: Netto uitbetaalde salarissen aan overige instellingen en ziekenhuisinrichtingen in 2025
- 12: Netto uitbetaald aan onderstand en pensioenen 2025
- 13: Stand binnen- en buitenlandse staatsschuld volgens de internationale definitie op kasbasis dienstjaar 2025
- 14: Resultaat van het IC-assessment op de 21 ministeries of staatsorganen
- 15: Uitgekeerde subsidies en bijdragen aan parastatale instellingen

Figuren:

- 1: Organisatiestructuur van de Rekenkamer
- 2: Personeelsleden naar leeftijd en gender
- 3: Negen dimensies van het IC-assessment

Bijlagen:

- 1: Personeelsbezetting Rekenkamer van Suriname per 31-12-25
- 2: Schatkistpapier Staatsschuld Registratie januari - december 2025
- 3: Financieringsovereenkomsten
- 4: Kredietovereenkomsten
- 5: Promissory Note
- 6: Breakdown van instituten die vallen onder de ministeries behorende bij tabel 11
- 7: Agreed-upon procedures report on EITI-report regarding extractive industries revenue streams for fiscal years 2021 and 2022
- 8: Agreed-upon procedures report on EITI-report regarding extractive industries revenue streams for fiscal years 2023 and 2024

Lijst met acroniemen en afkortingen

AdeKUS	Anton de Kom Universiteit van Suriname
AHKCO	Academie voor Hoger Kunst- en Cultuuronderwijs
AI	Artificial Intelligence
AOV	Algemene Oudedagsvoorziening
AP	Ambtenaren Pensioen
AR	Algemene Rekenkamer Nederland
BFZ	Begrotings- en Financiële Zaken
BR	Begrotingsrekening
CAROSAI	Caribbean Organization of Supreme Audit Institutions
CBB	Centrale Begrotingsboekhouding
CBD	Centrale Betaaldienst
CBvS	Centrale Bank van Suriname
CEBUMA	Centraal Bureau Mechanische Administratie
CLAD	Centrale Landsaccountantsdienst
CRISP	Crisis Management for SAI Performance
DDD	Dienst der Domeinen
DDO	Doelmatig- en Doeltreffendheidsonderzoeken
DNA	De Nationale Assemblée
EITI	Extractive Industries Transparency Initiative
EZOTI	Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie
FB	Financiële bijstand
Fin	Financiën en Planning
G.B.	Gouvernementsblad
GBB	Grondbeleid en Bosbeheer
GI	Grondinspectie
GMD	Geologische Mijnbouwdienst
GRIS	Grondregistratie en Informatie Systeem
HRM	Human Resource Management
IB	Internationale Betrekkingen
IC	Interne Controle
IDI	INTOSAI Development Initiative
IFMIS	Integrated Financial Management Information System

IFPP	INTOSAI Framework of Professional Pronouncement
IFRS	International Financial Reporting Standards
INTOSAI	International Organization of Supreme Audit Institutions
IOL	Instituut voor de Opleiding van Leraren
ISSAI	International Standards of Supreme Audit Institutions
JOS	Jeugdontwikkeling en Sport
LOBO	Lerarenopleiding Beroepsonderwijs
MIN	Ministerie
MINOWC	Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
MMEB	Mensen met een beperking
MOP	Meerjaren Ontwikkelingsplan
MSG	Multi-Stakeholder Group
NBM	Niet-Belastingmiddelen
OWRO	Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening
PFM	Public Finance Management
PFS	Pensioenfonds Suriname
PTC	Polytechnic College Suriname
PW	Personeelswet
RMO	Rechtmatigheidsonderzoek
RvM	Raad van Ministers
S.B.	Staatsblad der Republiek Suriname
SAI	Supreme Audit Institution
SAI PMF	Supreme Audit Institutions Performance Measurement Framework
SDMO	Suriname Debt Management Office
SES	Stakeholder Engagement Strategy
SoZaVo	Sociale Zaken en Volkshuisvesting
SP	Strategisch Plan
SPMR	Strategy, Performance Measurement, and Reporting
SRD	Surinaamse Dollar
TCT	Transport, Communicatie en Toerisme
VWA	Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid
WP	Weduwen- en Weduwnaars Pensioen
WWP	Wezenpensioen
WZP	Weduwen- en Wezenpensioen
ZwHH	Zwakke huishoudens

Definities

Ambtenaren	Personen die krachtens een aanstelling in bezoldigde dienst van het land zijn (PW 1985 no. 41 artikel 1).
Arbeidscontractanten	Personen die krachtens een arbeidsovereenkomst in dienst van het land zijn (PW 1985 no. 41 artikel 1).
Departementen van Algemeen Bestuur	Ministeries
Donormiddelen	De donorenbrengsten die zijn ontvangen in staatskas of een bankrekening van de Staat in het desbetreffende begrotingsjaar waarop de verantwoording betrekking heeft.
Extractieve sector	Ook wel de primaire sector genoemd, verwijst naar de economische activiteiten die gericht zijn op het winnen van natuurlijke hulpbronnen uit de aarde. Dit omvat onder andere de mijnbouw, steenkoolwinning, olie- en gaswinning, visserij en de bosbouw.
Landsdienaren	Ambtenaren en arbeidscontractanten (PW 1985 no. 41 artikel 1).
Onderrealisatie	Wanneer een ministerie of overheidsinstelling minder geld uitgeeft dan in de staatsbegroting was gepland.
Overrealisatie	Wanneer ministerie of overheidsinstelling meer geld uitgeeft dan in de staatsbegroting was gepland.
Parastatale instellingen	Alle publiekrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat oprichter is; alle publiekrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat eigenaar is; alle publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat een meerderheidsbelang heeft van tenminste één en vijftig procent en alle publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat een minderheidsbelang heeft van tenminste één procent; ook instellingen waarin de Staat geen aandelenkapitaal heeft, maar waarvan de Staat medeoprichter is en een directe of indirecte zeggenschap heeft, hetzij middels stemrecht, hetzij middels de benoeming en het ontslag van de leden van organen van die rechtspersonen, rekenplichtigen
IntoSAINT	Een internationaal erkende methode die speciaal is ontwikkeld voor rekenkamers, om de integriteit in de organisatie te meten, en die aansluit bij de INTOSAI-standaard, ISSAI 130: 'Code of Ethics'.
Transparantie	Het fundamenteel en gezamenlijk overeengekomen beginsel van openbaarmaking van beleid (bestuur), juridische en institutionele kaders en informatie met betrekking tot beslissingen en deze op een begrijpelijke, toegankelijke en tijdige manier beschikbaar te maken voor het publiek ¹ .
Tripartite overleg	Overleg tussen het ministerie van Financiën en Planning, de Rekenkamer van Suriname en de Centrale Landsaccountantsdienst
Verantwoording	'Verantwoording' betreft de relatie tussen de staat en zijn burgers en de mate waarin de staat verantwoordelijk is voor zijn daden. Het concept van verantwoording verwijst naar het juridisch en rapportagekader, de organisatiestructuur, de strategie, en naar procedures en acties om ervoor te zorgen dat elke organisatie die publiek geld gebruikt en beslissingen neemt die van invloed zijn op het leven van mensen, verantwoordelijk kan worden gesteld voor haar acties.

¹ Methodology for Assessing Procurement Systems (MAPS). <https://www.mapsinitiative.org/methodology/1-what-is-MAPS-presentation.pdf>

Inleiding

De Rekenkamer van Suriname (Rekenkamer) heeft conform de artikelen 149 tot en met 152 en 156 van de *Grondwet van de Republiek Suriname* (S.B. 1987 no. 116, gewijzigd bij S.B. 2023 no. 157) en de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* (S.B. 2019 no. 102) het mandaat om in de ruimste zin controle en toezicht uit te oefenen op de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van de volgende instituten: alle departementen van algemeen bestuur, de districts-commissariaten en de parastatale instellingen bestaande uit naamloze vennootschappen, stichtingen, rechtspersonen sui generis, landsbedrijven en particuliere instellingen die subsidies en/of financiële bijdragen ontvangen uit 's landskas.

Hierbij presenteren wij het verslag waarin de activiteiten en werkzaamheden van de Rekenkamer over het dienstjaar 2025 zijn vastgelegd.

Volgens artikel 24 lid 3 en 4 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* en de artikelen 58, 59, 60 en 62 van de *Comptabiliteitswet 2019*, is de Rekenkamer bevoegd om de jaarverslagen van de overheid te onderzoeken, waarbij zij gebruik kan maken van de werkprogramma's, werkplanningen en rapporten van de Centrale Landsaccountantsdienst (CLAD).

Vanaf het begrotingsjaar 2022, wordt de Comptabiliteitswet 2019 toegepast en wordt het 'Single-Audit'- principe² gehanteerd bij de controle door de Rekenkamer. Na ontvangst van enkele accountantsverslagen van de CLAD over het begrotingsjaar 2022 is de Rekenkamer in de 2e helft van 2025 van start gegaan met het verantwoordingsonderzoek van de jaarverslagen van betreffende ministeries en staatsorganen.

Conform haar mandaat heeft de Rekenkamer in het dienstjaar 2025 verschillende onderzoeksrapporten aangeboden aan De Nationale Assemblée (DNA).

Het rapport over het follow-up onderzoek³ naar de rechtmatigheid van de Uitgifte van Grondhuur/domeingronden in 2023, heeft wederom aan het licht gebracht 'hoe de processen van uitgifte van domeingronden zijn verlopen en waarom na vijf (5) jaar toch nog sprake is van onrechtmatigheden. Het resultaat van dit rapport heeft veel ophef in de samenleving teweeggebracht. In dit kader heeft de voorzitter van de vaste commissie van DNA belast met Grondbeleid en Bosbeheer (GBB) op 10 november 2025 een bijeenkomst gehouden met de voorzitter van de Rekenkamer en met de minister van GBB, beiden in aanwezigheid van hun deskundigen, waarbij breedvoerig is gesproken over de bevindingen over de gronduitgiften van het dienstjaar 2023. De voorzitter van de vaste commissie, benadrukte dat hij behoefte had aan aanvullende informatie, van zowel de

² Het principe van *single audit* impliceert dat de controlewerkzaamheden ten behoeve van verschillende belanghebbenden zoveel mogelijk door één accountant op basis van een geïntegreerd controleprogramma worden verricht.

³ Voorafgaand aan het follow-up onderzoek, heeft de Rekenkamer in 2018 een rechtmatigheidsonderzoek verricht over de uitgifte van domeinland in Grondhuur.

Rekenkamer als het ministerie van GBB, alvorens hij hierop wilde ingaan in het Parlement. De voorzitter van de Rekenkamer heeft tijdens deze parlementaire meeting duidelijk benadrukt dat de Rekenkamer volledig achter haar onderzoeksresultaat staat.

Daarnaast zijn de bevindingen van het onderzoek over de rechtmatigheid van de sociale uitkeringen van financiële bijstand over het dienstjaar 2023 van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SoZaVo) breed uitgemeten in de media. Tevens is er in 2025 een rechtmatigheidsonderzoek verricht inzake van het toekennen van pensioenen aan gepensioneerde landsdienaren of hun nabestaanden door het Pensioenfonds Suriname over het dienstjaar 2023. Voorts heeft de Rekenkamer in de periode januari - juli 2025 een rechtmatigheidsonderzoek uitgevoerd over het subsidiebeleid bij zes (6) hogere onderwijsinstellingen van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (MINOWC).

De samenvattingen van voornoemde rapporten zijn in hoofdstuk 5 opgenomen.

Tot slot heeft de Rekenkamer, vanwege haar verantwoordelijkheid naar de samenleving toe, haar verslagen en onderzoeksrapporten op haar website geplaatst. Alle rapporten van de Rekenkamer worden, nadat deze zijn aangeboden aan DNA, gelijktijdig gepubliceerd op haar website www.rekenkamer.sr.

Leeswijzer

De wettelijke grondslag en onafhankelijkheid, de visie, de missie, de taken, de kernwaarden, het mandaat en het beleid, aspecten van het College en het Bureau, de personele en de financiële aangelegenheden van de Rekenkamer worden in hoofdstuk 1 vastgelegd. In hoofdstuk 2 worden de uitgevoerde activiteiten van de Rekenkamer en de samenwerkingen op regionaal en internationaal gebied beschreven. Hoofdstuk 3 geeft een uiteenzetting van de financiële administratie van de staat over het dienstjaar 2025. De uitgevoerde activiteiten in het kader van het Stakeholder Engagement Strategy, zijn in hoofdstuk 4 weergegeven. In hoofdstuk 5 worden aspecten van Public Finance Management beschreven zoals de samenhang en de samenwerking binnen de PFM-keten, de structurele PFM-knelpunten en het toezicht op het beheer van de overheidsfinanciën. Samenvattingen van de rapporten van de aangeboden rechtmatigheidsonderzoeken worden in hoofdstuk 6 aangegeven. De uitgevoerde '*speciality audits*', namelijk de controlewerkzaamheden met betrekking tot de Extractive Industries Transparency Initiative, zijn in hoofdstuk 7 verwerkt.

1. Over ons

De Rekenkamer is een Hoog College van Staat en is een bij wet ingesteld constitutioneel orgaan dat tot taak heeft toezicht te houden op de besteding van de staatsgelden en tevens controle uit te oefenen op het geldelijk beheer van de overheid in de ruimste zin des woords.

In dit hoofdstuk belichten wij de wettelijke grondslag en onafhankelijkheid, de typen van onderzoek, het beleid en de speerpunten daarvan.

1.1 Wettelijke grondslag en onafhankelijkheid

De wettelijke grondslag van de Rekenkamer is vastgesteld in de *Grondwet van 1987*, met name in *artikel 149 tot en met 152 en 156* (S.B. 1987 no. 116, gewijzigd bij S.B. 2023 no. 157), de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* (S.B. 2019 no. 102), de *Comptabiliteitswet 2019* (S.B. 2019 no. 98) en het *Comptabiliteitsbesluit* (G.B. 1953 no. 100), de wijzigingen meegerekend.

De Rekenkamer houdt als onafhankelijk instituut het toezicht op de financiële huishouding van de overheid. Zij bewaakt de belangen van de maatschappij aangaande het financieel en doelmatig beheer van de middelen van de Staat Suriname, door te controleren of de departementen van Algemeen Bestuur zich conformeren aan de geldende en toepasselijke wet- en regelgeving. Daarnaast controleert zij onder meer de juistheid, volledigheid en het bestaan van de

middelen van de Staat die door de departementen en staatsorganen worden verantwoord in hun financiële verslagen.

1.2 Missie, Visie en Kernwaarden

Missie

Bijdragen aan goed openbaar bestuur, integriteit, kwaliteit en legitimiteit van de gehele Surinaamse overheid.

Visie

Wij streven naar een status van een gerespecteerd en onafhankelijk instituut dat effectief en efficiënt bijdraagt aan het bevorderen van publieke transparantie en verantwoording van het beheer en de besteding van staatsmiddelen en -eigendommen.

Kernwaarden

Integriteit

De Rekenkamer handelt - in woord en gedrag - in lijn met de ethische normen zoals beschreven in de Code of Ethics (ISSAI 130).

Transparantie en verantwoording

De Rekenkamer is transparant en zij legt verantwoording af over de uitvoering van haar werkzaamheden.

Professionaliteit

De Rekenkamer voert haar werkzaamheden uit op basis van inhoudelijke vakkennis van de INTOSAI Framework of Professional Pronouncements (IFPP) en ervaring met de toepassing ervan.

Kwaliteits-gerichtheid

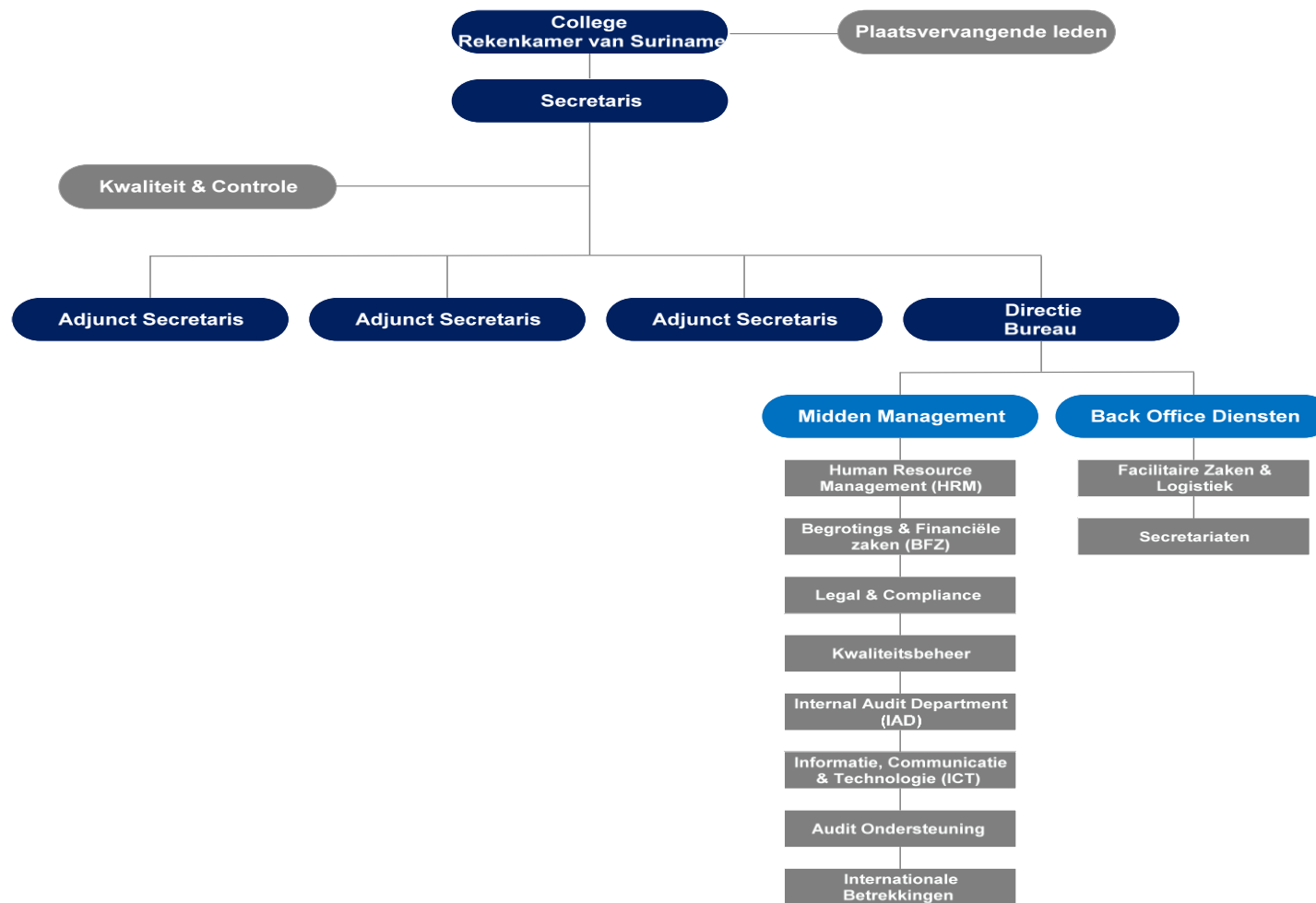
De Rekenkamer draagt er zorg voor dat haar rapporten voldoen aan de Internationale Standaarden voor Supreme Audit Institutions (ISSAIs).

Leervermogen

De Rekenkamer communiceert transparant over haar bevindingen met de gecontroleerde instelling. Hierbij staat de Rekenkamer open voor nieuwe informatie en inzichten, het bijleren van nieuwe onderzoekstechnieken en werkgebieden en het nalaten van zaken die niet passen binnen het professionele profiel.

1.3 Organisatiestructuur van de Rekenkamer

Figuur 1: Organisatiestructuur van de Rekenkamer

1.4 Taken en Mandaat Rekenkamer

1.4.1 Taken Rekenkamer

De *Wet Rekenkamer Suriname 2019, artikel 2*, omschrijft de taken van de Rekenkamer als volgt:

- het uitoefenen van toezicht op de besteding van de staatsgelden;
- de goedkeuring van de rekening van ontvangsten en uitgaven; en
- controle op het geldelijk beheer van de overheid in de ruimste zin des woords als bedoeld in artikel 149 lid 1 van de Grondwet.

1.4.2 Mandaat Rekenkamer

De Rekenkamer onderzoekt de inkomsten en uitgaven van de overheid. Dit wordt gedaan door het verrichten van:

- Rechtmatigheidsonderzoek, inclusief de verantwoordingscontrole⁴.
- Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (DDO-onderzoek).

Rechtmatigheidsonderzoek

Een rechtmatigheidsonderzoek bepaalt of voldaan is aan de wet- en regelgeving, de voorschriften en de instructies die opgesteld zijn door de bevoegde autoriteiten.

Bij een verantwoordingsonderzoek wordt gecontroleerd of de begrotingsrekening (BR) en/of het jaarverslag van overheidsorganisaties

⁴ Review van de jaarverslagen.

en parastatale instellingen zijn opgemaakt in overeenstemming met de vastgestelde begrotingswetten en wettelijke voorschriften. Daarnaast wordt onderzocht of bij het innen van ontvangsten en het doen van betalingen de ter zake geldende wettelijke voorschriften en besluiten van het bevoegde gezag in acht zijn genomen en of de schuldvordering van de staat niet was verjaard (*Wet Rekenkamer Suriname 2019 artikel 24 lid 2*).

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek

Volgens *artikel 30 lid 1 van de Wet Rekenkamer Suriname 2019* ziet de Rekenkamer erop toe dat de vorderingen en verplichtingen van de Staat met de vereiste voortvarendheid worden geliquideerd en dat alle gelden en goederen van de Staat doelmatig worden beheerd. Bij een doelmatigheidsonderzoek wordt gecontroleerd of de beschikbaar gestelde middelen, verantwoord in de BR en/of het jaarverslag, efficiënt zijn besteed en er geen verspilling c.q. verkwisting van staatsmiddelen heeft plaatsgevonden.

Naast doelmatigheidsonderzoek wordt door de Rekenkamer ook doeltreffendheidsonderzoek uitgevoerd. Bij een doeltreffendheidsonderzoek wordt getoetst of het beleid van de regering effectief is uitgevoerd en de gestelde doelen zijn gerealiseerd.

Onderzoeksaanvraag van De Nationale Assemblée

Op verzoek van DNA kan de Rekenkamer bepaalde specifieke financiële onderzoeken instellen. Het besluit hiertoe wordt, volgens artikel 28 lid 7 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019*, door DNA genomen bij gewone meerderheid van stemmen. Het verzoek wordt, ver-

gezeld van het parlementairbesluit door de voorzitter van DNA doorgeleid aan de Rekenkamer.

Speciale onderzoeksbevoegdheden

De *Comptabiliteitswet 2019* en de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* verplichten alle overheidsinstellingen en rekenplichtigen om informatie te verstrekken aan de Rekenkamer. De Rekenkamer is bevoegd om alle goederen, administraties, documenten en andere informatie dragers op de door haar aan te geven wijze te onderzoeken (*Wet Rekenkamer Suriname 2019, artikel 28 lid 2b*).

1.4.3 Beleid Rekenkamer

Het beleid van de Rekenkamer is gebaseerd op een drietal beleidsdocumenten. Het meerjarig beleid van de Rekenkamer zoals beschreven in de onderstaande documenten, dient daarbij als leidraad gevolgd te worden.

- Het eerste document is het Strategisch Plan (SP) 2024 - 2027, waarbij er aandacht wordt besteed aan de strategische doelen van de Rekenkamer voor de komende jaren. Dit document is tot stand gekomen na evaluatie van het Strategisch Plan 2020 - 2024, met als leidraad de goedgekeurde *Wet Rekenkamer Suriname 2019* en de intensievere samenwerking tussen de Rekenkamer en de INTOSAI Development Initiative (IDI) vanaf oktober 2019. De basis voor het SP is eveneens het meerjarenactieplan, dat als resultaat van de uitgevoerde "Supreme Audit

Institutions Performance Measurement Framework" (SAI PMF) assessment in april 2023 is voortgekomen.

- Het tweede document betreft het Sectorplan 2021 - 2026 dat op verzoek van het ministerie van Financiën en Planning (Min Fin), in februari 2021 is samengesteld en aangeboden ten behoeve van het Meerjaren Ontwikkelingsplan 2022 - 2026 (MOP 2022 - 2026). Het Sectorplan is weliswaar nog gebaseerd op de plannen zoals vastgesteld in het Strategisch Plan 2020 - 2024 van de Rekenkamer. Dit Sectorplan geeft een gedetailleerder overzicht van de te ondernemen acties en de verwachte resultaten, uitgewerkt op jaarbasis. Verder zijn in het Sectorplan de activiteiten op jaarbasis gekwantificeerd en zijn de financiële consequenties uitgerekend.
- Het derde document betreft een vooruitblik in verband met de nieuwe beleidsdoelen van het Makandra-programma specifiek gericht op de samenwerking met de Algemene Rekenkamer Nederland (AR).

Speerpuntenbeleid

De belangrijkste strategische doelen van de Rekenkamer in het Strategisch Plan 2024 - 2027 zijn:

- In het kader van goed openbaar bestuur (Good governance) een modelorganisatie zijn binnen de publieke sector.
- Het presenteren van kwalitatief goede rapporten c.q. aanbevelingen aan de onderzochte instellingen (auditees) en alles in het werk stellen opdat de controlebevindingen en aanbevelingen

zoveel mogelijk door de gecontroleerde instituten kunnen worden geïmplementeerd c.q. opgevolgd.

Deze beleidsdoelen zijn verder uitgewerkt in de onderstaande actiepunten namelijk:

- Het verantwoorden van het eigen beleid om de transparantie van de organisatie te vergroten.
- Het bevorderen van de betrokkenheid van vooral de belangrijkste stakeholders van de Rekenkamer (de overheid, DNA, Min Fin, de media, de gemeenschap en de interne stakeholders).
- Het uitvoeren van de audits en het tijdig publiceren van de rapporten van rechtmatigheidsonderzoeken, inclusief verantwoordingscontrole en doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken.
- Het opvoeren van de kwaliteit van de onderzoeken en het voor het grote publiek toegankelijker maken van de rapportages die voortvloeien uit deze onderzoeken.
- Het uitvoeren van specifieke audits met betrekking tot internationale organisaties en gefinancierde projecten van de overheid.

1.5 Het College

Volgens artikel 3 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019*, S.B. 2019 no. 102, bestaat het College uit drie leden, te weten: een voorzitter, een ondervoorzitter en een lid. De Rekenkamer heeft daarnaast twee plaatsvervangende leden. De voorzitter van de Rekenkamer is de heer drs. Shaan R. Bhoendie, de ondervoorzitter

mevrouw drs. Sieske E. Bonjaskie, MMA, het lid is de heer Rahul M.S.A. Makdoembaks BSc en het plaatsvervangend lid de heer Varun Y. Ramdin, MSc.

Verder zijn op grond van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* artikel 3 lid 6 aan de Rekenkamer een secretaris en adjunct-secretarissen toegevoegd. De secretaris is mevrouw drs. Natasha H. Vredeberg MBA en die wordt ondersteund door de adjunct-secretarissen, mevrouw drs. Rabia B. Imamdi en mevrouw drs. Aartie P. Kalidien MPA.

Het College van links naar rechts: het lid de heer Rahul M.S.A. Makdoembaks BSc, de ondervoorzitter mevrouw drs. Sieske E. Bonjaskie, MMA en de voorzitter de heer drs. Shaan R. Bhoendie muv het plaatsvervangend lid de heer Varun Y. Ramdin, MSc.

1.6 Bureau Rekenkamer

De instelling en de taakstelling van het Bureau van de Rekenkamer (Bureau) is bij wet ingesteld ingevolge artikel 36 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019*.

De verantwoordelijkheid van het Bureau is om als een zelfstandig rechtspersoonlijkheid bezittend ondersteuningsorgaan de bedrijfsvoering in de ruimste zin des woord voor de Rekenkamer te verrichten. De organisatie- en functiestructurering en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden zijn eveneens in handen van het Bureau. Het Bureau heeft als algemene taak het bieden van administratieve, personele, professionele en wetenschappelijke ondersteuning aan de Rekenkamer. Deze ondersteuning geschiedt op uiterst professionele wijze. Het Bureau draagt zorg voor het benodigde personeel, niet alleen in kwantiteit maar ook in kwalitatieve zin, dat voldoet aan de gestelde criteria om zodoende die optimale ondersteuning aan de Rekenkamer te kunnen bieden.

Volgens de artikelen 37 en 40 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* juncto artikel 3 van de Personeelswet is de directie het bevoegd gezag van het personeel dat onder haar ressorteert. De huidige directie wordt gevormd door de directeur, de heer drs. Nelson C. Chen Poun Joe, MSc MBA en de waarnemend onderdirecteur, mevrouw Quemara Louisville.

1.7 Personeel

Het totale kader van de Rekenkamer kan worden onderverdeeld in twee groepen; de ene bestaat uit bijzondere landsdienaren die door de President worden benoemd, te weten: de voorzitter, de ondervoorzitter, het lid en de plaatsvervangende leden, de secretaris en de adjunct-secretarissen.

De andere groep bestaat uit de functionarissen die ressorteren onder het Bureau, bestaande uit landsdienaren die benoemd worden volgens de Personeelswet.

Daarnaast zijn er enkele contractanten in dienst van het Bureau op basis van een arbeidsovereenkomst.

In bijlage 1 van dit rapport treft men een overzicht van het personeel van de Rekenkamer.

De huidige personeelsbezetting is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1: Personeelsbezetting december 2025

Categorie	Aantallen
Collegé	4
Management	3
Directie Bureau	2
Contractanten	2
Hoger Kader	17
Middenkader	11
Lager Kader	5
Totaal	44

Bron: Rekenkamer van Suriname

Aan het einde van het dienstjaar 2025 telde de Rekenkamer in totaal vierenvertig (44) medewerkers, waaronder twee contractanten.

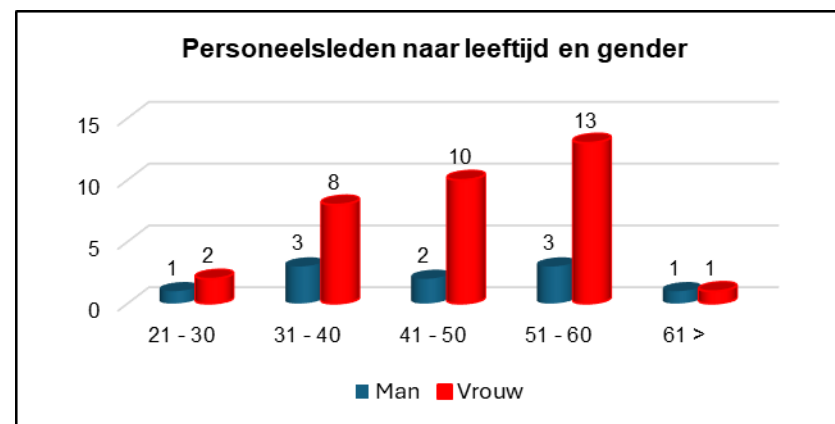
De werving om nieuw personeel aan te trekken wordt verder voortgezet door het Bureau. Het wervingsproces staat echter onder druk vanwege het verschil tussen de bezoldiging binnen de overheid ten opzichte van de private sector.

In het dienstjaar 2025 is er geen sprake geweest van een instroom. Uitstroom heeft plaatsgevonden van de onderdirecteur van het Bureau vanwege pensionering en van één (1) van de contractanten, de accountant, vanwege een aflopend contract.

Figuur 2 is een weergave van het personeelsbestand naar leeftijd. De grootste groep van de personeelsleden zit in de leeftijdsklasse

van 51 tot en met 60 jaar (36,36%). Hierna zit 27,27% in de leeftijdsklasse van 41 tot en met 50 jaar.

Figuur 2: Personeelsleden naar leeftijd en gender

Bron: Rekenkamer van Suriname

1.8 Financiën

In 2025 heeft de Rekenkamer te maken gehad met aanzienlijke financiële problemen, zoals een gebrek aan middelen en vertragingen in de uitvoering van beleidsprogramma's. Voor een effectieve uitvoering van haar taken is het essentieel dat de begrotingsmiddelen op tijd en volledig beschikbaar worden gesteld. Daarnaast is het noodzakelijk dat de procedures en protocollen voor zelfstandige bestuursorganen worden geoptimaliseerd om de financiële en operationele autonomie van de Rekenkamer te waarborgen.

1.8.1 Begroting 2025

De Rekenkamer heeft sinds de inwerkingtreding van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* in januari 2020, volledige autonomie verkregen in haar financiële dienstuitvoering. Vanaf het dienstjaar 2024 dient de Rekenkamer als zelfstandig staatsorgaan een eigen begroting in bij Min Fin, waarna deze door DNA wordt goedgekeurd. De algehele goedgekeurde begroting van de Rekenkamer voor 2025 bedroeg SRD 83.291.000,00.

Deze is opgebouwd uit Operationele kosten en Programma's.

1.8.2 Operationele kosten

De operationele kosten van de Rekenkamer omvatten onder andere: lonen en salarissen, sociale premies, gebruik van goederen en diensten, sociale uitkeringen, inventaris, transportmiddelen en gebouwen en constructies.

Hieronder volgt een uiteenzetting van de realisatie van de operationele kosten:

- de realisatie van de posten Lonen en salarissen en Sociale premies is lager uitgevallen dan begroot, voornamelijk omdat het gewenste aantal indiensttredingen niet is gehaald.
- de post Gebruik van goederen en diensten is voor 81,14% gerealiseerd.
- het budget voor Sociale uitkeringen is nagenoeg onbenut gebleven, vanwege de minimale declaratiegraad.
- de realisatie van Inventaris en Transportmiddelen is in vergelijking met het dienstjaar 2024 aanzienlijk afgenomen door de vertraging in de uitbetaling van de goedgekeurde reçu's c.q.

stagnatie in de bedrijfsvoering en schade van aan het vertrouwen van leveranciers. Deze vertraging in de betaling is te wijten aan het verwerkingsproces bij de Centrale Betaaldienst van Min Fin.

In 2024 bedroeg de benutting van Inventaris 43,99% en Transportmiddelen 89,77%, terwijl in 2025 de benutting van Inventaris 18,80% en Transportmiddelen 1% bedroeg.

1.8.3 Programma's

De programma's zijn onderverdeeld in: Capaciteitsopbouw, Beheer en onderhoud informatiesystemen, Stakeholder Engagement Strategy, Verbetering in Quality Assurance and Quality Control en Audit verantwoording. Ook hier is de realisatie van de programma's, in vergelijking met het dienstjaar 2024, aanzienlijk afgenomen.

1.8.4 Realisatie

De totale begroting van de Rekenkamer is voor 54,15% benut, hetgeen overeenkomt met een totaal administratief verbonden bedrag van SRD 45.016.500,00⁵. De onderbesteding van de begrote middelen houdt rechtstreeks verband met stagnaties in de beschikbaarstelling van financiële middelen. Dit komt duidelijk tot uitdrukking in het verschil tussen de goedgekeurde begrotingsbedragen (kolom totaal goedgekeurd) en de administratief verbonden bedragen (kolom totaal verbonden), zoals weergegeven in tabel 2.

⁵ (Totaal verbonden/ begroting 2025)*100%

Daarnaast speelt mee dat administratief verbonden bedragen niet altijd tijdig door Min Fin op de bankrekening van de Rekenkamer zijn gestort. Als gevolg hiervan was het in meerdere gevallen niet mogelijk om geplande activiteiten en beleidsvoornemens, die afhankelijk waren van reeds aangegane verplichtingen, daadwerkelijk tot uitvoering te brengen binnen het dienstjaar 2025.

In tabel 2 is de begrotingsuitvoering van de Rekenkamer voor het dienstjaar 2025 weergegeven.

Tabel 2: Begrotingsuitvoering van de Rekenkamer voor het dienstjaar 2025

Begroting dienstjaar 2025							
Codeerblok/ Omschrijving		Begroting 2025	Totaal Goedgekeurd (KOs)	Saldo Begroting 2025	Totaal Verbonden	% Verbonden	Saldo KO
		I	II	III= I-II	IV	V=(IV/I) *100%	VI=II- IV
610	Lonen en salarissen	38.004.00	38.004.000	0	33.307.000	86,64%	4.697.000
611	Sociale premies	3.615.000	3.615.000	0	3.286.000	90,90%	329.000
	Totaal Salarissen (1)	41.619.000	41.619.000	0	36.593.000	87,92%	5.026.000
612	Gebruik van goederen en diensten	9.000.000	9.000.000	0	7.303.000	81,14%	1.697.000
616	Sociale uitkeringen	350.000	220.000	130.000	500	0,15%	219.500
	Totaal Lopende Kosten (2)	9.350.000	9.220.000	130.000	7.303.500	86,12%	1.916.500
620	Inventaris	3.000.000	1.500.000	1.500.000	564.000,00	18,80%	936.000
621	Transportmiddelen	6.322.000	3.500.000	2.822.000	63.000,00	1%	3.437.000
624	Gebouwen en Constructies	3.200.000	0	3.200.000	0	0	0
	Totaal Kapitale Kosten (3)	12.522.000	5.000.000	7.522.000	627.000	5,1%	4.373.000
	Totaal Operationele Kosten (4) (1+2+3= 4)	63.491.000	55.839.000	7.652.000	44.523.500	70,13%	11.315.500
0284	Capaciteitsopbouw	8.500.000	4.000.000	4.500.000	0	0	4.000.000
0533	Beheer en onderhoud informatiesystemen	4.500.000	3.000.000	1.500.000	493.000	10,96%	2.507.000
0770	Stakeholder Engagement Strategy	1.000.000	0	1.000.000	0	0	0
0771	Verbetering Quality Assurance and Quality Control	800.000	0	800.000	0	0	0
0534	Audit en verantwoording	5.000.000	5.000.000	0	0	0	5.000.000
	Totaal Programma's (5)	19.800.000	12.000.000	7.800.000	493.000	2,49%	11.507.000
	Algehele Dienst (4+5)	83.291.000	67.839.000	15.452.000	45.016.500	54,15%	22.822.500

Bron: Rekenkamer van Suriname

2. Samenwerking en institutionele versterking

De effectieve samenwerking en institutionele versterking van een rekenkamer vormen de kern voor een betrouwbare en onafhankelijke controlefunctie binnen de overheid. Door te investeren in capaciteit, onafhankelijkheid, technologische innovatie en partnerschappen, kan de Rekenkamer haar rol in het bevorderen van goed bestuur en verantwoordingsplicht optimaal vervullen.

Ondanks de financiële beperkingen heeft de Rekenkamer getracht haar uitgestippeld beleid op het gebied van internationale en regionale betrekkingen uit te voeren.

In het kader van de internationale samenwerking maakt de Rekenkamer als lid deel uit van de moederorganisatie voor rekenkamers ter wereld, te weten de International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) en de regionale organisatie Caribbean Organisation of Supreme Audit Institutions (CAROSAI).

In 2025 was de samenwerking met CAROSAI frequent, waarbij het management en het personeel zowel online als fysiek deel heeft genomen aan trainingen, webinars, workshops, seminars en presentaties.

In overeenstemming met het motto van INTOSAI, *“Mutual Experience Benefits All”*, is de uitwisseling van kennis en ervaringen

tussen INTOSAI-lidlanden met daarbij de bevindingen en inzichten die daaruit voortvloeien, een garantie dat de audit binnen de publieke sector voortdurend meegaat met nieuwe ontwikkelingen.

In paragraaf 2.1 worden de belangrijkste aspecten van de activiteiten van de Rekenkamer toegelicht. De deelname aan trainingen, workshops en congressen worden in paragraaf 2.2 beschreven.

2.1 Activiteiten van de Rekenkamer

Nieuwjaarslunch

Op donderdag 13 februari 2025 heeft de Rekenkamer haar medewerkers de inmiddels gebruikelijke lunch voor het nieuwjaar aangeboden. Dit is een informele bijeenkomst waarin het nieuwe dienstjaar wordt verwelkomd, middels een toespraak gehouden door de ondervoorzitter, de secretaris en de directeur. Tijdens de toespraken is stilgestaan bij het afgelopen jaar, en werd een woord van dank gericht aan het personeel voor hun zijn bijdrage en inzet. Vooruitblikkend op het nieuwe dienstjaar is er een beroep gedaan op alle werknemers om wederom met veel ijver samen te werken aan het realiseren van de gestelde doelen van de organisatie.

Verloop van het Makandra-programma

Het Makandra-programma is een gezamenlijk initiatief van de regeringen van Suriname en Nederland, waarbij de Rekenkamer van Suriname en de Algemene Rekenkamer Nederland (AR) samenwerken op het gebied van kennisdeling, capaciteitsopbouw en

versterking van controle op overheidsbeleid. De samenwerking begon formeel in 2021 en kreeg na de ondertekening van een Memorandum of Understanding in Den Haag tussen de rekenkamers van Suriname en Nederland, een concretere vorm vanaf oktober 2023. Onderling is toen besloten om het samenwerkingsprogramma voornamelijk te richten op doelmatigheids- en doeltreffendheids-onderzoek (DDO).

Capaciteitsversterking door samenwerking met de Algemene Rekenkamer Nederland

In de week van 6 tot en met 10 januari 2025 is er een trainingsweek gehouden, waarin ruime aandacht is besteed aan de evaluatie van de twee pilot doelmatigheids- en doeltreffendheids-onderzoeken die in 2024 zijn uitgevoerd, namelijk: ‘*Subsidiebeleid bij het Nationaal Vervoer Bedrijf en Het resultaat van tien jaren Exportbevorderingsbeleid van landbouwproducten*’. Er is ook stilgestaan bij de impact van deze onderzoeken, de ‘*lessons learned*’ en de kansen die zijn geschapen gedurende het gehele DDO-traject, vanaf oktober 2023 tot en met december 2024. In deze week is ook de kick-off geweest van een nieuw DDO-onderzoek, getiteld: “*Toegankelijkheid tot ziekenhuiszorg voor SZF-verzekerden in de periode 2020 - 2024*”, waarbij het conceptprojectvoorstel is ontwikkeld, voorafgegaan door een ‘*field visit*’. Vervolgens is er gewerkt aan een plan van aanpak met betrekking tot het samenstellen van een ‘Handboek doelmatigheids- en doeltreffendheids-onderzoek’ voor de Rekenkamer.

Gastcollege Anton de Kom Universiteit van Suriname

Op woensdag 19 maart 2025 heeft de Rekenkamer in samenwerking met AR een gastcollege verzorgd aan studenten van de Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS). De deelnemers waren overwegend juristen, die werkzaam zijn bij de overheid en vanuit die hoedanigheid een post-masteropleiding volgen op de AdeKUS. Dit gastcollege had als thema: “*De impact van overheidsfinanciën: Onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid*”, als onderdeel van het vak “*Finance en Wetgeving*”. Gelet op het streven van de Rekenkamer om meer bekendheid te geven aan haar onderzoek, werd zij daartoe in de gelegenheid gesteld om samen met de consultants/trainers, haar twee (2) rapporten als praktijkvoorbeelden te gebruiken tijdens dit gastcollege en kon zij ook kort ingaan op de huidige ontwikkelingen binnen de Rekenkamer van Suriname.

De twee collega’s van AR verzorgden virtueel een inleidend college over wat doelmatigheids- en doeltreffendheids-onderzoeken zijn en waarom het belangrijk is om te onderzoeken of het overheidsbeleid in de praktijk werkt. De secretaris van de Rekenkamer, mevrouw drs. N. Vredeberg MBA, heeft de taken en bevoegdheden van de Rekenkamer gepresenteerd. Vervolgens hebben twee teamleiders van de twee DDO-onderzoeken het resultaat van hun onderzoek gepresenteerd aan de deelnemers. Mevrouw C. Wartes BSc MAud presenteerde het rapport met als titel: “*Nationaal Vervoer Bedrijf Suriname; Hoe bereikbaar en betaalbaar is het Openbaar Vervoer in Suriname*”. En mevrouw drs. S. Chin-A-Lin presenteerde het onderzoeksrapport met als titel: “*Suriname als voedselschuur van*

het Caribisch gebied. Het resultaat van 10 jaren exportbevorderingsbeleid van landbouwproducten”.

Beide presentaties waren voor de deelnemers een bijzondere ‘eye-opener’ en zij hebben het gastcollege als positief ervaren.

De Rekenkamer zelf zag dit initiatief als een mooie stimulans om de impact van de resultaten van de twee DDO-rapporten te vergroten en bekendheid te geven over haar mandaat en blikt terug op een waardevol gastcollege, en kijkt met belangstelling uit naar een volgend initiatief.

IntoSAINT

Integriteit is een belangrijke kernwaarde binnen de publieke sector en voor de rekenkamers wereldwijd van erg groot belang. Het vertrouwen dat de samenleving en andere belanghebbenden in de Rekenkamer stellen, is kwetsbaar en moet zorgvuldig worden opgebouwd en onderhouden. Een integriteitsprobleem kan dit vertrouwen snel ondermijnen.

IntoSAINT is een internationaal erkende methode, speciaal ontwikkeld voor rekenkamers, en sluit aan bij de INTOSAI-standaard ISSAI 130: ‘Code of Ethics’. Het instrument is dus primair bestemd voor Supreme Audit Institutions (rekenkamers) en helpt deze instellingen om de integriteit en kwetsbaarheden binnen de organisatie in kaart te brengen.

In april 2025 verrichtte de Rekenkamer, binnen het Makandra-programma en in samenwerking met de AR, een integriteit-zelfevaluatie met behulp van deze IntoSAINT-tool.

Hieraan namen met uitzondering van het management, zestien (16) medewerkers van verschillende afdelingen van de Rekenkamer deel aan een 3-daagse workshop, van 14 - 16 april 2025. Het streven was onder meer om na te gaan welke factoren de kwetsbaarheid van de organisatie vergroten, de mate van ontwikkeling en effectiviteit van het bestaande integriteitsbeheerssysteem, en andere belangrijke aandachtspunten, alsmede aanbevelingen voor verbetering te geven.

Facilitators en deelnemers aan de IntoSAINT workshop

De facilitators van dit integriteitsonderzoek hielden zich strikt neutraal en begeleidden het proces zonder invloed uit te oefenen op de inhoud of resultaten. Bij de Rekenkamer van Suriname bestond al lange tijd de wens om een IntoSAINT-evaluatie uit te voeren, maar die werd eerder bemoeilijkt door de COVID-19-pandemie en het gebrek aan Nederlandstalige facilitators. Dankzij de Makandra-

samenwerking kon deze ambitie in 2025 alsnog worden gerealiseerd.

Makandra Bestuurlijk Overleg

In juni 2025 vond in Den Haag, Nederland het tweede bestuurlijk overleg plaats tussen de Rekenkamer van Suriname en de Algemene Rekenkamer Nederland.

Dit bestuurlijk overleg had meer een evaluerend karakter van het Makandra-programma, dat eind juni 2025 is beëindigd, en voornamelijk gericht was op het versterken van doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek bij de Surinaamse Rekenkamer. Tijdens de bijeenkomst is niet alleen gekeken naar de behaalde resultaten, maar ook naar de resterende activiteiten, mogelijk ook ná de beëindiging van Makandra. Dit overleg bood ruimte voor het delen van ervaringen, vooral op het gebied van strategische planning, risicomanagement en kwaliteitswaarborging. De thema's voor een mogelijke voortzetting van de samenwerking en capaciteitsversterking waren gericht op Controlebestel, HRM, Information and Communications Technology, stakeholdersmanagement, artificial intelligence (AI) en Innovatie, en natuurlijk alsook verdere samenwerking bij verschillende onderzoekstypen.

Er werd een bezoek gebracht aan de Auditdienst Rijk voor het belichten van de recente ontwikkelingen binnen het controlebestel in Nederland. Beide rekenkamers benadrukten het belang van kennisdeling en het toepassen van internationale standaarden, met als doel de rekenkamers nog beter toe te rusten voor hun wettelijke taak en om veerkrachtig te blijven, te midden van onzekerheden. Door het

uitwisselen van kennis en ervaring van de zijde de Nederlandse collega's, zal de Rekenkamer modernere methoden kunnen implementeren voor prestatiemeting en onder andere DDOs.

Afsluiting Makandra-programma

Ter afsluiting van het Makandra-programma is er vervolgens een slot trainingsweek gehouden van 23 tot en met 27 juni 2025, met als 'focal point' de uitvoering en rapportage van het SZF DDO-onderzoek, dat in januari was aangevangen. Verder heeft het DDO-team gewerkt aan actiepunten "DDO-voortblik 2030 bij de Rekenkamer" voor doelen die aan het begin van de trainingsweek zijn vastgesteld. Uit deze samenwerking is er een 'Handboek doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek' voor de Rekenkamer samengesteld. De acht (8) auditors die vanaf 2023 hebben deelgenomen aan het DDO-trainingstraject binnen dit samenwerkingstraject met AR, hebben uit handen van de twee (2) trainers van de AR een certificaat van deelname ontvangen. Na vier jaar van intensieve samenwerking, is het Makandra-programma op 30 juni 2025 officieel beëindigd.

Het Makandra-programma leverde niet alleen concrete onderzoeksresultaten op (zoals een DDO-handboek voor de Rekenkamer), maar ook nieuwe samenwerkingsinitiatieven op het gebied van stakeholdersmanagement, middels toepassing van de IntoSAINT-tool⁶.

⁶ INTOSAI tool for Self-Assessment of Integrity (IntoSAINT)

Afsluiting Makandra-programma

2.2 Regionale en internationale samenwerkingen

CAROSAI is de regionale organisatie van rekenkamers in het Caribisch gebied. Het doel van CAROSAI is de samenwerking en capaciteitsopbouw tussen de verschillende lidstaten te bevorderen, kennis en 'best practices' te delen en de professionele ontwikkeling van de rekenkamers binnen de regio te ondersteunen. De Rekenkamer is kort na de oprichting van CAROSAI in 1988 lid geworden. Verder werkt CAROSAI samen met verschillende internationale en regionale organisaties, waaronder INTOSAI, IDI en de verschillende rekenkamers. In de volgende paragrafen worden de verschillende samenwerkingsverbanden van de Rekenkamer van Suriname nader belicht.

Strategic Performance Measurement and Reporting Workshop

De Rekenkamer heeft van 3 tot 7 februari 2025 op Curaçao deelgenomen aan een Strategic Performance Measurement and Reporting (SPMR) workshop die georganiseerd werd door IDI/INTOSAI in samenwerking met CAROSAI. Het doel van deze workshop was het versterken van het strategisch management, leiderschap en governance van de deelnemende rekenkamers binnen CAROSAI. Deelnemende rekenkamers kregen ook de mogelijkheid om hun strategische en organisatorische capaciteiten verder te ontwikkelen. Dit heeft namelijk te maken met het optimaliseren van de planningsfase, de uitvoering van controlewerkzaamheden, het versterken van leiderschap en besluitvormingsprocessen, alsook met het bevorderen van een cultuur van goed bestuur en verantwoording. Tijdens deze workshop waren ook vertegenwoordigers van de rekenkamers van de Bahamas, Belize, Grenada, Jamaica, en Curaçao (als gastland) aanwezig.

Deelnemers aan de SPMR- training op de Bahamas

In november 2025 is de slotfase van de SPMR-trainingen afgesloten. Deze laatste SPMR-workshop is gehouden op de Bahamas, en de

Rekenkamer heeft haar deelname als een leerzame ervaring beschouwd. Het programma was gericht op het versterken van de capaciteit van rekenkamers om hun strategische plannen effectief uit te voeren, prestaties te meten en om transparant te rapporteren. Tijdens de workshop is veel aandacht besteed aan het gebruik van het SAI Performance Measurement Framework (SAI PMF) en het ontwikkelen van operationele plannen die aansluiten op de strategische doelstellingen van rekenkamers. Het interactief karakter van deze workshop bood voldoende ruimte voor uitwisseling van ervaringen en het bespreken van uitdagingen op het gebied van goed bestuur, risicomanagement en effectieve communicatie.

Door de integratie van strategische planning en prestatie meting is de Rekenkamer beter toegerust om haar mandaat doelgericht en transparant uit te voeren in samenhang met nationale prioriteiten en internationale standaarden. Dit draagt bij aan de verdere versterking van haar institutionele en professionele positie.

IDI TOGETHER-Initiatief Regionale HRM-Workshop

Van 7 - 11 april 2025 nam een delegatie van de Rekenkamer deel aan de IDI TOGETHER workshop in Georgetown, Guyana.

Deze workshop stond volledig in het teken van het Human Resource Management binnen de Caribische rekenkamers. De training was dan ook specifiek op maat gemaakt voor rekenkamers en hun werkzaamheden, die openhartig hun ervaringen en uitdagingen deelden. De workshop bouwde voort op een eerder *E-learning* traject en een analyse van bestaande HR-praktijken. Gedurende de week werd er intensief gewerkt aan actieplannen om het personeelsbeleid te

verbeteren en de professionalisering van de instellingen te bevorderen. Er werd ook veel aandacht besteed aan het belang van een inclusieve- en waardegedreven werkomgeving, waarbij niet alleen organisatorisch succes, maar ook persoonlijke groei van alle medewerkers centraal stond. Met ondersteuning van IDI en de Swiss State Secretariat for Economic Affairs, werken deze rekenkamers nu aan de implementatie van HR-hervormingen. Dit zorgt voor een nieuwe fase van mensgericht bestuur binnen rekenkamers van het Caribisch gebied.

Deelnemers aan de IDI TOGETHER Workshop in Georgetown, Guyana

Crisis and Risk Management for SAIs Initiative

Op uitnodiging van de IDI nam een delegatie van de Rekenkamer van Suriname van 31 mei - 7 juni 2025 deel aan de Crisis Management for SAI Performance (CRISP)/ Risk Management Workshop in Kingston, Jamaica. Deze workshop/training werd georganiseerd door IDI.

CRISP is een wereldwijd initiatief van IDI dat drie pijlers combineert: Risk Management, Business Continuity en Crisis Management. Het

doel is om rekenkamers veerkrachtiger te maken door risico's proactief te identificeren en te beheersen, continuïteit van kritieke processen te waarborgen en effectief te reageren op crises. Het is gebaseerd op internationale standaarden (zoals ISO 31000)⁷ en biedt een gestructureerde aanpak om risico's te koppelen aan strategische doelstellingen, auditplanning en operationele processen. Door deze methodologie toe te passen, kunnen rekenkamers niet alleen hun interne processen versterken, maar ook hun onafhankelijkheid en betrouwbaarheid in tijden van onzekerheid blijven behouden. De belangrijkste leerpunten zijn dat het CRISP-framework een solide basis biedt voor het verankeren van het risicomanagement in alle fasen van het audit- en operationele proces en dat samenwerking met andere rekenkamers cruciaal is voor een succesvolle implementatie.

Deelnemers van rekenkamers aan de CRISP workshop in Kingston, Jamaica

⁷ ISO 31000 is een internationale richtlijn voor risicomanagement die organisaties helpt onzekerheden effectief te beheersen door middel van principes, een raamwerk en een gestructureerd proces.

Het CRISP-traject wordt verder voortgezet met online vervolgssessies en interne werkgroep-bijeenkomsten om de implementatie van het Risk Management framework binnen de rekenkamers te waarborgen.

XIII CAROSAI Congres en INTOSAI-vertegenwoordiging

De Rekenkamer nam deel aan het XIII Congress of the Caribbean Organization of Supreme Audit Institutions (CAROSAI Congress) in de periode van 18 tot 23 mei 2025 in Nassau, Bahamas, met als thema *“An Innovative Approach to Auditing Excellence”*. Tijdens het congres werden onderwerpen besproken zoals digitale transformatie, auditinnovatie en internationale samenwerking, met bijdragen van onder andere IDI, de Wereldbank, General Accountability Office USA, de Canadian Audit and Accountability Foundation.

Delegaties van de CAROSAI-rekenkamers en andere stakeholders

Er is volop gediscussieerd over digitale transformatie, burgerparticipatie en het versterken van de professionaliteit en de onafhankelijkheid van rekenkamers.

De deelnemers bespraken voornamelijk ook de hedendaagse technologie, zoals hoe technologie zoals data-analyse en AI, kunnen worden ingezet om audits efficiënter te maken. In dit verband werd de presentatie van de Algemene Rekenkamer van Sint-Maarten als vernieuwend ervaren, aangezien die liet zien hoe sociale media en interactieve platforms ingezet worden om burgers actief te betrekken bij het auditproces, waarbij transparantie en het vertrouwen van burgers centraal staan.

Dit congres heeft dus aan het licht gebracht, dat het tijd is voor onze Rekenkamer om digitale technologie en communicatieplatforms te omarmen. Om dit doel te bereiken, zal meer ervaren en technisch personeel aangetrokken en getraind moeten worden, evenals het investeren in technologie.

Deze regionale samenwerking biedt daarom volop kansen om kennis te delen en samen te werken aan innovatieve projecten die de audits van de Rekenkamer naar een hoger niveau kunnen tillen.

Tijdens het congres werd het voorzitterschap van CAROSAI door de Algemene Rekenkamer van Aruba overgedragen aan de Rekenkamer van de Bahamas, wat het belang van de continuïteit in de regionale samenwerking benadrukte.

Een andere belangrijke mijlpaal tijdens dit congres was de verkiezing van de Voorzitter van de Rekenkamer, de heer drs. Shaan R. Bhoendie, tot CAROSAI's vertegenwoordiger in the Governing Board van INTOSAI, voor de periode 2025 - 2028.

Deze benoeming erkent de inzet en het werk van de Rekenkamer van Suriname binnen de internationale auditgemeenschap en biedt

de organisatie de mogelijkheid om actief bij te dragen aan de strategische koers en samenwerking op het gebied van audit, zowel nationaal als internationaal. Verder ondersteunt het bijwonen van zo een congres, de verdere professionalisering van de Rekenkamer met name op het gebied van digitale technologie, institutionele ontwikkeling en de implementatie van internationale best practices.

Van links naar rechts: the Executive Council van CAROSAI, bestaande uit: Voorzitters van de rekenkamers van St. Lucia (Vice-Voorzitter CAROSAI 2025-2028), Bahamas (Voorzitter CAROSAI 2025-2028), Jamaica (Secretary General CAROSAI 2025-2028), St. Maarten en Belize (en uiterst rechts), Suriname (CAROSAI's vertegenwoordiger in the Governing Board van INTOSAI).

The XXV Congress of the International Organization of Supreme Audit Institutions

Van 27 tot 31 oktober 2025 vond in Sharm El-Sheikh, Egypte, het 25^e Internationale Congres van Rekenkamers (XXV INCOSAI) plaats.

Hierbij kwamen 190 rekenkamers en internationale

organisaties bijeen om te praten over actuele uitdagingen en innovaties over toezicht en controle in de publieke sector.

Het voorzitterschap van INTOSAI werd door de Rekenkamer van Brazilië overgedragen aan de Rekenkamer van Egypte, hetgeen dit lidland een centrale rol geeft in het bevorderen van transparantie wereldwijd. De discussies draaiden vooral om de rol van SAls tijdens financiële- en economische crisis en het gebruik van AI in auditing. Het idee van hybride auditing, waarbij AI en menselijke expertise worden gecombineerd, kreeg veel aandacht.

Met de aanneming van de Sharm El-Sheikh Declaration, is de nadruk gelegd op *'versterking van de onafhankelijkheid van rekenkamers, integratie van AI in auditprocessen en meer internationale samenwerking'*. Daarnaast is het belang van inclusiviteit, professionalisering en innovatie benadrukt, evenals de actieve bijdrage van rekenkamers aan de realisatie van de VN 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling.

Naast de plenaire sessies voerde de Rekenkamer van Suriname ook bilaterale gesprekken met zuster rekenkamers uit Saudi-Arabië, China, Nederland, België, de Verenigde Staten, Brazilië, Zuid-Korea en Zuid-Afrika. Deze gesprekken waren meer gericht op nauwere samenwerking en capaciteitsversterking, waaronder kennisuitwisseling, training en technische ondersteuning.

Binnen CAROSAI-verband werd eveneens gesproken over samenwerking met de Pacific Association of Supreme Audit Institutions in het kader van Small Island Developing States. Deze samenwerking is bedoeld om gemeenschappelijke uitdagingen van kleine eiland-

staten, zoals klimaatverandering en beperkte middelen, gezamenlijk aan te pakken door kennisdeling en gezamenlijke initiatieven.

De Voorzitter van de Rekenkamer van Suriname debuteerde als lid van de Governing Board van INTOSAI namens de Caribische regio, met de presentatie van het officiële verslag van CAROSAI. Dit onderstreept de actieve rol van de Rekenkamer in internationale auditnetwerken en de inzet namens Suriname om regionale belangen op mondiaal niveau te vertegenwoordigen. De presentatie handelde over *"Erosion of Trust"*, waarbij de perceptie van vertrouwen in instellingen en rekenkamers binnen CAROSAI is besproken. Daarbij zijn gebeurtenissen aangehaald die de vertrouwensdynamiek binnen CAROSAI weerspiegelen, inclusief die van de Rekenkamer van Suriname. Verder benadrukte de voorzitter de uitdagingen op het gebied van onafhankelijkheid waarmee de rekenkamers van CAROSAI worden geconfronteerd, en het lager scoren dan het wereldgemiddelde op de SAI Independence Index, hoe CAROSAI hierop reageert en wat de strategische overwegingen zijn. De

voorzitter eindigde zijn presentatie met belangrijke aanbevelingen en actiepunten.

Dit congres heeft benadrukt dat de Rekenkamer spoedig moet investeren in digitale transformatie, AI en internationale samenwerking om transparantie en verantwoordingsplicht te waarborgen en wij ons moeten voorbereiden op een nabije toekomst, waarbij innovatieve technologie een centrale rol zal blijven spelen. Door actief deel te nemen aan deze netwerkplatforms kan Suriname haar controlemechanismen versterken en daardoor ook beter inspelen op toekomstige uitdagingen. Dit is essentieel, vooral in een tijd waarin publieke middelen onder druk komen te staan, en internationale standaarden en regels steeds strenger worden.

Fundamentals of Performance and Compliance Auditing

Van 10 tot en met 14 november 2025 hebben twee junior auditors deelgenomen aan de Onboarding training ‘*Fundamentals of Performance and Compliance Auditing*’, op Curaçao. De training is georganiseerd door de Algemene Rekenkamer Curaçao en is verzorgd door de heer Bill Rafuse (CPA, CIA)⁸. Naast de Rekenkamer van Suriname hebben aan deze onboarding training, ook auditors van St. Maarten, Aruba, Bonaire en Curaçao, geparticipeerd.

Tijdens de training hebben de deelnemers kennisgemaakt met hoe zij basis controle-vaardigheden kunnen toepassen om deel te kunnen nemen aan rechtmatigheids- en doelmatigheidsonderzoeken

⁸ Bill Rafuse is een ervaren auditconsultant in de publieke sector die training geeft aan rekenkamers wereldwijd. Hij beschikt over een uitgebreide ervaring in wetgevende auditing en kwaliteitsbeheer, gebaseerd op de ISSAI 3000 en 4000.

gebaseerd op internationale auditstandaarden voor rekenkamers. De deelnemers hebben hun vaardigheden kunnen versterken in *Compliance- and Performance Auditing*; waaronder bewijsverzameling, risicoanalyse en auditontwerp, interne controle, kwaliteitsborging en rapportage.

Deelnemers aan de Onboarding training op Curaçao

De sessies waren gericht op praktische hulpmiddelen die auditteams direct kunnen toepassen, zoals duidelijke auditdoelstellingen, sterkere criteria, verbeterde bewijstechnieken en meer consistente documentatie en rapportage. Het doel van de training was om de auditkwaliteit te verbeteren, de transparantie te vergroten en een beter goed bestuur in de hele regio te helpen ondersteunen. Met deze training is de capaciteit van de Rekenkamer auditstaf versterkt en ondersteunt dit ons om effectief toezicht te houden op overheidsfinanciën en het bevorderen van goed bestuur.

3. Financiële administratie van de staat 2025

In dit hoofdstuk presenteert de Rekenkamer, binnen haar toezicht- en controleverantwoordelijkheid, de financiële administratie van de Staat voor het dienstjaar 2025.

In paragraaf 3.1 en 3.2 worden respectievelijk de ontvangsten en uitgaven van de staat weergegeven. De netto uitbetaalde salarissen in 2025 worden in paragraaf 3.3 gepresenteerd. Tenslotte, worden de aangeboden geregistreerde leningen en de stand van de staatsschuld worden in paragraaf 3.4 gepresenteerd.

3.1 Overheidsontvangsten in het dienstjaar 2025

In het dienstjaar 2025 waren de totale ontvangsten van de Staat begroot op SRD 55.645.596.000,00. De onderverdeling van de ontvangsten was als volgt:

(i) Belastingmiddelen, (ii) Niet-belastingmiddelen, (iii) Donormiddelen, (iv) Leningsopbrengsten en (v) Ontvangsten buiten de vastgestelde begroting.

In tabel 3 zijn de begrote- en gerealiseerde overheidsontvangsten voor het dienstjaar 2025 weergegeven.

Tabel 3: Overzicht begrote en gerealiseerde ontvangsten dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)

Omschrijving	Vastgestelde begroting	Realisatie	%
	Ontvangsten	Ontvangsten	
	I	II	(II/I) *100
Belastingmiddelen (i)	32.829.883	35.443.322	108%
Niet-belastingmiddelen (ii)	13.706.687	11.929.334	87%
Donormiddelen (iii)	316.325	137.576	43%
Leningsopbrengsten (iv)	8.792.701	10.151.153	115%
Subtotaal ontvangsten (i+ii+iii+iv)	55.645.596	57.661.385	
Ontvangsten buiten de vastgestelde begroting (v)	0	45.331	
Totale ontvangsten (i+ii+iii+iv+v)	55.645.596	57.706.716	104%

Bron: Centrale Begrotingsboekhouding per maart 2026

De bovenstaande tabel laat zien dat bij de belastingmiddelen en de leningsopbrengsten een realisatie is van respectievelijk 108% en 115%. Er is hierbij sprake van een overrealisatie, waarbij de 90% norm⁹ is gehaald. Daarentegen is er bij de niet-belastingmiddelen en de donormiddelen sprake van een onderrealisatie van respectievelijk, 13% en 57% en is de 90%-norm dus niet gehaald. De donormiddelen zijn aanzienlijk lager gerealiseerd dan begroot.

⁹ De Rekenkamer gebruikt de 90%-norm als maatstaf voor de uitvoering van de begroting.

In de volgende tabel worden de belastingontvangsten van het dienstjaar 2025 weergegeven.

Tabel 4: Belastingontvangsten in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)

Code	Belastingmiddelen	Vastgestelde Begroting	Realisatie	Verschil realisatie en vastgestelde begroting	Verschil realisatie en vastgestelde begroting (%)
	Directe belastingen	I	II	III=II-I	IV=III/I
51010	Inkomstenbelasting (incl. Loonbelasting)	13.531.000	15.307.413	1.776.413	13%
51020	Vermogensbelasting	5.891	8.136	2.245	38%
51021	Huurwaardebelasting	6.026	3.295	(2.731)	-45%
51030	Loterijbelasting	12.365	5.512	(6.853)	-55%
51031	Dividendbelasting	1.518.676	1.143.585	(375.091)	-25%
51032	Casinobelasting	91.087	51.927	(39.160)	-43%
51034	Bron belasting	40.633	57.716	17.083	42%
	Sub totaal Directe belastingen	15.205.678	16.577.584	1.371.906	9%
	Indirecte belastingen				
51130	Omzetbelasting	25.933	14.826	(11.107)	-43%
51140	Accijns op Alcoholvrije dranken	242.307	295.280	52.973	22%
51141	Accijns op Gedistilleerd	208.032	178.423	(29.609)	-14%
51142	Accijns op Bier	241.009	253.928	12.919	5%
51143	Accijns op Rooktabak en Sigaretten	252.531	279.670	27.139	11%
51161	Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen	2.753.767	3.530.161	776.394	28%
51162	Belasting op Publieke Vermakelijkheden	13.413	21.612	8.199	61%
51170	Invoerrechten	5.146.497	4.907.054	(239.443)	-5%
51171	Uitvoerrechten op hout	732.271	348.243	(384,028)	-52%
51173	Statistiekrechten	275.194	306.834	31.640	11%
51175	Belasting Toegevoegde Waarde (BTW)	7.733.251	8.729.707	996.456	13%
	Sub totaal Indirecte belastingen	17.624.205	18.865.738	1.241.533	7%
	Totaal belastingmiddelen	32.829.883	35.443.322	2.613.439	8%

Bron: Centrale Begrotingsboekhouding per maart 2026

De vorenstaande tabel toont aan dat bij de (sub)totale Directe Belastingen er sprake is van een overrealisatie van 9% ten opzichte van de vastgestelde begroting. Bij de (sub)totale Indirecte Belastingen is eveneens sprake van een overrealisatie van 7%.

De niet-belastingmiddelen (NBM), die door middel van enige dienstverlening vanuit de diverse ministeries, directoraten of staatsorganen worden verkregen, waren voor het dienstjaar 2025 in totaal begroot op SRD 13.706.687.000,00 (tabel 5).

Tabel 5 geeft weer dat de niet-belastingmiddelen voor 87% zijn gerealiseerd. Bij enkele ministeries/directoraten zoals Justitie en Politie, Regionale Ontwikkeling, Financiën en Planning, Water van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen en Transport van het ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme, is het gerealiseerd bedrag ten opzichte van het begroot bedrag nihil. Anderzijds is er sprake van een hoge mate van overrealisatie bij de ministeries/

directoraten: Defensie (171%), Buitenlandse Zaken (138%), Administratief en Technisch Beheer van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (230%), Volksgezondheid (176%), Civiel Technische Werken (253%), Hof van Justitie (100200%) en het Openbaar Ministerie (223%).

Ten aanzien van de overrealisatie van het Hof van Justitie kan het volgende worden aangegeven.

De vastgestelde begroting voor de NBM was vastgesteld op SRD 1.000. De overrealisatie van de ontvangsten in 2025 was SRD 1.002.000. (Ontvangsten Realisatie/ vastgestelde begroting (relatief) = $(1.002.000 / 1.000) * 100\% = 100200\%$)

In tabel 5 zijn de ramingen en ontvangsten NBM over het dienstjaar 2025 per ministerie, directoraat of staatsorgaan, weergegeven.

Tabel 5: Niet-Belastingmiddelen in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)

Nr.	Ministeries/ Directoraten/ Staatsorganen	Vastgestelde begroting	Ontvangsten Realisatie	Vershil	Ontvangen t.o.v. geraamd percentage (relatief)
		I	II	III= II-I	IV= II/I*100
1	Justitie en Politie	61.734	0	(61.734)	0%
2	Binnenlandse Zaken	40.009	12.957	(27.052)	32%
3	Binnenlandse Zaken: Human Resource Management	859	420	(439)	49%
4	Regionale Ontwikkeling	20	0	(20)	0%
5	Defensie	7	12	5	171%
6	Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Samenwerking	271.749	375.775	104.026	138%
7	Financiën en Planning	768.348	0	(768.348)	0%
8	Financiën en Planning: Belastingen	2.290.051	2.421.897	131.846	106%
9	Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	1.809	761	(1.048)	42%
10	Landbouw, Veeteelt en Visserij	46.682	53.956	7.274	116%
11	Natuurlijke Hulpbronnen: Mijnbouw	4.684.200	4.984.676	300.476	106%
12	Natuurlijke Hulpbronnen: Water	5	0	(5)	0%
13	Natuurlijke Hulpbronnen: Energie	3.938.970	3.894.204	(44.766)	99%
14	Onderwijs & Volksontwikkeling: Administratief en technisch beheer	710	1.635	925	230%
15	Volksgesondheid	3.658	6.424	2.766	176%
16	Volksgesondheid: Welzijn en Arbeid	7.793	6.291	(1.502)	81%
17	Openbare Werken: Bouw- en Stedebouwkundige Werken	12.535	15.322	2.787	122%
18	Openbare Werken: Civiel Technische Werken	900	2.278	1.378	253%
19	Openbare Werken: Openbaar Groen en Afvalbeheer	1.544	1.748	204	113%
20	Openbare Werken: Onderzoek en dienstverlening	11.990	5.901	(6.089)	49%
21	Transport Communicatie en Toerisme: Transport	347.405	0	(347.405)	0%
22	Grondbeleid en Bosbeheer	1.187.229	80.868	(1.106.361)	7%
23	De Nationale Assemblée	240	100	(140)	42%
24	Hof van Justitie	1	1.002	1.001	100200%
25	Openbaar Ministerie	28.239	63.108	34.869	223%
	Totaal niet-belastingmiddelen	13.706.687	11.929.334	(1.777.353)	87%

Bron: Centrale Begrotingsboekhouding per maart 2026

Donormiddelen zijn de donoropbrengsten die zijn ontvangen in staatskas of een bankrekening van de Staat in het desbetreffende begrotingsjaar waarop de verantwoording betrekking heeft¹⁰.

In tabel 6 zijn de begrote en ontvangen donormiddelen voor het dienstjaar 2025 weergegeven.

De tabel toont aan dat in het dienstjaar 2025 de totale donormiddelen voor 43% zijn gerealiseerd. Bij vier ministeries/ directoraten was er sprake van onderrealisatie, waarvan in twee gevallen er zelfs sprake was van een hoge overrealisatie graad.

Leningsopbrengsten worden ontvangen in staatskas of een bankrekening van de Staat in het desbetreffende begrotingsjaar waarop de verantwoording betrekking heeft¹¹. In tabel 7 zijn de begrote en ontvangen leningen voor het dienstjaar 2025 weergegeven.

¹⁰ Bron: Richtlijnen voor departementale en niet-departementale jaarverslagen voor het dienstjaar 2024: ministerie van Financiën en Planning - Afdeling Centrale Begrotingsboekhouding.

¹¹ Richtlijnen voor departementale en niet-departementale jaarverslagen voor het dienstjaar 2024: ministerie van Financiën en Planning - Afdeling Centrale Begrotingsboekhouding.

Tabel 6: Donormiddelen in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)

Nr.	Ministeries/ Directoraten/ Staatsorganen	Vastgestelde begroting	Realisatie ontvangsten	Verschil	Percentage (relatief)
		I	II	III=II-I	IV=II/I*100
1	Defensie	2.625	0	(2.625)	0%
2	Milieu	735	0	(735)	0%
3	Ontwikkelingsfinanciering	12.116	21.579	9.463	178%
4	Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	7.701	0	(7.701)	0%
5	Mijnbouw	10.440	0	(10.440)	0%
6	Water	64.725	0	(64.725)	0%
7	Sociale Zaken en Volkshuisvesting	150	0	(150)	0%
8	Algemeen Vormend Onderwijs	72.000	0	(72.000)	0%
9	Volksgesondheid	29.725	51.461	21.736	173%
10	Civiel Technische Werken	81.000	63.010	(17.990)	78%
11	Grondbeleid en Bosbeheer	29.906	1.526	(28.380)	5%
12	De Nationale Assemblée	5.202	0	(5.202)	0%
	Totaal donormiddelen	316.325	137.576	(178.749)	43%

Bron: Centrale Begrotingsboekhouding per maart 2026

Tabel 7: Leningsopbrengsten in het dienstjaar 2025 (Bedragen x SRD 1.000)

Nr.	Ministeries/ Directoraten/ Staatsorganen	Vastgestelde begroting	Realisatie ontvangsten	Verschil	Percentage (relatief)
		I	II	III=II-I	IV=II/I*100
1	Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Samenwerking	30.000	30.000	0	100%
2	Financiën en Planning	37.500	0	(37.500)	0%
3	Financiën en Planning: Ontwikkelingsfinanciering	6.121.875	6.255.162	133.287	102%
4	Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	35.066	0	(35.066)	0%
5	Landbouw, Veeteelt en Visserij	132.231	172.160	39.929	130%
6	Natuurlijke Hulpbronnen: Mijnbouw	44.820	0	(44.820)	0%
7	Natuurlijke Hulpbronnen: Water	62.894	0	(62.894)	0%
8	Natuurlijke Hulpbronnen: Energie	363.429	0	(363.429)	0%
9	Sociale Zaken en Volkshuisvesting	627.269	277.200	(350.069)	44%
10	Onderwijs en Volksontwikkeling: Cultuur	168.575	0	(168.575)	0%
11	Onderwijs en Volksontwikkeling: Algemeen Vormend Onderwijs	110.334	0	(110.334)	0%
12	Volksgesondheid	118.416	242.073	123.657	204%
13	Openbare Werken: Civiel Technische Werken	940.292	3.174.558	2.234.266	338%
	Totaal leningsmiddelen	8.792.701	10.151.153	1.358.452	115%

Bron: Centrale Begrotingsboekhouding per maart 2026

Vorenstaande tabel laat zien dat leningsopbrengsten voor 115% zijn gerealiseerd. Dit betekent dat er voor het dienstjaar 2025 15% meer is geleend dan begroot voor het dienstjaar 2025. Enerzijds is bij enkele ministeries/directoraten de realisatie nihil en anderzijds hebben enkele ministeries/directoraten een hoge realisatiegraad. Het betreft de ministeries van Landbouw, Veeteelt en Visserij (130%),

Volksgesondheid (204%) en het directoraat Civiel Technische Werken (338%).

In het dienstjaar 2025 had het directoraat Belastingen ontvangsten buiten de begroting van SRD 45.331.000,00. Ontvangsten buiten de begroting bij het directoraat Belastingen zijn belastingen die reeds geïnd zijn, maar nog niet aan een ontvangstcategorie zijn toebedeeld door de Belastingdienst. Deze ontvangsten worden geboekt op de

"Tussenrekening 51035 Nog aan te wijzen belasting". Deze code dient geen geraamde bedragen te bevatten (Bron: Centrale Begrotingsboekhouding februari 2025).

3.2 Overheidsuitgaven in het dienstjaar 2025

In deze paragraaf wordt informatie verschaft van de overheidsuitgaven over het begrotingsjaar 2025, waarbij een combinatie van het verplichtingenstelsel en het kasstelsel¹² geldend is voor de administratieve vastlegging.

De indeling van de begroting is als volgt:

- Titel I: Apparaatsuitgaven (Operationele Uitgaven). Deze is verder onderverdeeld in Lopende Uitgaven en Kapitaal uitgaven.
- Titel II: Programma's.
- Titel III: Middelenbegroting. Deze betreffen de ontvangsten en bestaan uit belastingmiddelen, niet-belastingmiddelen, donor-middelen en leningen.
- Titel IV: Parastatalen.

De inrichting van de Staatsbegroting presenteert de overheidsuitgaven volgens de '**Vastgestelde begroting**', welke is opgesplitst in kolom Verplichtingen en de kolom Uitgaven.

¹² De combinatie van het verplichtingenstelsel en het kasstelsel waarin de kasuitgaven en de financiële verplichtingen geïntegreerd worden geadmistreerd. Dit stelsel bepaalt dat bij het begrotingsbeheer en het financieel beheer zowel de financiële verplichtingen als de uit die verplichtingen voortvloeiende kasbetalingen (kasuitgaven) moeten worden betrokken (CW 2024).

In de kolom verplichtingen worden de bedragen geregistreerd voor het *aangaan van verplichtingen* die zijn vastgelegd in de begrotingswet en in de kolom uitgaven worden de bedragen geregistreerd voor het *verrichten van uitgaven* die zijn opgenomen in de begrotingswet.

De Departementen en Staatsorganen dienen zich maandelijks te verantwoorden door middel van een verantwoordingsstaat aan de afdeling Centrale Begrotingsboekhouding (CBB), waarin ook de 'realisatie' wordt verwerkt welke is opgesplitst in verplichtingen (de verplichtingen die daadwerkelijk zijn aangegaan) en uitgaven (de uitgaven die daadwerkelijk zijn gedaan).

Tabel 8 presenteert de definitieve cijfers zoals ontvangen van de afdeling CBB¹³ betreffende de realisatieverplichtingen en uitgaven.

In de tabel zijn de desbetreffende bedragen weergegeven per ministerie/directoraat/staatsorgaan, uitgedrukt in absolute en relatieve cijfers.

¹³ Ontvangen document van CBB "Samenvattend overzicht uitgaven 2025 per categorie december 2025" d.d. 4 maart 2026.

Tabel 8: Overzicht van de totale uitgaven met bedragen van vastgestelde begroting en realisatie per ministerie/directoraat/staatsorgaan over 2025 (Bedragen x SRD 1.000)

Ministerie/ Directoraat/ Staatsorgaan	Operationele uitgaven en programma's				Realisatie verplichtingen t.o.v. vastgestelde begroting verplichtingen	Realisatie uitgaven t.o.v. vastgestelde begroting uitgaven ¹⁴
	Vastgestelde Begroting		Realisatie			
	Verplichting	Uitgaven	Verplichting	Uitgaven		
	I	II	III	IV		
				V=III/I	VI=IV/II	
Justitie en Politie	4.428.503	4.271.378	306.988	3.799.499	7%	89%
Binnenlandse Zaken: Binnenlandse Zaken	1.768.325	1.768.325	1.669.284	1.652.004	94%	93%
Binnenlandse Zaken: Human Resource	169.185	169.185	136.867	142.734	81%	84%
Regionale Ontwikkeling & Sport: Regionale Ontwikkeling	1.323.816	1.323.816	1.270.928	1.271.135	96%	96%
Regionale Ontwikkeling & Sport: Agrarische Ontwikkeling Binnenland	71.166	71.166	60.525	60.483	85%	85%
Regionale Ontwikkeling & Sport: Duurzame Ontwikkeling Afro-Surinamers Binnenland	210.049	210.049	164.615	161.840	78%	77%
Regionale Ontwikkeling & Sport: Duurzame Ontwikkeling Inheemsen	43.463	43.463	35.456	34.692	82%	80%
Defensie	1.423.330	1.423.330	1.325.464	1.151.267	93%	81%
Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Samenwerking	613.608	613.608	522.792	464.785	85%	76%
Olie en Gas: Algemeen en Financieel Beheer	16.352	16.352	3.016	0	18%	0%
Olie en Gas: Milieu	37.528	37.528	30.191	8.828	80%	24%
Olie en Gas: Olie en Gas	0	0	0	0	0%	0%
Financiën & Planning: Financiën	25.466.523	25.466.523	18.914.536	16.661.198	74%	65%
Financiën & Planning: Belastingen	489.420	489.420	473.398	354.725	97%	72%
Financiën & Planning: Planning en Ontwikkelingsfinanciering	6.233.805	6.233.805	6.223.466	6.347.850	100%	102%
Economische Zaken Ondernemerschap en Technologische Innovatie	333.214	333.214	182.041	125.779	55%	38%
Landbouw, Veeteelt en Visserij	1.444.913	1.429.913	901.454	676.473	62%	47%

¹⁴ x 100% en afgerond

Ministerie/ Directoraat/ Staatsorgaan	Operationele uitgaven en programma's				Realisatie verplichtingen t.o.v. vastgestelde begroting verplichtingen	Realisatie uitgaven t.o.v. vastgestelde begroting uitgaven ¹⁴
	Vastgestelde Begroting		Realisatie			
	Verplichting	Uitgaven	Verplichting	Uitgaven		
	I	II	III	IV		
				V=III/I	VI=IV/II	
Natuurlijke Hulpbronnen: Algemeen Beheer	73.901	73.901	58.188	58.158	79%	79%
Natuurlijke Hulpbronnen: Mijnbouw	107.818	107.818	31.291	25.148	29%	23%
Natuurlijke Hulpbronnen: Water	288.514	288.514	107.626	107.626	37%	37%
Natuurlijke Hulpbronnen: Energie	648.431	648.431	78.774	78.524	12%	12%
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	5.634.127	5.634.127	4.910.634	2.386.975	87%	42%
Onderwijs & Volksontwikkeling: Cultuur	226.282	226.282	44.681	42.224	20%	19%
Onderwijs & Volksontwikkeling: Administratief en Technisch Beheer	2.367.251	2.367.251	1.956.540	1.616.792	83%	68%
Onderwijs & Volksontwikkeling: Algemeen Vormend onderwijs	3.142.561	3.142.561	2.453.213	2.354.462	78%	75%
Onderwijs & Volksontwikkeling: Beroepsonderwijs	396.403	396.403	312.819	304.337	79%	77%
Onderwijs & Volksontwikkeling: Hoger en wetenschappelijk onderwijs	539.731	539.731	438.098	377.787	81%	70%
Volksgezondheid	3.665.111	3.665.111	2.962.631	1.009.428	81%	28%
Volksgezondheid: Welzijn en Arbeid	213.719	213.719	138.796	127.764	65%	60%
Openbare Werken: Bouw- en Stedenbouwkundige Werken	129.150	129.150	53.621	39.094	42%	30%
Openbare Werken: Civieltechnische Werken	1.828.575	1.828.575	3.472.168	178.470	190%	10%
Openbare Werken: Openbaar Groen en Afvalbeheer	821.876	821.876	751.277	427.641	91%	52%
Ruimtelijke Ordening	22.313	22.313	19.701	18.359	88%	82%
Openbare Werken: Onderzoek en Dienstverlening	303.597	303.597	211.730	175.382	70%	58%
Transport, Communicatie & Toerisme: Toerisme	38.737	38.737	17.928	13.542	46%	35%
Transport, Communicatie & Toerisme: Algemene en Administratieve Zaken	100.188	100.188	57.515	49.359	57%	49%
Transport, Communicatie & Toerisme: Transport	837.166	837.166	732.102	367.415	87%	44%
Transport, Communicatie & Toerisme: Communicatie	28.193	28.193	10.114	6.128	36%	22%
Grondbeleid en Bosbeheer: Algemeen Beheer	105.169	105.169	95.618	93.659	91%	89%
Grondbeleid en Bosbeheer: Grondbeleid en Bosbeheer	156.811	156.811	117.630	110.047	75%	70%

Ministerie/ Directoraat/ Staatsorgaan	Operationele uitgaven en programma's				Realisatie verplichtingen t.o.v. vastgestelde begroting verplichtingen	Realisatie uitgaven t.o.v. vastgestelde begroting uitgaven ¹⁴
	Vastgestelde Begroting		Realisatie			
	Verplichting	Uitgaven	Verplichting	Uitgaven		
	I	II	III	IV		
				V=III/I	VI=IV/II	
Jeugdontwikkeling & Sport: Jeugdontwikkeling	0	0	0	0	0%	0%
Jeugdontwikkeling & Sport: Sport	172.074	172.074	155.540	153.809	90%	89%
Kabinet van de President	1.300.510	1.315.605	1.198.233	850.934	92%	65%
Kabinet van de Vice President	552.741	552.741	267.730	267.730	48%	48%
De Nationale Assemblée	321.629	321.629	268.234	264.232	83%	82%
Hof van Justitie	562.905	483.986	0	423.161	0%	87%
Openbaar Ministerie	241.217	241.217	241.616	241.616	100%	100%
Rekenkamer	70.298	83.291	37.773	45.017	54%	54%
Totaal uitgaven	68.970.198	68.747.242	53.422.841	45.128.111	77%	66%

Bron: Goedgekeurde staatsbegroting 2025 en CBB- documenten

In het dienstjaar 2025 zijn na de verkiezingen van mei 2025 twee (2) nieuwe ministeries ingesteld, namelijk: de ministeries van Olie, Gas en Milieu en van Jeugdontwikkeling en Sport. Beide ministeries hebben veranderingen ondergaan en zijn deels opgebouwd uit bestaande directoraten.

Het directoraat Sport maakte eigenlijk deel uit van het ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport, maar is in 2025 ondergebracht bij het Ministerie van Jeugdontwikkeling en Sport. Daarnaast is Jeugd-zaken (van het ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugd-zaken) als directoraat ondergebracht bij het ministerie van Jeugdont-wikkeling en Sport.

Naast de bovengenoemde nieuwe ministeries zijn er ook wijzigingen verricht bij bestaande ministeries te weten:

1. Aan het toenmalige ministerie van Volksgezondheid is toegevoegd het directoraat Arbeid, waardoor het ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken is opgeheven.
2. Het ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu is ook opgeheven, waarbij Ruimtelijke Ordening is ondergebracht bij het ministerie van Openbare Werken. Milieu valt onder het ministerie van Olie, Gas en Milieu.

De Staatsbegroting (S.B. 2025 no. 122) was echter reeds goedgekeurd, voordat de wijzigingen van (de namen van) de ministeries hebben plaatsgevonden.

In de ontvangen documenten van CBB, is volkomen hiermee rekening gehouden en is in de verantwoordingsstaat van het directoraat Olie en Gas en het directoraat Jeugdontwikkeling, de raming op nul vastgesteld.

In tabel 8 is de realisatie van de verplichtingen en uitgaven afgezet tegen de verplichtingen en uitgaven in de begrotingswet (vastgestelde begroting).

De vastgestelde begroting in het begrotingsjaar 2025 is circa SRD 68,9 miljard voor de totale verplichtingen en circa SRD 68,7 miljard voor de totale uitgaven.

De realisatie in het begrotingsjaar 2025 is circa SRD 53,2 miljard voor de totale verplichtingen en circa SRD 45,1 miljard voor de totale uitgaven.

De totale realisatie enerzijds van verplichtingen en anderzijds van de uitgaven, zijn is 77%, respectievelijk, 66% van de totale vastgestelde begroting.

Bij het directoraat Planning en Ontwikkelingsfinanciering is er een overschrijding van 2%.

De ministeries/directoraten met de hoogste realisatieverplichtingen in het dienstjaar 2025 zijn als volgt:

- het directoraat Financiën (SRD 18,9 miljard); dat is 35% van de totale verplichtingen.

- het directoraat Planning en Ontwikkelingsfinanciering (SRD 6,2 miljard); dat is 12% van de totale verplichtingen.
- het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SRD 4,9 miljard); dat is 9% van de totale verplichtingen.

De hoogste realisatie-uitgaven in het dienstjaar 2025 zijn:

- het directoraat Financiën (SRD 16,6 miljard); dat is 37% van de totale uitgaven.
- het directoraat Planning en Ontwikkelingsfinanciering (SRD 6,3 miljard); dat is 14% van de totale uitgaven.
- het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SRD 2,3 miljard); dat is 5% van de totale uitgaven.

Bij de controle van de goedgekeurde staatsbegroting zijn de volgende bevindingen geconstateerd:

1. Er zijn telfouten geconstateerd, hetgeen ook vermeld is door CBB in hun document 'Verantwoordingsstaat realisatie december 2025'¹⁵.
2. In het samenvattend overzicht van CBB zijn de juiste totale bedragen vastgesteld bij Belastingen, Administratief en Technisch Beheer, het Kabinet van de President, het Openbaar Ministerie en de Rekenkamer. En bij de overige 3 entiteiten Sociale Zaken en Volkshuisvesting, Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs en Communicatie is dat niet het geval.
3. Er is sprake van onjuistheid in de totalisering van de vastgestelde begroting, zowel bij de verplichtingen en uitgaven.

¹⁵ CBB heeft bij 8 gevallen de volgende opmerking geplaatst namelijk 'foutieve optelling in de begrotingswet S.B. 2025 no. 122.

De juiste totaalstelling van de vastgestelde begroting, kolom Verplichtingen, verschilt met een bedrag van SRD 1.836.098.000

(SRD 12.506.845.000 - SRD 10.670.747.000) ten opzichte van de goedgekeurde begroting.

De juiste totaalstelling van de vastgestelde begroting, kolom Uitgaven, verschilt met een bedrag van SRD 1.820.781.000

(SRD 12.519.616.000 - SRD 10.698.835.000) ten opzichte van de goedgekeurde begroting.

In tabel 9 worden de gevallen waar er telfouten zijn gemaakt weergegeven.

Tabel 9: Overzicht van de verschillen van vastgestelde en realisatie per ministerie/directoraat/staatsorgaan over 2025 (bedragen x SRD 1.000)

Vastgestelde begroting 2025										
x SRD1000			Werkelijke Telling (I) conform Staatsbegroting door de Rekenkamer		Goedgekeurde Begroting 2025 (II)		Verantwoordingsstaat realisatie dec 2025 van CBB (III)		Samenvattend overzicht per categorie dec 2025 van CBB (IV)	
					Raming					
	Ministerie/ Staatsorgaan		Verplichting	Uitgaven	Verplichting	Uitgaven	Verplichting	Uitgaven	Verplichting	Uitgaven
1	Financiën en Planning	Belastingen	510.652	489.420	489.420	489.420	489.420	489.420	510.652	489.420
2	Sociale Zaken en Volkshuisvesting	Sociale Zaken en Volkshuisvesting	5.650.018	5.650.018	5.634.127	5.634.127	5.634.127	5.634.127	5.634.127	5.634.127
3	Onderwijs en Volksontwikkeling	Administratief en technisch beheer	4.220.800	4.220.800	2.367.251	2.367.251	2.367.251	2.367.251	4.220.800	4.220.800
4	Onderwijs en Volksontwikkeling	Hoger en wetenschappelijk onderwijs	488.322	488.322	539.731	539.731	539.731	539.731	539.731	539.731
5	Transport, Communicatie en Toerisme	Communicatie	28.193	30.943	28.193	28.193	28.193	28.193	28.193	28.193
6	Kabinet van de President	Kabinet van de President	1.300.585	1.315.605	1.300.510	1.315.605	1.300.510	1.315.605	1.300.585	1.315.605
7	Openbaar Ministerie	Openbaar Ministerie	238.517	241.217	241.217	241.217	241.217	241.217	238.517	241.217
8	Rekenkamer	Rekenkamer van Suriname	69.758	83.291	70.298	83.291	70.298	83.291	69.758	83.291
Totaal			12.506.845	12.519.616	10.670.747	10.698.835	10.670.747	10.698.835	12.542.363	12.552.384

Bron: Goedgekeurde staatsbegroting 2025 en CBB-documenten

In vorenstaande tabel zijn de bedragen gepresenteerd van:

- de goedgekeurde begroting na telling (werkelijke telling door de Rekenkamer) (I), de goedgekeurde begroting 2025 (II); en
- de twee overzichten verkregen van CBB, namelijk de verantwoordingstaat (III) en het samenvattend overzicht (IV).

Na een hertelling van de begrotingen van de ministeries, directoraten en staatsorganen zijn er fouten geconstateerd bij de totale optelling van Belastingen, Sociale Zaken en Volkshuisvesting, Administratief en Technisch Beheer, Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs, Communicatie, het Kabinet van de President, het Openbaar Ministerie en de Rekenkamer.

Bij navraag met betrekking tot de eerdergenoemde bevindingen heeft de afdeling CBB het volgende verklaard:

- In de verantwoordingsstaten is gerekend met de foutieve optellingen uit de Begrotingswet 2025, aangezien CBB wettelijk verplicht is deze tellingen te hanteren, ondanks dat hierin optelfouten voorkomen. In de verantwoordingsstaten is gewerkt met de (wettelijk vastgestelde) foutieve tellingen uit de Begrotingswet.
- In het document 'samenvattend overzicht uitgaven per categorie december 2025' zijn de juiste tellingen opgenomen. Deze zijn gebaseerd op afzonderlijke tellingen per artikel, welke samen leiden tot de werkelijke (correcte) totaalstelling.

De Rekenkamer adviseert dat de telfouten in de begroting alsnog worden gecorrigeerd door Min Fin en ter goedkeuring worden aangeboden aan DNA, omdat onder andere:

- zonder correcte cijfers de entiteiten niet over de juiste middelen kunnen beschikken voor de uitvoering van hun activiteiten.
- deze verschillen van invloed kunnen zijn op het begrotingstekort, want onjuiste cijfers kunnen een vertekend beeld geven van het werkelijke begrotingstekort.

3.3 Uitbetaalde salarissen 2025

Met uitbetaalde salarissen wordt bedoeld de gerealiseerde bedragen over de salarissen, uitbetaald in een bepaalde periode. De netto uitbetaalde salarissen over het dienstjaar 2025 bedroegen in totaal SRD 10.932.540.294,01 voor landsdienaren in dienst van de overheid. Voor landsdienaren in overheidsziekenhuizen bedroegen de uitbetaalde salarissen SRD 761.253.162,68 en voor de overige instanties (zoals Algemeen Bureau voor de Statistiek) bedroegen die SRD 37.156.922,69. Aan onderstand en pensioenen is in totaal SRD 3.432.029.579,80 uitbetaald in 2025.

De tabellen 10, 11, en 12 geven een overzicht van het totaal aan uitbetaalde salarissen over het dienstjaar 2025 verdeeld naar de verschillende ministeries, ziekenhuizen en instituten.¹⁶

¹⁶ Reactie per email ontvangen van het Hoofd CEBUMA de dato 10 maart 2026 op het schrijven van de Rekenkamer omtrent het verifiëren van de uitbetaalde lonen en salarissen dienstjaar 2025.

In tabel 10 zijn de salarissen van de ministeries, de staatsorganen en stichtingen, die onder de ministeries ressorteren, meegenomen. Voor een uiteenzetting van de instituten die vallen onder de ministeries wordt verwezen naar bijlage 6.

Tabel 10: Netto uitbetaalde salarissen aan de ministeries, staatsorganen en andere instellingen die onder de ministeries vallen over dienstjaar 2025

#	Ministerie	Bedrag in SRD
1	Binnenlandse Zaken	1.484.943.419,68
2	Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Samenwerking	59.443.044,44
3	Defensie	688.475.074,67
4	Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	75.317.897,67
5	Financiën en Planning	276.947.260,68
6	Grondbeleid en Bosbeheer	112.327.093,57
7	Jeugdontwikkeling en Sport	98.670.571,44
8	Justitie en Politie	2.717.610.057,62
9	Landbouw, Veeteelt en Visserij	219.661.341,19
10	Natuurlijke Hulpbronnen	110.008.451,96
11	Olie, Gas en Milieu	14.185.224,26
12	Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	2.827.672.835,39
13	Openbare Werken en Ruimtelijk Ordening	429.130.376,04
14	Regionale Ontwikkeling	1.076.238.738,65
15	Sociale Zaken en Volkshuisvesting	353.520.499,12
16	Transport, Communicatie en Toerisme	207.150.763,58
17	Volksgesondheid, Welzijn en Arbeid	181.237.644,05
	Netto uitbetaalde salarissen en aantal ambtenaren	10.932.540.294,01

Bron: CEBUMA

In tabel 11 wordt weergegeven de netto uitbetaalde salarissen aan overige instellingen en ziekenhuisinrichtingen in 2025.

Tabel 11: Netto uitbetaalde salarissen aan overige instellingen en ziekenhuisinrichtingen in 2025

Overige instellingen	Bedrag in SRD
Algemeen Bureau voor de Statistiek	21.831.208,60
Financiën Pensioenfonds	12.326.525,38
Gecommitteerden	2.999.188,71
Subtotaal	37.156.922,69
Ziekenhuisinrichtingen	Bedrag in SRD
Academisch Ziekenhuis Paramaribo	464.874.175,86
Mungra Medisch Centrum	71.793.174,94
Psychiatrisch Centrum Suriname	77.471.369,30
's Lands Hospital	140.313.282,03
Streekziekenhuis Marwina	6.801.160,55
Subtotaal	761.253.162,68
Totaal	801.410.085,37

Bron: CEBUMA

In tabel 12 geeft weer de netto uitbetaald aan onderstand en pensioenen 2025.

Tabel 12: Netto uitbetaald aan onderstand en pensioenen 2025

Pensioen en onderstand	Bedrag in SRD
Onderstand	108.883.168,85
Pensioenfonds	3.323.146.410,95
Totaal	3.432.029.579,80

Bron: CEBUMA

3.3 Geregistreeerde leningen en stand staatsschuld 2025

Geregistreeerde leningen

De documenten, die ten bewijze van een geldelijke schuldverplichting of van een waarborgverplichting ten laste van de staat zijn opgemaakt, worden door de administrateur-generaal ter registratie aangeboden aan de Rekenkamer. Dit ingevolge de Wet van 30 september 2020, houdende nadere wijzigingen van de *Wet op de Staatsschuld* (S.B. 2002 no. 27, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 134).

Krachtens artikel 29 lid 2 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* worden schatkistpapieren, financieringsovereenkomsten (contracten), aflossingen van schatkistpapieren, doorleenovereenkomsten en schatkistpromessen door de Rekenkamer geregistreeerd.

In het dienstjaar 2025 is door het Bureau voor de Staatsschuld aan de Rekenkamer een aantal van vier (4) schatkistpromessen, ééntenwintig (21) financieringsovereenkomsten/ contracten, twee (2) kredietovereenkomsten en één (1) promissory note ter registratie aangeboden.

In de bijlagen 2 tot en met 6 van dit verslag zijn de aangeboden geregistreeerde schatkistpromessen, financieringsovereenkomsten, kredietovereenkomsten en de promissory note in een overzicht weergegeven.

Binnen- en buitenlandse staatsschuld in het dienstjaar 2025

In tabel 13 is de totale binnen- en buitenlandse staatsschuld per maand over 2025 weergegeven.

Tabel 13: Stand binnen- en buitenlandse staatsschuld volgens de internationale definitie op kasbasis dienstjaar 2025

Maand	Binnenlandse Staatsschuld	Buitenlandse Staatsschuld	
	Bedrag (in mln. SRD)	Bedrag (in mln. SRD)	Bedrag (in mln. USD)
Januari	30.730,4	113.523,9	3.202,6
Februari	29.746,9	114.828,1	3.202,7
Maart	29.867,8	121.144,0	3.281,6
April	30.567,0	120.433,9	3.282,3
Mei	30.655,5	121.715,8	3.277,2
Juni	30.920,8	123.152,0	3.283,5
Juli	30.189,0	121.752,8	3.290,7
Augustus	30.386,3	128.381,0	3.303,8
September	30.804,1	127.001,4	3.306,4
Oktober	31.614,9	128.185,4	3.297,2
November	32.328,7	170.826,2	4.401,3
December	31.661,6	158.292,6	4.117,4

Bron: Statistieken Bureau voor de Staatsschuld¹⁷ update 3 maart 2026

¹⁷ Reactie ontvangen van Bureau voor de Staatsschuld op het schrijven van de Rekenkamer omtrent het reviewen van de geregistreeerde leningen dienstjaar 2025. (de dato 12 maart 2026 met kenmerk SDMO-26-1085)

4. Stakeholder Engagement Strategy

Om verdere invulling te geven aan haar *Stakeholder Engagement Strategy* (SES) heeft de Rekenkamer gesprekken gevoerd met diverse stakeholders over onder andere de inwerkingtreding van de nieuwe Comptabiliteitswet 2024 in het dienstjaar 2026. Verder heeft de Rekenkamer activiteiten uitgevoerd, waaronder kennismakingsbezoeken aan de ministers. In het 4^e kwartaal van 2025 heeft zij in het kader van verbetering van het controlebestel een interne controle assessment uitgevoerd op de ministeries en bij vijf staatsorganen.

Op grond van dit assessment heeft de Rekenkamer in februari 2026 een *Stakeholder Engagement Workshop* georganiseerd met als thema: “*Interne Controle als basis voor een solide Public Finance Management*”, waarop het functioneren van de Interne controle afdelingen aan de hand van het resultaat van het assessment de hoofdzaak was.

4.1 Kennismakingsbezoeken aan ministers

De Rekenkamer is in augustus 2025 wederom begonnen met het bezoeken van de ministers en hun directie voor een kennismaking en het houden van een presentatie. Het ultieme doel is om de impact van de Rekenkamer te vergroten in het streven naar Good Governance. Dit bezoek stond in het teken van het verkennen en verdiepen van de samenwerking tussen de ministeries en de Rekenkamer. Tijdens deze kennismakingsbezoeken heeft de Rekenkamer bena-

drukt dat goed verzorgde rapportages, evenals een effectief functionerend interne controlesysteem, essentieel zijn voor een transparant, verantwoord financieel en bestuurlijk beleid. Tevens heeft zij het belang van volledige en overzichtelijke dossiers, een goed ingericht stelsel van interne beheersingsmaatregelen en actieve opvolging van aanbevelingen uit haar onderzoeksrapporten, onderstreept. Daarnaast is zij ook ingegaan op de samenwerking van de toezichthoudende- en controle-instituten (Controletoren). Tijdens de presentaties is het verschil in de werkzaamheden van de Rekenkamer en de CLAD breedvoerig toegelicht.

Bron: Rekenkamer van Suriname, Fotocollectie ministeries van OWRO, NH en EZOTI

4.2 Stakeholder Engagement Workshop

De Rekenkamer heeft op vrijdag 06 februari 2026 een vervolg Stakeholders Engagement Workshop georganiseerd met als thema: “*De Interne Controle als basis voor een solide Public Finance Management (PFM)*”. Deze vervolgssessie richtte zich specifiek op de afdeling Interne Controle (IC) van de verschillende ministeries en staatsorganen. Het doel was om gezamenlijk het bewustzijn van de interne controle binnen het bredere kader van Public Finance Management (PFM) verder te versterken. PFM omvat het plannen, begroten, uitvoeren, administreren en verantwoorden van publieke middelen. Een goed functionerend PFM-systeem is essentieel voor transparantie, doelmatigheid en vertrouwen in het openbaar bestuur.

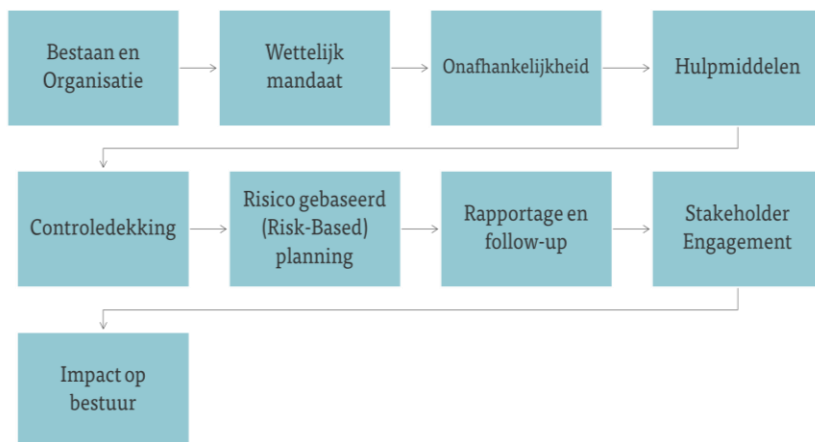
Voorafgaand de workshop heeft de Rekenkamer in de periode oktober tot en met december 2025 een Interne Controle Assessment van de interne controleafdeling op de ministeries en staatsorganen uitgevoerd. Aanleiding van het assessment was dat de IC-afdeling binnen de controletoren als basis c.q. fundament dient, omdat op deze afdelingen eigenlijk de controlewerkzaamheden (de zgn. derde lijn controle) horen te beginnen. Bovendien komt in vrijwel alle bevindingen van de onderzoeken die de Rekenkamer in de afgelopen periode heeft verricht, het functioneren van deze cruciale afdeling ter sprake.

Het doel van dit interne controle assessment was het systematisch beoordelen van de functionaliteit, effectiviteit en de risico's van de IC-afdeling van een ministerie of staatsorgaan.

In totaal hebben 21 ministeries en staatsorganen geparticipeerd aan het interne controle assessment, met name: Binnenlandse Zaken; Buitenlandse Zaken, Internationale Handel & Samenwerking; Defensie; Grond- en Bosbeheer; Justitie en Politie; Sociale Zaken en Huisvesting; Olie, Gas en Milieu; Financiën en Planning; Regionale Ontwikkeling; Volksgezondheid Welzijn en Arbeid; Onderwijs, Wetenschap en Cultuur; Landbouw, Veeteelt en Visserij, Natuurlijke Hulpbronnen; Jeugdontwikkeling en Sport; Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening; en Economische Zaken Ondernemerschap en Technologische Innovatie, alsook de staatsorganen: Kabinet van de President; Hof van Justitie; Openbaar Ministerie; en directoraat Nationale Veiligheid.

Aan het assessment hebben deelgenomen functionarissen van onder andere de afdeling Interne Controle, het hoofd van Personeelszaken/Human Resource Management (HRM) en waar nodig de directeur van het desbetreffende ministerie.

Het interne controle assessment richtte zich op negen dimensies:

Figuur 3: Negen dimensies van het IC-assessment

Het assessment bevatte 10 vragen per dimensie. De scores voor elke dimensie lagen tussen 1 en 5. De score toelichting:

- 1 = Niet aanwezig, zwak, niet functioneel, of volledig ineffectief
- 2 = Bestaat, maar met grote tekortkomingen
- 3 = Functioneel, maar moet worden verbeterd
- 4 = Sterk en grotendeels effectief
- 5 = Volledig functioneel, effectief en in lijn met best practices

De ideale scores per dimensie zijn 4 en 5, maar de meeste ministeries/ IC-afdelingen hebben juist het minst (1-2) gescoord.

Eén van de ministeries waar het assessment is uitgevoerd heeft een 5 gescoord bij de dimensies 'Hulpmiddelen' en 'Impact op bestuur'. Daarentegen hebben 13 instellingen een 1 gescoord bij dimensie 'Risk-based planning'.

In de volgende tabel is het resultaten van het assessment weer-gegeven.

Tabel 14: Resultaat van het IC-assessment op de 21 ministeries of staatsorganen

#	Dimensie/Score	1	2	3	4	5	Aantal Instanties
1	Bestaan & Organisatie	3	0	2	10	6	21
2	Wettelijk mandaat	7	8	4	2	0	21
3	Onafhankelijkheid	2	5	8	3	3	21
4	Hulpmiddelen	5	11	3	1	1	21
5	Auditdekking	3	6	7	3	2	21
6	Risk-Based Planning	13	2	4	2	0	21
7	Rapportage & Follow-up	2	7	8	4	0	21
8	Stakeholder Engagement	6	10	3	2	0	21
9	Impact op bestuur	7	4	6	3	1	21

Bron: Rekenkamer van Suriname (2026)

De sterke en zwakke punten uit het IC-assessment zijn:

Sterke punten:

- 16 (76%) van de 21 ministeries/ staatsorganen hebben een zichtbare organisatiestructuur.
- De bereidwilligheid van de IC-functionarissen om te werken aan een goed functionerend IC-afdeling, gebaseerd op best-practices.

Zwakke punten:

- 16 (76%) van de 21 ministeries/ staatsorganen hebben onvoldoende gekwalificeerd personeel, geen budget, gebrekkige huisvesting, laptops en trainingen beschikbaar.
- Bij 15 (71%) van de 21 ministeries/ staatsorganen is de planning niet gebaseerd op een actuele risicoanalyse en worden middelen niet toegewezen op basis van risico's.
- Bij 16 (76%) van de 21 ministeries/ staatsorganen hebben ze geen (regulier) overleg met hun directie, de CLAD en de Rekenkamer. Verder krijgen de meeste IC-afdelingen geen feedback op rapportages van de directie/ minister.

De resultaten van het Interne Controle assessment zullen vervat worden in een rapport, dat gedeeld zal worden met het betrokken ministerie of staatsorgaan. Deze rapportage zal ook concrete aanbevelingen ter versterking van de interne controlefunctie binnen de overheid bevatten.

Tijdens de workshop in februari 2026 is het resultaat van het uitgevoerde IC-assessment gepresenteerd en stond de samenhang tussen interne beheersing, financieel beheer en onafhankelijke controle, centraal.

Participanten SES IC-workshop

Alle ministeries en staatsorganen die hebben deelgenomen aan de IC-assessment waren aanwezig tijdens de workshop.

Het resultaat van het uitgevoerde IC-assessment is tijdens de workshop gepresenteerd door de coördinator van dit assessment, mevrouw Cindy S. Wartes BSc, MAud, senior auditor. Daarnaast zijn er ook presentaties verzorgd over de plaats van de Interne Controle binnen de overheid door mevrouw Maureen Muller-Voorn, CA AA (Accountant bij de CLAD) en over de functionaliteit van de afdeling Interne Controle door de heer drs. René Abrahams, RA (Accountant/ externe deskundige).

Tijdens de workshop is benadrukt dat sterke en effectieve interne beheersings- en controlesystemen een onmisbare basis vormen voor goed financieel beheer.

Het streven van de Rekenkamer was om met deze workshop een verhoogde bewustwording te creëren, praktische handvatten aan te reiken en aanbevelingen te doen ter verbetering van de interne

controlefunctie, als basis van de controletoeren. Daarnaast heeft het ministerie van Financiën en Planning binnen het controlebestel een centrale rol als stelselverantwoordelijke voor het financieel beheer en de begrotingscyclus. De CLAD ondersteunt het ministerie door als interne controleur van de Staat, de kwaliteit van de interne beheersing en de financiële processen binnen de overheid te beoordelen en te versterken. De interne controleafdelingen van de verschillende organisaties vormen daarin een essentiële schakel door continue toetsing en het leveren van managementinformatie voor sturing en verantwoording ten behoeve van de CLAD, en tenslotte de Rekenkamer, die als externe controleur van de Staat, haar controlewerk presenteert aan het volk via DNA.

Om haar werk effectief en efficiënt te kunnen uitvoeren, heeft de Rekenkamer een eerste aanzet gedaan met de organisatie van deze IC-workshop, met de verwachting dat de verantwoordelijke instanties, zoals het ministerie van Financiën en Planning hun rol verder zullen oppakken en versterken. Met deze workshop wenst de Rekenkamer de onderlinge samenwerking te verdiepen, ervaringen uit te wisselen en het verder verkennen hoe de samenwerking binnen het controle-bestel steeds beter tot zijn recht kan komen. Daarmee wordt bijgedragen aan een robuust en bestendig PFM-systeem in de toekomst.

Break-out sessie gedurende de workshop

5. Public Finance Management

Public Finance Management (PFM) vormt een centraal onderdeel van een goed functionerend bestuur en ligt ten grondslag aan alle overheidsactiviteiten. Het omvat de mechanismen waarmee overheidsmiddelen worden geïnd, toegewezen, besteed en verantwoord. PFM-processen behelzen de gehele begrotingscyclus, overheidsopdrachten, controlepraktijken en de inning van inkomsten.

Een degelijk, transparant en verantwoordelijk beheer van de overheidsfinanciën vormt een belangrijke pijler van de hervorming van het bestuur en is van cruciaal belang om het publiek openbare diensten van goede kwaliteit te bieden en om in een land eerlijke en duurzame economische en sociale omstandigheden te creëren en in stand te houden¹⁸.

Zonder een deugdelijk PFM is effectieve controle door de Rekenkamer en de CLAD niet mogelijk; dit, terwijl onafhankelijke controle, verantwoording en discipline binnen het PFM-systeem juist onmisbaar zijn. Binnen een gezonde PFM is juist de samenwerking tussen interne controle-afdelingen, het ministerie van Financiën en Planning, de CLAD en de Rekenkamer noodzakelijk, omdat deze bijdragen aan transparantie en het vertrouwen van de overheid.

¹⁸ Bron: Public Financial Management.

Topic Guide Compiled by the Anti-Corruption Helpdesk

In de volgende paragrafen worden de tekortkomingen in het financieel beheer op het gebied van de samenhang en samenwerking binnen de PFM-keten, het toezicht op het beheer van de overheidsfinanciën en de verantwoordingsplicht van de parastatalen conform de *Wet op de Jaarrekening* beschreven.

5.1 Samenhang en samenwerking binnen de PFM-keten

Een goed functionerend stelsel van PFM vereist een samenhangende werking van alle betrokken instituties, waaronder het ministerie van Financiën en Planning, de CLAD, DNA en de Rekenkamer.

De Rekenkamer constateert dat de onderlinge afstemming en structurele informatie-uitwisseling binnen deze keten versterking behoeft. Onvoldoende samenhang in toezicht, controle en besluitvorming leidt tot vertragingen in de begrotingscyclus en vermindert de effectiviteit van het financieel beheer. Versterking van de institutionele samenwerking is derhalve noodzakelijk om transparantie, discipline en verantwoording binnen het PFM-stelsel duurzaam te waarborgen.

5.2 Structurele Public Finance Management knelpunten

De Rekenkamer stelt vast dat verschillende tekortkomingen in het financieel beheer, die reeds in eerdere Rekenkamerverslagen zijn gesignaleerd, in de verslagperiode blijven voortbestaan. Deze struc-

turele knelpunten hebben onder meer betrekking op de aansluiting tussen beleid, begroting, uitvoering en verantwoording, alsmede op de beschikbaarheid van toereikend en verifieerbaar bewijsmateriaal.

Deze bevindingen raken rechtstreeks aan de vereisten van de *Comptabiliteitswet 2019*, in het bijzonder de bepalingen die zien op rechtmatigheid, ordelijkheid en controleerbaarheid van het financieel beheer. Het uitblijven van adequate verbetermaatregelen wijst op een onvoldoende doorwerking van eerdere aanbevelingen binnen het PFM- stelsel.

5.3 Toezicht op het beheer van de overheidsfinanciën

Het Min Fin is verantwoordelijk voor de begrotingsstrategie en neemt het beleid in acht, dat van toepassing is op de ministeries en de staatsorganen. Zij draagt zorg voor een aanvaardbare begrotingsbalans op middellange termijn, op basis van een door de minister vast te stellen middellange termijndoelstelling. De minister baseert het middellange- en lange termijn begrotingsbeleid mede op de gegevens van de Stichting Planbureau Suriname en de Stichting Algemeen Bureau voor de Statistiek.

Bij de uitvoering van de begroting dient een systeem van begrotingsregels gebruikt te worden om een prudent beheer¹⁹ te garanderen met betrekking tot:

- het fiscaal beleid, met name het treffen van maatregelen om de belastinginkomsten te verhogen;
- het verlagen van de overheidsuitgaven;
- het nauwkeuriger vaststellen van de begroting om begrotingstekorten en -overschrijdingen te vermijden;
- het opbouwen van financiële buffers om de daling van de mineraalprijzen en de inkomsten uit natuurlijke hulpbronnen te helpen beheersen;
- besparingen voor geleidelijke en duurzaam stijgende ontwikkelingsuitgaven die ook toekomstige generaties ten goede komen;

¹⁹ Prudent beheer is het zorgvuldig, verantwoord en vooruitziend omgaan met middelen, vooral geld en publieke middelen.

- nadere regelgeving en voorschriften die ervoor moeten zorgen dat de begroting adequaat wordt uitgevoerd door de departementen van Algemeen bestuur;
- het voorkomen van een onverantwoorde toename van de schuldenlast en het terugbrengen van de staatsschuld door:
 - het vaststellen van uitgavenlimieten in afstemming met de verwachte overheidsinkomsten;
 - het afstemmen van het budgettaire kader dient afgestemd te worden op het begrotingskader voor de middellange termijn van de overheidsfinanciën (Medium-Term Fiscal Framework/ MTFF), waarbij de begrotingsuitvoering binnen het uitgavenplafond blijft;
 - het treffen van uitgavenbeperkende maatregelen en eventuele inkomstenverhogende maatregelen.

De ministers en de leiding van de staatsorganen zijn verantwoordelijk voor de doelmatigheid, rechtmatigheid, ordelijkheid en controleerbaarheid van het financieel beheer en zijn tevens verantwoordelijk voor de administraties die ten behoeve van dat beheer worden bijgehouden. Deze administraties dienen betrouwbaar en beheersbaar ingericht te zijn en inzicht te bieden in het gevoerde beheer in getrouw opzicht, zodat de financiële informatie daaraan kan worden ontleend.

Het is van belang dat aan de controle-instituten alle documenten beschikbaar worden gesteld bij de controle van de jaarverslagen, aangezien het ontbreken van bewijsmateriaal bij de controle ertoe

zal leiden dat er geen goedkeuring zal worden gegeven aan desbetreffende jaarverslagen.

De Rekenkamer houdt het toezicht op het beheer van de overheidsfinanciën en rapporteert daarover aan DNA. De Rekenkamer onderzoekt hierbij namelijk:

1. met betrekking tot de financiële en de materiële bedrijfsvoering van de Staat:
 - a) het begrotings-, financieel- en materieelbeheer, en
 - b) de daartoe bijgehouden administraties van de Staat.

2. in hoeverre de administraties van de ministeries, staatsorganen en de centrale administratie van de staatskas:
 - a) voldoen aan de normen van rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid;
 - b) inzicht bieden in het gevoerde beheer;
 - c) doelmatig zijn ingericht.

Bij het uitvoeren van haar controlewerkzaamheden stuit de Rekenkamer op onvoldoende bewijsmateriaal bij het aansluiten van de verantwoording van de beleidsmaatregelen en de middelen in het jaarverslag (de begrotingsrekening) met de onderliggende documenten. Hierdoor kan de rechtmatigheid van de uitgaven en de juistheid en volledigheid van de inkomsten niet vastgesteld worden.

De afdelingen Interne Controle op de departementen blijken naar aanleiding van het assessment uitgevoerd door de Rekenkamer (zie

paragraaf 4.2) niet in staat te zijn hun werk, met name de controle op de financiële administratie van hun ministeries, op een adequate wijze uit te voeren.

Hoewel bij het Min Fin een aanvraag kan worden ingediend voor het verkrijgen van inzage in het IFMIS, blijkt in de praktijk dat ministeries hiervan in beperkte mate gebruikmaken. Als gevolg hiervan beschikken veel IC-afdelingen voorsnog niet over feitelijke toegang tot dit systeem. Daarnaast is er sprake van onvoldoende capaciteit, zowel kwalitatief als kwantitatief om deze afdeling te doen functioneren.

De minister van Financiën en Planning en de vakministers moeten werken aan versterking van de IC-afdelingen om fouten en onregelmatigheden binnen hun financiële administratie tijdig te detecteren en te corrigeren.

Voor wat betreft de belastinginkomsten dient de Dienst der Belastingen versterkt te worden met kwalitatieve en kwantitatieve capaciteit om haar controle op de belastingplichtigen adequaat uit te voeren om zodoende ook de juiste en volledige belastinginkomsten te kunnen innen.

Het kunnen vaststellen van de juiste bedragen aan te innen belastinginkomsten zal pas gerealiseerd worden na verplichte indiening van de financiële verantwoording en publicatie van de jaarrekeningen van alle bedrijven in Suriname.

Voor het vaststellen van de royalty's is het vorenstaande ook vereist.

Om te komen tot een toename van de staatsinkomsten uit de extractieve sector (EITI), is het noodzakelijk dat de volgende stappen worden genomen:

De eerste stap is het werken aan duidelijke wetgeving en regelgeving voor de winningssector. Dit betreft met name de maatregelen die moeten worden genomen in geval van niet-naleving, van de exploitant tot de exporteur, alsook de gehele toeleveringsketen. Het moet ook duidelijk zijn wie bevoegd is om sancties op te leggen.

Het moet wettelijk duidelijk worden vastgelegd aan welke instelling of welk ministerie alle informatie van de verschillende begunstigde maandelijks moet worden verstrekt en welke maatregelen zullen worden genomen tegen degenen die de wet niet naleven.

Ten tweede moeten er voldoende controlemechanismen zijn voor de naleving en verantwoording van de inkomsten die aan de staatskas moeten worden overgemaakt.

De verschillende actoren binnen de Multi-Stakeholder Group (MSG) moeten daarbij adequaat samenwerken en alle informatie delen met het Min Fin en de Rekenkamer.

De Rekenkamer moet informatie ontvangen over de procedures voor de toewijzing van vergunningen en toegang verkrijgen tot het bestaande vergunningsregister dat wordt bijgehouden door de Geologische Mijnbouwdienst (GMD).

Er moet ook meer rapportage en transparantie komen over alle mijnbouwactiviteiten in Suriname, inclusief de winning van grind, zand, klei en steen, evenals de productie van ijzererts, goud, aardolie en cement.

De exploratie- en productiegegevens voor goud en olie van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen en de GMD zouden beschikbaar moeten zijn voor auditinstellingen. De productie van industriële mineralen (zand, grind, klei en steen) wordt slecht geregistreerd.

De verkoop van productie in natura moet gerapporteerd worden door olie- en mijnbouwbedrijven.

Er moet informatie beschikbaar zijn over royalty-delingsregelingen met inheemse groepen. Over de sociale uitgaven van Rosebel en Newmont is er geen informatie beschikbaar.

Het opzetten van een licentieregister, het ontwikkelen van een werkplan en het verfijnen van de materialiteitsmethodologie is ook van belang.

Verschillende inkomstenstromen moeten volledig openbaar gemaakt worden.

De Rekenkamer moet informatie verkrijgen over de volledige bedragen inzake invoerrechten, douanerechten en bepaalde niet-fiscale inkomsten van het ministerie van Financiën en Planning.

5.4 Verantwoordingsplicht parastatalen conform de Wet op de Jaarrekening

De Rekenkamer constateert dat de financiële verantwoording van parastatale instellingen een wezenlijk aandachtspunt vormt binnen het toezicht op het beheer van de overheidsfinanciën. Diverse parastatalen ontvangen structurele subsidies of andere financiële bijdragen vanuit de staatsbegroting, terwijl tijdige en vastgestelde jaarrekeningen ontbreken of met aanzienlijke vertraging worden opgeleverd. Conform artikel 19 van de *Comptabiliteitswet 2019* behoren de parastatale instellingen tot de rekenplichtigen en dienen verantwoording af te leggen aan de Rekenkamer.

Tot de Parastatale instellingen behoren:

- alle publiekrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat oprichter is; alle publiekrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat eigenaar is;
- alle publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat een meerderheidsbelang heeft van tenminste één en vijftig procent (51%); en
- alle publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtspersonen waarvan de Staat een minderheidsbelang heeft van tenminste één procent (1%).

Daarnaast zijn ook instellingen waarin de Staat geen aandelenkapitaal heeft, maar waarvan de Staat medeoprichter is en een directe of indirecte zeggenschap heeft, hetzij middels stemrecht, hetzij middels de benoeming en het ontslag van de leden van organen van die rechtspersonen, rekenplichtigen.

De Staat keert jaarlijks enorme bedragen uit aan subsidie en financiële bijdragen uit aan de instellingen, die vaak hulpbehoevend zijn en geen of onvoldoende middelen genereren. Uit de ontvangen cijfers van het ministerie van Financiën en Planning blijkt, dat zij in de dienstjaren 2022 tot en met 2025 een bedrag van SRD 7,66 miljard heeft uitgekeerd aan subsidie en bijdragen aan parastatalen (zie tabel 15).

Tabel 15: Uitgekeerde subsidies en bijdragen aan parastatale instellingen

Dienstjaar	Totaal uitgekeerd bedrag aan subsidies en bijdragen in SRD
2022	1.022.179.985
2023	1.413.897.943
2024	3.173.317.780
2025	2.055.397.699
Totaal	7.664.793.407

Bron: Rekenkamer van Suriname

Voorts blijkt van de 40 instellingen die hun verantwoording hebben opgestuurd naar de Rekenkamer, slechts 5 (12,5%) hun jaarrekening hebben opgesteld conform de International Financial Reporting Standards (IFRS). Ruim 22 (55%) hanteren nog de Algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. Twee (2) hanteren de historische kostprijs en één werkt met kasbasis. Uit het vorenstaande blijkt dat de *Wet op de Jaarrekening* niet wordt nageleefd, wat in principe niet aanvaardbaar is voor de Rekenkamer.

Uit de ontvangen reacties van de instellingen is verder gebleken dat instellingen niet voldoende middelen beschikbaar hebben om een (externe) accountant te betalen voor het opstellen c.q. controleren van hun jaarrekening. Ook heeft er in twee gevallen bij bestuurswisseling geen overdracht plaatsgevonden van de jaarrekeningen.

De vakministers dienen tijdig verantwoording te eisen van alle instellingen die onder hen ressorteren, ook van parastatalen die geen subsidie ontvangen, om een inventarisatie te maken van de status van hun verantwoording aan de Staat.

De verantwoording van de instellingen moet aangeboden worden aan de minister van Financiën en Planning en de Rekenkamer.

Het uitblijven van gecontroleerde jaarrekeningen, opgesteld conform de *Wet op de Jaarrekening* en internationaal aanvaarde verslaggevingsstandaarden (zoals IFRS), beperkt het inzicht in de financiële positie en prestaties van de boven aangegeven instellingen. Hierdoor kan de rechtmatigheid en doelmatigheid van verstrekte subsidies niet afdoende worden beoordeeld. Dit ondermijnt tevens de transparantie van de geconsolideerde overheidsfinanciën.

Tegen instellingen die geen verantwoording afleggen, dienen gepaste maatregelen getroffen te worden door het Min Fin. Bij het niet naleven van regelgeving dient ook de Raad van Ministers en DNA-verantwoording van de desbetreffende ministers te eisen.

6 Rechtmatigheidsonderzoeken

In paragraaf 6.1 wordt de problematiek inzake de controle op de jaarverslagen van 2022 en 2023 in samenhang met de uitvoering van de Comptabiliteitswet 2019 en de afhandeling van begrotingsrekeningen tot en met 2021 en de slotwetten beschreven.

Net als voorgaande jaren heeft de Rekenkamer in 2025 haar werkzaamheden voor rechtmatigheidsonderzoeken voortgezet volgens richtlijnen gebaseerd op de ISSA's. In de paragrafen 6.2 tot en met 6.5 worden de samenvattingen van de volgende onderzoeken weergegeven, te weten:

1. De rechtmatigheid van het toekennen van pensioenen aan gepensioneerde ambtenaren of hun nabestaanden bij het Pensioenfonds Suriname over het dienstjaar 2023.
2. De rechtmatigheid van de uitgifte van Domeingrond door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer in het dienstjaar 2023.
3. Uitkering van financiële bijstand door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting in het dienstjaar 2023.
4. Onderzoek van subsidie verstrekt bij zes instellingen van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur.

Tenslotte, wordt in paragraaf 6.6 een overzicht gegeven over de nog af te ronden onderzoeken.

6.1 De problematiek inzake de controle op de jaarverslagen van 2022 en 2023 in samenhang met de uitvoering van de Comptabiliteitswet 2019 en de afhandeling van begrotingsrekeningen tot en met 2021 en de slotwetten

De *Comptabiliteitswet* (CW) schrijft voor dat de Rekenkamer haar controle van het financieel jaarverslag van de Staat uitvoert ná de controle van de CLAD. Volgens artikel 24 lid 3 en 4 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* en de artikelen 58, 60 en 66 van de *Comptabiliteitswet 2019*, is de Rekenkamer bevoegd om de jaarverslagen van de staat te onderzoeken, waarbij zij gebruik kan maken van de werkprogramma's, werkplanningen en controlebevindingen bij de beoordeling van de jaarverslagen door de CLAD.

Met referentie aan het Rekenkamerverslag 2024, onder paragraaf 4.1, doet de Rekenkamer een terugblik op haar geuite bezorgdheid rondom haar mandaat om een verantwoordingsonderzoek op de financieel jaarverslagen van de Staat over de dienstjaren 2022 en 2023 conform artikel 60 van de *Comptabiliteitswet 2019* (S.B. 2019 no. 98) te verrichten, wettelijk niet mogelijk was, omdat deze jaarverslagen niet voldeden aan de gestelde richtlijnen vanuit de *Comptabiliteitswet 2019*²⁰. Ook het samenvattend rapport conform artikel 62

²⁰ Jaarverslag van de Staat 2023, inclusief de jaarverslagen van ministeries en staatsorganen, is op 23 mei 2024 ontvangen van MIN FIN, met kenmerk La.F./JuZa/no. 1195 dd 21 mei 2024. Het jaarverslag van 2024 is ontvangen op 23 mei 2025 met kenmerk La.F.no. 1154 dd 22 mei 2025.

lid 5 is wederom niet opgestuurd. Eveneens heeft de CLAD - zoals voorgeschreven in artikel 58 lid 2 van de *Comptabiliteitswet 2019* - haar bevindingen uit haar controle op vernoemd jaarverslagen niet binnen de gestelde termijn van drie maanden kunnen opsturen.

Bovendien is in het dienstjaar 2025 voor de Rekenkamer nog steeds niet duidelijk geworden wat de bron is van de gepresenteerde cijfers in deze jaarverslagen. Want ook in het Jaarverslag van de Staat 2023 staat wederom het volgende vermeld: *“de samenstelling van het Financieel Jaarverslag van de Staat is een zeer tijdrovende aangelegenheid. De gegevens in de jaarverslagen van de 39 departementen en 6 staatsorganen zijn handmatig verwerkt in dit verslag. In het Financieel Jaarverslag van de Staat ontbreekt in tegenstelling tot de begrotingsuitvoeringsinformatie, de financiële informatie. Er kan met het laatste geen aanvang worden gemaakt, zolang er niet optimaal gebruik gemaakt wordt van FREEBALANCE. Zo is onder meer belangrijk dat de Treasury module in gebruik wordt genomen, alsook interfaces gebouwd worden met relevante overheids-systemen”*.²¹ Met enige geruststelling is toch daarin opgenomen dat de basis voor de data van het Financieel Jaarverslag van de Staat, de departementale en niet-departementale (staatsorganen) jaarverslagen zijn.

Zoals ook in het Rekenkamerverslag 2024 is aangegeven, is in 2025 een aanvang gemaakt met het verantwoordingsonderzoek over het

²¹ Jaarverslag van de Staat 2023 behorende bij de wetwijziging Staatsbegroting 2023, (S.B. no. 46 d.d. 15 maart 2023 (Suppletore begroting 2023,) ministerie van Financiën en Planning - Centrale Begrotingsboekhouding - ministerie van Financiën en Planning, Centrale Begrotingsboekhouding - mei 2024, pag.3

dienstjaar 2022 op basis van de accountantscontrole rapporten van de CLAD, met name het ministerie van Defensie, het Hof van Justitie, het Kabinet van de Vicepresident, alsmede van het ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme. De rapportages uit het verantwoordingsonderzoek van voornoemde instellingen worden binnenkort afgerond. Daarnaast zijn er nog zeven accountantscontrole rapporten ontvangen van ministeries/ staatsorganen, waarvan de reviewwerkzaamheden van enkele instituten reeds in uitvoering zijn. Verder zal er gewerkt worden aan de controle op de overige accountantscontrole rapporten van 2022, zodra die zijn ontvangen van de CLAD.

Ondertussen is de nieuwe *Comptabiliteitswet 2024* per 1 januari 2026 inwerking getreden, waarbij de begrotingsuitvoering van de Staatsbegroting van 2026²² conform deze nieuwe CW zal moeten worden uitgevoerd. Krachtens artikel 84 - *Overgang- en slotbepalingen*, is het volgende opgenomen: *“In de Comptabiliteitswet 2019 (S.B. 2019 no. 98) is er een uitzondering gemaakt in artikel 69 onder b, waarbij de Comptabiliteitswet van 1952 nog geldt voor de vastlegging en verantwoording van in de wet genoemde begrotingen van 2019, de samenstelling, vastlegging en verantwoording van de begrotingen van 2020 en 2021. Dit blijft nog steeds van kracht. De Comptabiliteitswet 2024 geldt voor de begroting en verantwoording vanaf 2026, waardoor het nodig is dat voor de jaren 2022 tot en met 2025 de Comptabiliteitswet 2019 nog van kracht blijft”*.

²² De Ontwerpwet Staatsbegroting 2026 is nog niet in behandeling door DNA.

Elke afwijking van deze wettelijke voorschriften, die ook in de *Grondwet* is opgenomen inzake de verantwoording aan de volksvertegenwoordiging over het gevoerde beleid, moet met de nodige consideraties en met voortvarendheid worden behandeld. Op grond hiervan wenst de Rekenkamer te benadrukken dat stakeholders binnen het controlebestel nog rekening moeten houden met drie wetten die de staatshuishouding reguleren, waarvan één CW daterend uit 1952 nog gehanteerd moet worden, terwijl de meest recentste CW 2024 al in werking is getreden (verschil van 72 jaar). De behandeling van de begrotingsrekeningen (BRs) en de bijbehorende slotwetten tot en met 2021, waarop de oude CW 1952 nog van toepassing is, moeten nog aangeboden worden aan het parlement ter afdoening. Met het oog op de inwerkingtreding van de CW 2019 zou het ideaal zijn als voornoemde sloten al in 2022/2023 waren afgehandeld.

Gelet op de achterstanden, die ook na de inwerkingtreding van de CW 2019 in 2022 niet zijn ingelopen rondom de nog te behandelen Begrotingsrekeningen en de slotwetten tot en met 2021 (ingevolge de CW daterend van 1952), lijkt deze achterstand nu juist groter te zijn geworden. Terwijl de controletermijnen waarbinnen zowel de CLAD als de Rekenkamer de jaarverslagen van 2026 van de ministeries en staatsorganen moeten controleren niet aanzienlijk verruimd zijn (artikel 62, CW 2024), is voor het beoordelen van het jaarverslag van de Staat 2026 slechts twee weken (artikel 63) voor beide controle-instituten ingeruimd.

Door deze situatie vraagt de Rekenkamer daarom de onverdeelde aandacht van alle actoren binnen het Controlebestel, te beginnen bij het ministerie van Financiën en Planning, die een bijzondere rol heeft te vervullen om met specifieke maatregelen te komen, zodat deze langdurige achterstand eindelijk kan worden weggewerkt. Ook het parlement heeft hierin een bijzondere rol te vervullen in deze slepende kwestie om te komen tot een gepaste en werkbare overgangsregeling, zodat de controle-instituten die elk ook met hun eigen capaciteitstekorten worstelen, letterlijk niet bezwijken onder de zware druk om deze voortslepende achterstand in te lopen. Dit, met het oog op de begrotingsuitvoering van 2026 en de verantwoording hiervan. Een spoedig tripartite overleg tussen het Min Fin, de CLAD en de Rekenkamer, en daaropvolgend constructieve overlegmomenten van vorengenoemde instituten met leden van de vaste commissie Financiën van DNA hierover is nu meer dan dringend!

6.2 De rechtmatigheid van het toekennen van pensioenen aan gepensioneerde ambtenaren of hun nabestaanden bij het Pensioenfonds Suriname over het dienstjaar 2023

In de samenleving is de pensioenvoorziening van groot maatschappelijk belang voor onze senioren burgers. Het Pensioenfonds Suriname (PFS) heeft ten doel het verlenen van pensioenaanspraken aan pensioengerechtigden en het verstrekken van uitke-

ringen aan gepensioneerde deelnemers²³ of nagelaten betrekkingen van de deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerde deelnemers, volgens de bepalingen van de Ambtenarenpensioenwet 1972.

Onderzoeksvraag en deelvragen

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

“In hoeverre zijn de pensioenen aan gepensioneerde ambtenaren (AP), weduwen- en weduwnaars (WP), wezen (WZP) en weduwen- en wezenpensioen (WWP) rechtmatig vastgesteld door het Pensioenfonds Suriname in het dienstjaar 2023?”

De onderzoeksvraag is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

1. Welke processen worden uitgevoerd bij het vaststellen van het Ambtenaren Pensioen (AP), Weduwen- en Weduwnaars Pensioen (WP), Wezenpensioen (WZP) en het Weduwen- en Wezen Pensioen (WWP), en worden deze rechtmatig uitgevoerd?
2. Zijn de pensioenen aan Ambtenarenpensioen (AP), Weduwen- en Weduwnaars Pensioen (WP), Wezenpensioen (WZP) en Weduwen- en Wezenpensioen (WWP), en overige deelnemers rechtmatig vastgesteld en uitbetaald?
3. In hoeverre is het Ambtenarenpensioen (AP) en het Weduwen- en Weduwnaarspensioen bestand (WWP -bestand), het Wezenpensioen (WZP) en Weduwen- en Wezenpensioen (WWP) tot en met 2023 volledig en juist?

²³ Deelnemers zijn personen die in dit geval deelnemen aan een pensioenregeling en die op grond daarvan pensioen ontvangen.

Bevindingen

De bevindingen met betrekking tot het proces bij het toekennen van pensioenen en de opzet van de interne beheersingsmaatregelen zijn:

- De processen zijn vastgelegd in een Processenhandboek door het Pensioenfonds Suriname.
- Het auditteam heeft geen onregelmatigheden aangetroffen tijdens de toetsing van de opzet van de interne beheersingsmaatregelen.
- De dossiers zijn veilig opgeborgen in een archiefruimte en de toegankelijkheid is beperkt tot enkele medewerkers.
- Als dossiers nog niet zijn voorzien van een ontslagbeschikking van het ministerie, worden deze dossiers voorlopig bewaard op de afdeling Deelnemers Administratie.

Voor het bestaan van de interne beheersingsmaatregelen is de Rekenkamer nagegaan of de beschrijving van de opzet van de verschillende pensioenprocessen in de praktijk daadwerkelijk bestaat. De bevindingen zijn als volgt:

De procedures die zijn uitgevoerd volgens het dossier van de landsdienaar, sluiten aan bij de processen die zijn beschreven in het processenhandboek van PFS.

De werking van de interne beheersingsmaatregelen wordt getoetst door middel van dossiercontrole.

Uit het deelnemersbestand van 4.442 deelnemers zijn 2.199 deelnemers gekozen van 80 jaar en ouder. Hieruit is een steekproef

getrokken van 270 dossiers, bestaande uit 200 AP, 50 WP, 10 WZP en 10 WWP.

Bevindingen Ambtenarenpensioen (AP):

1. Gebleken is dat 41 dossiers niet zijn voorzien van alle vereiste documenten. Het betreft intree-berichten, inkoopbeschikkingen, de laatste twee loonstroken en een bewijs van inschrijving in het bevolkingsregister.
2. Er zijn ook gevallen waar landsdienaren hun loopbaan bij de overheid beginnen en eindigen met een arbeidsovereenkomst. In deze gevallen maakt het Pensioenfonds een inkoopbeschikking op. Opvallend is dat het bedrag van de inkoopschuld in deze gevallen dikwijls groter is dan het pensioenbedrag.

Bevindingen Weduwen- en weduwnaarspensioen (WP):

Er zijn geen tekortkomingen bij het toekennen van weduwen- en weduwnaarspensioenen geconstateerd.

Bevindingen Wezenpensioen (WZP):

Gebleken is dat zeven dossiers inzake Wezenpensioen incompleet zijn, vanwege het ontbreken van een stamboom en voogdijverklaring.

Bevindingen Weduwen- en wezenpensioen (WWP):

Er zijn geen tekortkomingen bij het toekennen van weduwen- en wezenpensioenen geconstateerd.

Het deelnemersbestand

Het AP- en WP-bestanden tot en met 2023 zijn opgevraagd bij het Pensioenfonds Suriname en gecontroleerd op volledigheid en juistheid. Het Ambtenarenpensioenbestand bevat 2.412 deelnemers en het weduwen- en weduwnaarspensioenbestand bestaat uit 1.426 deelnemers.

Voor de controle heeft de Rekenkamer ook assistentie gevraagd van het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB) van het ministerie van Binnenlandse Zaken, om de '*attestatie de vita*'²⁴-status na te trekken. Van de 2.412 AP gepensioneerd zijn 2.243 deelnemers (93%) geverifieerd op hun attestatie de vita door het CBB. De resterende 16 zijn niet nagetrokken door het CBB. Van de 1.426 WP deelnemers is hun attestatie de vita-status helaas ook niet getoetst door het CBB.

De bevindingen van de 2.243 AP getoetste deelnemers worden hieronder genoemd:

1. Het PFS-bestand is niet volledig opgeschoond van overleden deelnemers.
2. In het PFS-bestand komen er ook namen voor die volgens het CBB zijn uitgeschreven uit het bevolkingsregister. Dit is echter niet van invloed op het toekennen van pensioenen, omdat er geen causaal verband is tussen geregistreerd staan bij CBB en het ontvangen van pensioen.

²⁴ Attestatie de vita is het (internationaal) 'bewijs van in leven zijn', verstrekt door het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB).

De getoetste 2.243 AP-deelnemers zijn tegen het bestand van CEBUMA geplaatst. Voor de CEBUMA-staten is willekeurig gekozen voor vier maanden in 2023, namelijk: januari, juni, september en december.

Bevindingen:

1. Een deelnemer die sinds 2020 is overleden, is volgens de geselecteerde CEBUMA-staten in het jaar 2023 normaal uitbetaald.
2. Een deelnemer die in februari 2023 is overleden, werd volgens de geselecteerde CEBUMA-staten na het overlijden normaal uitbetaald voor de rest van het jaar 2023.
3. In totaal hadden 24 deelnemers de status van '*onbekend persoon*' bij het CBB. Dat wil zeggen, dat het CBB de status van deze personen niet kent, dus ook '*niet weet*' of zij nog in leven zijn!

Conclusies

1. Met betrekking tot de werking van de interne beheersingsmaatregelen is het volgende geconstateerd:
 - Onvolledige dossiers:
Bij onvolledige dossiers wordt het risico op fouten vergroot, wat een implicatie kan hebben op de rechtmatigheid bij het toekennen van pensioenen.
 - Geen inkoopspaarpremie:
In gevallen waar landsdienaren bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van 60 jaar nog geen spaar-

premie hebben ingekocht, wordt de schuld van de inkoop afgetrokken van het voorwaardelijk pensioen.

- Grote inkoopschuld:
Indien de inkoopschuld groot is, zal de aflossingsperiode langdurig zijn. Het gevolg hiervan is dat het pensioenbedrag dan ook langdurig belast zal worden en de gepensioneerde over deze periode een volledige pensioenuitkering zal ontberen.

2. Het niet tijdig opschonen van het pensioenbestand kan leiden tot inaccurate data/ gegevens. Ook kan bij het niet tijdig verwijderen van overleden deelnemers uit het pensioenbestand, de kans aanwezig zijn dat het Pensioenfonds nog steeds verplichtingen op zich neemt voor uitkeringen die niet meer geldig c.q. valide zijn.
3. Een verlate registratie in het bevolkingsregister is eigenlijk een sociaal maatschappelijk probleem, en kan van invloed zijn op de rechtmatige status van een persoon. Tevens heeft dit statistische gevolgen, omdat het de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheid van demografische gegevens van het land kan beïnvloeden.

Aanbevelingen

1. Een '*checklist*' te ontwikkelen met alle noodzakelijke documentatie en informatievereisten voor elk type van pensioen.

2. Ten aanzien van de inkoopschuld die wordt afgetrokken van het pensioenbedrag, adviseert de Rekenkamer dat het Pensioenfonds dit ter sprake brengt bij de ministeries. Dit, zodat het inkooptraject beter tot zijn recht komt tijdens de actieve dienstbetrekking van de landsdienaar, waardoor de gepensioneerde kan genieten van een volledige pensioenuitkering.
3. Het Pensioenfonds moet op regelmatige basis updates verrichten in haar bestand door een protocol te ontwikkelen voor geprogrammeerde *'quality checks'* van haar databestanden.

Nawoord Rekenkamer

De Rekenkamer van Suriname is zeer ingenomen met de reactie van het Pensioenfonds Suriname. Hierin heeft PFS niet alleen haar correcties/ verduidelijkingen weergegeven, maar dat zij kennisneemt van de geformuleerde aanbevelingen en de meerwaarde hiervan ook onderschrijft. Derhalve, kijkt de Rekenkamer ook met belangstelling uit naar de implementatie van haar aanbevelingen.

Het pensioen is voor vele actieve ambtenaren vaak *'een ver-van-mijn-bedshow'*.

Doch voor de auditors die dit onderzoek hebben uitgevoerd, was het een *'eye-opener'* dat de overgang van werkende landsdienaar naar pensioen heel serieus genomen moet worden. Het waarborgen van de rechten van gepensioneerden en hun nabestaanden is niet alleen een juridische verplichting, maar ook een morele plicht die ons als samenleving verbindt.

Dit onderzoek is daarom van groot belang geweest, voor de integriteit van ons pensioenstelsel als geheel.

6.3 De rechtmatigheid van uitgifte van domeingrond door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer in het dienstjaar 2023

De overheid heeft als doel om de aan haar toebedeelde taken uit te voeren met als voornaamste uitgangspunten efficiëntie en effectiviteit, alsook het onverminderd streven naar een hoogwaardige kwaliteit van de dienstverlening.

Binnen de Surinaamse samenleving leeft al geruime tijd de perceptie van rechtsongelijkheid bij de toewijzing van domeingrond. Voor veel burgers schijnt het proces van toewijzing van grond in grondhuur door het ministerie nog steeds onduidelijk te zijn. Dit leidt tot speculaties dat niet aan eenieder gelijke kansen worden geboden.

De Rekenkamer heeft een onderzoek verricht naar de rechtmatigheid van de in 2023 uitgegeven domeingronden door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer. Dit rechtmatigheidsonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* en gebaseerd op de International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAIs 400 en 4000), zoals vastgelegd in het Handboek Rechtmatigheidsonderzoek van de Rekenkamer van Suriname (herziende versie 2023).

De aanpak van het onderzoek waarborgt dat er met een redelijke mate van zekerheid uitspraken gedaan kunnen worden over de uitgifte van domeingrond door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer in 2023. Deze uitspraken zijn gebaseerd op een analyse van

de wet- en regelgeving, waarnemingen en een steekproef van de grondbeschikkingen. Het onderzoek heeft zich voornamelijk gericht op de rechtmatigheid over de wijze van uitgifte van domeingronden aan natuurlijke c.q. rechtspersonen en of de rechtsgelijkheid van aanvragers door de vastgestelde procedures en processen is gewaarborgd.

Onderzoeksvraag en deelvragen

De centrale onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd:

“Wordt de rechtsgelijkheid van aanvragers van domeingrond gewaarborgd door de procedure van grondtoewijzing en de uitvoering ervan in de praktijk?”

De centrale onderzoeksvraag is uitgewerkt in onderstaande deelvragen:

- Is het proces van de uitgifte van domeingrond schriftelijk vastgelegd?
- Betreft de uitgegeven grond, domeingrond in grondhuur?
- Is de grondaanvraag schriftelijk ingediend aan de minister?
- Is de aanvraag in het Advertentieblad van de Republiek Suriname gepubliceerd?
- Is de aanvraag middels aanplakking op het Domeinkantoor en desbetreffend districtscommissariaat bekend gemaakt?
- Vermeldt de grondhuurbeschikking de vereiste gegevens?
- Heeft het ministerie interne beheersingsmaatregelen getroffen om de juiste informatie c.q. berekeningen te garanderen en om fouten zoveel mogelijk te minimaliseren of te voorkomen?

- Wordt de wetgeving, alsook besluiten c.q. richtlijnen inzake de uitgifte van domeingrond vanuit het bevoegd gezag nageleefd?

Bevindingen

Dit onderzoek heeft het karakter van een follow-up, vanwege een eerder onderzoek in 2018 van de Rekenkamer over de uitgifte van domeingronden, dat een aantal zaken die toen niet rechtmatig geschieden reeds in kaart had gebracht. Dit onderzoek is daarom een belangrijk meetmoment geweest voor de Rekenkamer om vast te stellen of deze tekortkomingen, nu na bijna vijf (5) jaar, zijn weggewerkt.

Tijdens het onderzoek heeft de Rekenkamer wederom geconstateerd dat er gebreken zijn in de interne beheersing van de rechtmatige vaststelling van gronduitgifte door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer (GBB).

Zo blijkt dat conform de wettelijke voorwaarden vrij-domein niet openbaar wordt gemaakt en dat de nieuwe grondaanvragen ook niet gepubliceerd worden in het Advertentieblad van de Republiek Suriname. Daarentegen biedt de *Anti-corruptiewet* wel de mogelijkheid voor het publiceren van toewijzingsbeschikkingen van belanghebbenden op ‘*social media*’ (Facebook). Tijdens het onderzoek heeft de Rekenkamer geconstateerd dat de publicatie van de toewijzingen van domeingrond niet geheel volgens de *Anti-corruptiewet* geschiedt.

Verder blijken dossiers van de grondaanvraag niet de juiste documenten te bezitten en zijn deze hierdoor doorgaans onvolledig. Tevens wordt er geen nauwkeurige administratie bijgehouden van documenten die al zijn opgemaakt voor verdere afhandeling. Hierdoor zijn er grondbeschikkingen met meerdere registratienummers ontdekt, behorende tot dezelfde toewijzing. De administratie is verder niet adequaat genoeg om te waarborgen dat aan natuurlijke c.q. rechtspersonen niet meer dan één toewijzing ten behoeve van bebouwing en bewoning wordt toegewezen.

Vermeldenswaard is dat er in het proces van gronduitgifte ook andere manco's zijn geconstateerd, waaronder het niet beschikken over geschreven werkprocessen. Ook het ontbreken van de schriftelijke interne instructie(s), bestemd voor de grondaanvragen groter dan tien (10) hectare, blijkt een manco te zijn. Er is geen nauwkeurige archivering c.q. berging van afgehandelde grond-documenten aangetroffen.

Binnen de Balie-afdeling ressorterend onder de Dienst der Domeinen (DDD), is er wel sprake van een digitale opslag middels het Grondregistratie en Informatie Systeem (GRIS), waartoe zes (6) medewerkers van desbetreffende afdeling toegang hebben. Er is ook sprake van een digitale opslag binnen het secretariaat van het diensthoofd van de Dienst Grondinspectie (GI), waartoe drie (3) medewerkers van het secretariaat GI en het desbetreffende diensthoofd toegang hebben. Behalve de zes (6) medewerkers van de balie-afdeling binnen DDD, heeft binnen GI alleen het diensthoofd toegang tot het GRIS. Echter, niet alle afdelingen binnen de Dienst

der Domeinen houden een digitale c.q. handmatige (cahier) administratie bij waar ingekomen stukken worden ingeboekt.

Samengevat, heeft de Rekenkamer evenals in het onderzoek van 2018, wederom geconstateerd dat het ministerie van GBB in de praktijk afwijkt van enkele wettelijke voorwaarden opgenomen in het Decreet Beginselen Grondbeleid en Decreet Uitgifte Domeingrond (Decreet 15 juni 1982). Het ministerie van GBB heeft naast de reactie op het onderzoek van 2018, wederom middels een schrijven gedateerd 16 december 2024 met kenmerk Min GBB Bureau No. 3166-24, een reactie gegeven op het conceptrapport van het over het dienstjaar 2023 uitgevoerde onderzoek.

Voor de uitgebreide en gedetailleerde uiteenzetting van het onderzoek verwijzen wij naar het volledige rapport van 2018 en die van 2023.

Conclusies

Op basis van de bevindingen van het controlewerk is de Rekenkamer, evenals in het onderzoek van 2018, tot een eindoordeel gekomen over de rechtmatigheid van de uitgifte van domeingrond door GBB.

De Rekenkamer concludeert dat de uitgifte van domeingrond niet rechtmatig is geschied in het dienstjaar 2023. Helaas kon met het uitbrengen van het rapport de publieke perceptie van rechtsongelijkheid bij de toewijzing van domeingrond, de onduidelijkheid en de speculaties niet worden weggenomen.

Aanbevelingen

Op grond van haar bevindingen en conclusies wordt het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer het volgende aanbevolen:

- Na de uitreiking van de grondbeschikkingen dienen alle nodige documenten te worden toegevoegd in de dossiers. Hierdoor zijn de dossiers volledig en adequaat voor o.a. nadere controle;
- Bij de Balie-afdeling moet er al een administratie worden bijgehouden, waardoor er geen aanvragen in behandeling kunnen worden aangenomen van aanvragers die al in aanmerking zijn gekomen voor een stuk domeingrond ten behoeve van bebouwing en bewoning;
- Bij de archivering moet erop worden toegezien dat gecorrigeerde exemplaren van documenten in het desbetreffend dossier worden toegevoegd;
- Er dient een administratie bijgehouden te worden welke geregistreerde toewijzingsgrondbeschikkingen al zijn opgemaakt voor verdere afhandeling, zodat er geen dubbele toewijzingsgrondbeschikkingen worden opgemaakt met verschillende registratienummers;
- Alle werkprocessen c.q. interne instructies dienen schriftelijk vastgelegd te worden om zodoende de kans op fouten te mitigeren;
- Er dienen meerdere IC-functionarissen aangewezen te worden voor het inhoudelijk controleren van de grondbeschikkingen, zodat de juiste informatie in de grondbeschikkingen wordt opgenomen;
- Bij het uitblijven van adviesrapporten zal het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer de verschillende adviesinstanties moeten benaderen voor het versnellen van het uitgebleven advies;
- De rechtszekerheid van de aanvrager dient gewaarborgd te worden door het openbaar maken van vrij-domeinen en het publiceren van grondaanvragen in het Advertentieblad van de Republiek Suriname;
- Het huidige wettelijke kader dient aangepast te worden voor de afhandeling van collectieve aanvragen;
- Het wettelijk vastleggen inzake publicatie van grondaanvragen c.q. toewijzingen op de website van het ministerie en het liefst niet publiceren op sociale mediaplatforms, indien de wettelijke instructies daartoe ontbreken;
- Het introduceren van één (1) uniek La. D. Nummer dat door het gehele proces wordt gehanteerd om het verloop van de aanvraag eenvoudig te kunnen traceren;
- Voor het in kaart brengen van de achterstanden in de afhandeling van grondaanvragen, zal het ministerie, bijvoorbeeld een interne werkgroep kunnen instellen om de grondaanvragen versneld te doen inlopen. De aanvragen vanaf de instelling van Dienst der Domeinen (toen nog ressorterend onder het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen), die tot op heden niet zijn behandeld, moeten in kaart worden gebracht om een rechtvaardige afhandeling van aanvragen te bewerkstelligen. Iedere Surinamer heeft het recht om in aanmerking te komen voor

grondhuur en het gebruik c.q. exploitatie van beschikbare domeingronden;

- Tenslotte beveelt de Rekenkamer de departementsleiding van GBB aan, om de ic-afdeling te belasten met het regelmatig beoordelen van het bestaan en de werking van de processen van gronduitgifte op rechtmatigheid, efficiëntie en effectiviteit.

Nawoord Rekenkamer

De Rekenkamer heeft haar onderzoek uitgevoerd naar de rechtmatigheid van de in 2023 uitgegeven domeingronden door het ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer en heeft daarbij het volgende vastgesteld, namelijk: dat er nog onvolkomenheden zijn in de administratie en dat de wettelijke voorschriften inzake de toewijzing van de bestemmingsdoeleinden en het niet schriftelijk vastleggen van de processen bij de uitgifte van domeingrond niet geheel in acht genomen worden.

Ingevolge artikel 35 lid 3 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* (S.B. 2019 no. 102) dient de minister erop toe te zien dat aan de in het verslag van de Rekenkamer opgenomen bevindingen en aanbevelingen, uitvoering wordt gegeven.

Uit dit Follow-up onderzoek is gebleken dat eerdere aanbevelingen van de Rekenkamer ter verbetering van het beleid van gronduitgifte, en om de rechtsgelijkheid van de burgers van Suriname bij aanvraag van domeingrond beter te waarborgen, ná 5 jaren (nog) niet zijn geïmplementeerd.

De Rekenkamer spreekt de hoop uit dat er nu wel invulling hieraan gegeven zal worden, waardoor dit burgerrecht adequaat zal kunnen worden vervuld.

6.4 Uitkering van financiële bijstand door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting in het dienstjaar 2023

Dit onderzoek van de Rekenkamer van Suriname (Rekenkamer) betreft een controle naar de rechtmatigheid van de financiële bijstand aan mensen met een beperking en zwakke huishoudens uitgekeerd door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting, in 2023.

Dit onderzoek is belangrijk, omdat er een aanzienlijk financieel belang met financiële bijstand is gemoeid.

In de begroting van 2023 van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SoZaVo) (S.B. 2023 no. 26, afdeling 11) is er voor de post financiële bijdrage aan Mensen met een Beperking (Code 2415) en Financiële bijdrage aan Sociaal zwakke huishoudens (Code 2416) een bedrag van respectievelijk, SRD 297.390.000 om SRD 179.196.000 geraamd.

In de periode december 2024 tot en met januari 2025 heeft het veldonderzoek van de rechtmatigheidscontrole van de Rekenkamer plaatsgevonden, waarbij het onderzoek zich heeft beperkt tot de uitkeringen middels de Moni Karta van financiële bijstand voor

mensen met een beperking (MMEB) en voor zwakke huishoudens (ZwHH). Bij dit onderzoek is er onder andere gebruik gemaakt van interviews en dossiercontrole.

Op basis van de bevindingen van het controlewerk is de Rekenkamer tot een eindoordeel gekomen over de rechtmatigheid van de uitkering van financiële bijstand ten behoeve van mensen met een beperking en zwakke huishoudens door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting in 2023.

Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

“Is de uitkering van de financiële bijstand aan zwakke huishoudens en mensen met een beperking volgens de geldende wettelijke voorschriften en besluiten geschied, en zijn de juiste procedures hierbij gevolgd?”

De centrale onderzoeksvraag is uitgewerkt in onderstaande deelvragen:

1. Is het proces vanaf de aanvraag tot en met de uitkering van de financiële bijstand aan zwakke huishoudens en mensen met een beperking schriftelijk vastgelegd?
2. In de aanvraag in overeenstemming met de vastgestelde criteria voor het in aanmerking komen van financiële bijstand aan mensen met een beperking en aan zwakke huishoudens?
3. Bezit de ontvanger van de financiële uitkering de Surinaamse nationaliteit?

4. Stemt het uitgekeerde bedrag aan mensen met een beperking en aan zwakke huishoudens overeen met de vastgestelde criteria?
5. Welke interne beheersingsmaatregelen heeft het ministerie getroffen om het juiste uitkeringsbedrag te garanderen en om fouten zoveel mogelijk te mitigeren en/of te voorkomen?
6. Wordt de wetgeving alsook besluiten c.q. richtlijnen, inzake uitkering van de financiële bijstand vanuit het bevoegd gezag nageleefd?

Bevindingen

De Rekenkamer constateert dat voornoemde sociale uitkeringen in het dienstjaar 2023 onrechtmatig zijn, aangezien de financiële bijstand die door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting werd uitgekeerd, op basis van de missive no. 58/RvM, gedateerd 18 februari 1999 en de missive no. 117/RvS/23, gedateerd 13 juli 2023 is geschied. Uitkeringen die enkel op basis van bovengenoemde missiven zijn uitgekeerd, en zonder enige wettelijke grondslag (basis) zijn vastgesteld in een beschikking c.q. resolutie, classificeert de Rekenkamer als niet rechtsgeldig. Dit, omdat een missive in juridische context slechts als een schriftelijke mededeling/documentatie - zonder rechtskracht - wordt beschouwd.

Tijdens het onderzoek heeft de Rekenkamer ook geconstateerd dat de gecontroleerde processen in het algemeen niet juist zijn en ook onvolledig worden uitgevoerd. Wegens het ontbreken van wet- en regelgeving, heeft de toetsing op rechtmatigheid dus niet conform

rechtsgeldige documentatie plaatsgevonden, maar is dit op basis van de gehanteerde voorwaarden en/ of richtlijnen vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting voor financiële bijstand geschied. De administratie geschiedt nog handmatig.

Verder blijken vele dossiers van de belanghebbenden niet de juiste documentatie te bezitten en zijn ze hierdoor meestal onvolledig. Tevens zijn vele ingediende woonadressen niet in overeenstemming met de werkelijke woonadressen. Ook geschiedt de archivering c.q. berging van de dossiers op de verschillende wijkkantoren vaak ook niet overzichtelijk en nauwkeurig, vanwege het gebrek aan opslagfaciliteiten. Er is ook geen sprake van een digitale registratie en archivering van deze financiële bijstand.

Tenslotte heeft de Rekenkamer ook geconstateerd dat op de wijkkantoren wordt afgeweken van de richtlijnen, opgenomen in het schrijven (met kenmerk OD/AMZ 50/22 gedateerd 26 april 2022) van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting. Dit is in strijd met voornoemde richtlijnen.

Conclusie

De Rekenkamer heeft onderzoek verricht naar de rechtmatigheid van de uitkering van financiële bijstand door het ministerie van SoZaVo verstrekt aan zwakke huishoudens en aan mensen met een beperking, in het dienstjaar 2023, waarbij de processen van aanvraag tot uitkering zijn beoordeeld.

Uit de bevindingen van de gecontroleerde processen van drieënveertig (43) aselekt geselecteerde dossiers, is gebleken dat deze

dossiers niet de juiste documenten bevatten en vaak ook onvolledig zijn. Wegens het ontbreken van wet- en regelgeving heeft de toetsing op rechtmatigheid niet conform wet- en regelgeving kunnen plaatsvinden. Hierdoor is er dus sprake van een onwettige grondslag bij de uitkering van de financiële bijstand aan burgers.

De Rekenkamer heeft ondanks het ontbreken van een wettige grondslag voor de uitkering van financiële bijstand toch besloten om deze sociale bijstand op basis van de gehanteerde richtlijnen vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting te toetsen. Hierdoor heeft zij de conclusie kunnen trekken over de in 2023 uitgekeerde financiële bijstand aan mensen met een beperking (FB MMEB), alsmede aan zwakke huishoudens (FB ZwHH).

Aanbeveling

Derhalve beveelt de Rekenkamer aan dat alle bovenstaande ongeregelde heden met de meeste voortvarendheid gecorrigeerd dienen te worden, waarbij het vaststellen van wet- en regelgeving voor de uitkeringen van sociale bijstand door middel van een Staatsbesluit c.q. resolutie zelfs een spoedeisend karakter heeft.

Nawoord

De Rekenkamer heeft haar onderzoek uitgevoerd naar de rechtmatigheid van de in 2023 uitgekeerde FB aan ZwHH en FB aan MMEB door het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SoZaVo) en heeft daarbij het volgende vastgesteld, namelijk: dat de uitkering van FB aan ZwHH en aan MMEB niet middels wet- en regelgeving is

vastgelegd, maar dat de sociale uitkeringen nog steeds op basis van oude missiven geschieden. Verder is ook geconstateerd dat de voorgeschreven instructies, die moeten worden gehanteerd bij FB voor ZWHH en FB voor MMEB, niet geheel in acht worden genomen. Ingevolge artikel 35 lid 3 van de *Wet Rekenkamer Suriname 2019* (S.B. 2019 no. 102) dient de minister erop toe te zien dat de bevindingen en aanbevelingen, die zijn opgenomen in het rapport van de Rekenkamer, uitgevoerd worden.

Derhalve, spreekt de Rekenkamer de hoop uit dat het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting, de conclusies en aanbevelingen in dit rapport van bevindingen constructief zal meenemen ter verbetering van haar sociale beleid.

6.5 Subsidies verstrekt aan onderwijsinstellingen

Met het verstrekken van subsidies ondersteunt de Surinaamse overheid diverse parastatalen, waaronder (sociale) instellingen, staatsbedrijven, stichtingen en ook het Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (HWO) bij het uitvoeren van hun maatschappelijke taak. Er is onderzoek verricht naar de rechtmatigheid van de subsidie, uitgekeerd aan zes (6) hoger onderwijsinstellingen, met name: de Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS), het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL), de Lerarenopleiding Beroeps- onderwijs (LOBO), het Conservatorium van Suriname, het Polytechnic College Suriname (PTC) en de Academie voor Hoger Kunst- en Cultuuronderwijs (AHKCO).

Deze onderzoeken waren van belang, omdat er jaarlijks een aanzienlijk bedrag met de subsidieverlening gemoeid gaat en er onduidelijkheden zijn bij de gemeenschap over de verantwoording van deze gelden. Bij deze onderzoeken is onder andere gebruik gemaakt van interviews met sleutelpersonen van zowel de instellingen als het ministerie van Onderwijs en is er een data-analyse uitgevoerd.

Anton de Kom Universiteit van Suriname

In de begroting 2023 (S.B. 2023 no. 46) van het MINOWC is aan subsidie voor de AdeKUS een totaalbedrag ad SRD 243.5 miljoen opgenomen. In het jaar 2023 heeft de AdeKUS in werkelijkheid (realisatie) een bedrag van SRD 259.8 miljoen (exact: SRD 259.806.431,99) ontvangen aan subsidie, inclusief een achterstallige betaling over de maand december 2023 van SRD 22 miljoen (exact: SRD 22.053.929,41) die in maart 2024 is ontvangen, conform het desbetreffende reçu. Bij het opstellen van de begroting door de AdeKUS, met betrekking tot subsidie, wordt er rekening gehouden met het inflatiecijfer.

De Rekenkamer heeft tijdens het onderzoek enige tekortkomingen geconstateerd in het subsidieproces. Zo maakt het MINOWC volgens instructies van het ministerie van Financiën en Planning (Min Fin) sedert 2021 geen subsidiebeschikkingen meer op. De subsidie wordt middels kredietopening verleend; zodat de maandelijkse overmaking van de personeelskosten tijdig en efficiënter kan geschieden. Dit besluit wordt geheel volgens de instructies van het

ministerie van Financiën en Planning uitgevoerd. Vanuit het MINOWC zijn er ook geen subsidievoorwaarden vastgesteld.

Ten aanzien van de verantwoording van de subsidiegelden, is tijdens het onderzoek gebleken dat de laatste door de CLAD gecontroleerde jaarrekening van de AdeKUS het dienstjaar 2015 betreft. De CLAD had hierbij een accountantsverklaring met een 'Oordeelonthouding' afgegeven.

De jaarrekening van het dienstjaar 2016 bevindt zich al in de finale fase en data met betrekking tot de jaarrekening van het jaar 2017 zijn reeds ingediend bij de CLAD.

Voorts heeft het MINOWC in 2023 geen controles uitgevoerd bij de AdeKUS met betrekking tot de besteding van de subsidieontvangsten. Door de Internal Audit Department AdeKUS is er ook geen controle uitgevoerd.

Vooralsnog is de digitale administratie van alle data (digitaal) bij de AdeKUS is goed te noemen. Alle informatie wordt geordend bijgehouden en de computer die hiervoor gebruikt wordt is beveiligd met een wachtwoord, hetgeen zorgt voor een beperkte toegang.

Tijdens het detailonderzoek zijn er enkele niet-materiële fouten geconstateerd, met name bij de verwerking van gegevens van enkele geselecteerde indienstredingen. Bij één persoon is de gratificatieberekening niet correct geweest. De uitdienstgetreden zijn wel tijdig uit het systeem gehaald.

Bij de afstemming van data van het MWI/ CELOS ten opzichte van de administratie van de AdeKUS zijn er verschillen geconstateerd, met name bij de subsidiebedragen die overigens verklaard zijn door de AdeKUS.

Op basis van de bevindingen van haar controlewerk, is de Rekenkamer tot een eindoordeel gekomen over de rechtmatigheid van de uitgekeerde subsidies. De Rekenkamer concludeert dat de subsidieverlening aan de AdeKUS rechtmatig is uitgekeerd in het jaar 2023, echter met uitzondering van de achterstallige opmaak en controle op de jaarrekeningen. Tevens vertoont het subsidieproces ook andere tekortkomingen en zijn er ook enkele niet-materiële fouten/ discrepanties in de administratie van de geselecteerde posten geconstateerd, die verder worden toegelicht in het rapport.

Instituut voor de Opleiding van Leraren

In de begroting 2023 (S.B. 2023 no. 46, afdeling 12) van het MINOWC is er echter geen subsidiebedrag opgenomen voor het IOL, m.a.w. het IOL heeft dus in formele zin in 2023 geen subsidie ontvangen. Maar tijdens het onderzoek is het gebleken dat het IOL wél een financiële bijdrage ontvangt van het MINOWC ter dekking van zijn exploitatiekosten. De operationele kosten worden thans ook gedeeltelijk zelf gedekt door het IOL uit de ontvangen inschrijfgelden.

De Rekenkamer heeft tijdens het onderzoek geconstateerd dat het IOL niet over een eigen afdeling Human Resource Management (HRM) beschikt noch een afdeling Salarisadministratie. De personele

administratie van het IOL vindt geheel plaats bij het MINOWC. Daarnaast heeft het IOL ook geen eigen interne controle afdeling.

Voor het onderzoek zijn er lesurenstaten van docenten opgevraagd bij het IOL, om bijvoorbeeld ook het overwerk te toetsen, evenals de evaluatierapporten die opgemaakt moeten worden voor de geplande uren. Deze informatie is echter niet ontvangen. Eveneens is de specificatie van de personeelskosten die bij het MINOWC was opgevraagd, niet ontvangen.

Het IOL heeft een intern beknopt jaarverslag over het jaar 2023 opgemaakt, dat echter niet is afgetekend door de Raad van Toezicht. Dit jaarverslag heeft ook geen toelichting.

Naast de personele kosten is er gekeken naar het jaarverslag van het jaar 2023 van het IOL, zoals ontvangen door de Rekenkamer. De valutatransacties konden niet nagekomen worden, vanwege het ontbreken van de meeste bankafschriften. Er zijn slechts bankafschriften ontvangen van valutarekeningen per 31 januari 2023. De laatste gecontroleerde jaarrekening van het IOL dateert van het dienstjaar 2015.

Helaas is niet mogelijk geweest voor de Rekenkamer om een oordeel te geven c.q. uitspraak te doen over de financiële bijdragen verstrekt aan het IOL in het dienstjaar 2023 door het MINOWC. Evenmin kon zij over de status van de bijgehouden administratie een oordeel geven, omdat de opgevraagde controle-informatie onvol-

doende en onvolledig is geweest om de rechtmatigheid hiervan vast te stellen.

Lerarenopleiding Beroepsonderwijs

De Rekenkamer constateert dat de overheid een indirect subsidie-systeem heeft opgezet om aan haar verplichtingen te voldoen. Echter zijn er tekortkomingen in dit subsidieproces ontdekt bij de LOBO. Vele regelingen die dit systeem beheersbaar en controleerbaar moeten houden, zijn niet vastgelegd en/of konden niet overgelegd worden. Dit heeft de vaststelling van de rechtmatigheid van de verstrekte subsidie in het jaar 2023 aan de LOBO erg bemoeilijkt, waardoor er hierover geen oordeel gegeven kan worden.

De LOBO heeft wel vlot meegewerkt aan dit onderzoek en heeft in haar reactie bevestigd dat zij bewust is van de noodzaak om de geconstateerde tekortkomingen in samenwerking met het MINOWC en andere 'key' stakeholders weg te werken, om zodoende in de nabije toekomst de aangevraagde subsidie op rechtmatige wijze te kunnen ontvangen en besteden.

Conservatorium van Suriname

De Rekenkamer heeft geconstateerd dat het MINOWC, in deze het directoraat HWO, evenals bij LOBO, een indirect subsidiesysteem heeft opgezet om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen. Echter, er zijn manco's in dit indirecte subsidieproces ontdekt bij het Conservatorium Suriname, waaronder '*geen sluitende controle*' op het

aantal lesuren. Het ministerie volstaat met *'het vertrouwen'* in de directie van het Conservatorium Suriname, namelijk, dat zij het juiste aantal lesuren heeft opgebracht. Immers, er zijn ook geen interne beheersingsmaatregelen ingesteld om de juistheid van dit aantal lesuren te kunnen ondersteunen. Dit indirecte subsidiesysteem zou goed kunnen functioneren indien alle nodige maatregelen worden getroffen om voornoemde manco's in de toekomst te voorkomen.

Helaas is het niet mogelijk geweest voor de Rekenkamer om op basis van verkregen informatie een oordeel te vellen of de financiële bijdragen aan het Conservatorium al dan niet rechtmatig is verlopen. In dit rapport worden er daarom ook aanbevelingen gedaan om een verbetering van het indirecte subsidiesysteem spoedig op gang te brengen.

Polytechnic College Suriname

Uit het onderzoek is gebleken dat Polytechnic College Suriname (PTC) beschikt over een formeel vastgelegd proces van subsidieaanvraag, dat goed is ingericht met duidelijke procedures en een adequate functiescheiding. Tevens heeft deze instelling voldaan aan de wettelijke verplichting met betrekking tot het opstellen van een jaarrekening, die ook is gecontroleerd door een externe accountant. De Rekenkamer heeft ook kunnen vaststellen dat het subsidieproces in de praktijk wordt uitgevoerd zoals dit is beschreven. Een belangrijk aandachtspunt is echter dat er geconstateerd is dat er geen heldere richtlijnen bestaan met betrekking tot het aantal lesuren per docent. Hierdoor kon niet worden getoetst of de instelling zich houdt aan het al dan niet overschrijden van het aantal gepresteerde uren per

docent. Voor wat betreft de werking van de beheersingsmaatregelen is gebleken dat de subsidies overwegend rechtmatig zijn besteed. De lonen zijn uitbetaald aan bevoegde docenten en de bestedingen zijn in lijn met de subsidiedoelinden.

De Rekenkamer komt tot het eindoordeel dat de interne beheersingsmaatregelen van PTC conform de richtlijnen functioneren en dat de subsidiemiddelen rechtmatig zijn ontvangen en besteed. Echter is er nog ruimte voor verbetering.

Academie voor Hoger Kunst- en Cultuuronderwijs

Volgens de begroting van AHKCO over het dienstjaar 2023 is een bedrag van SRD 4.047.200 begroot voor de totale uitgaven, inclusief een bedrag van SRD 152.500 ten behoeve van de personeelskosten. De aanvraag voor subsidie voor het dienstjaar 2023/2024 is ingediend in 2023, en het aangevraagde subsidiebedrag was SRD 3.373.600.

De belangrijkste bevindingen zijn:

- De AHKCO heeft in 2023 geen subsidie ontvangen voor haar operationele kosten. Hoewel de aanvraag voor subsidie voor het dienstjaar 2023/2024 wel is ingediend, werd de subsidie in 2023 niet ontvangen.
- Er zijn tekortkomingen geconstateerd in de interne beheersingsmaatregelen van AHKCO. Er ontbreken namelijk: proces- en procedurebeschrijvingen, en zijn er geen richtlijnen voor de subsidieaanvraag.

- Er is in 2023 geen Raad van Toezicht bij de AHKCO benoemd/geïnstalleerd. Dit is in strijd met de huidige regelgeving vastgelegd in S.B. 1991 no. 31, regeling voor de Academie voor Hoger, Kunst en Cultuur Onderwijs Algemeen artikel 2 lid 1 en artikel 8. Dit betekent dat er in 2023 formeel geen toezicht was op de AHKCO.

De AHKCO beschikt ook niet over een formele beschikking voor de ontvangen subsidie over het vierde kwartaal van 2022, hetgeen als een administratieve tekortkoming wordt aangemerkt.

De Rekenkamer concludeert dat de tekortkomingen in de interne beheersingsmaatregelen van de AHKCO kunnen leiden tot inconsistenties, onduidelijkheden en een gebrek aan transparantie. Ook het ontbreken van een Raad van Toezicht brengt risico's met zich mee op het gebied van 'good governance', met name over het beheer van de subsidiegelden, het toezicht en de naleving van regelgeving.

Vanwege het bovenstaande, alsook vanwege het feit dat de AHKCO in het onderzoek jaar 2023 geen subsidie heeft ontvangen, kon de Rekenkamer helaas geen uitspraak doen over de rechtmatigheid van de aangevraagde subsidies door de AHKCO.

Noot: De volledige onderzoeksrapporten zijn beschikbaar op de website van de Rekenkamer (www.rekenkamer.sr)

6.6 Lopende onderzoeken

Naast de genoemde onderzoeken in de voorgaande paragrafen, is de Rekenkamer in 2025 aangevangen met de uitvoering van de volgende onderzoeken. Deze bevinden zich momenteel in de afrondingsfase.

1. Rechtmatigheid van procedures en de juistheid, volledigheid en tijdigheid van de inning van luchtnavigatievergoedingen bij het ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme.
2. Rechtmatigheid van geïnde bruto toegevoegde waarde door het directoraat Belastingen van het ministerie van Financiën en Planning dienstjaar 2023.
3. Toegankelijkheid tot ziekenhuiszorg voor SZF-verzekerden in de periode 2020 - 2024 (DDO-onderzoek).
4. Interne Controle Assessment.

Daarnaast is het verantwoordingsonderzoek van de jaarverslagen over het dienstjaar 2022 van het ministerie van Defensie, het Hof van Justitie, het Kabinet van de Vice-President, alsmede van het ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme in de afrondende fase.

7 Specialty Audit

Het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) is een wereldwijde standaard waaraan Suriname zich heeft gecommitteerd om transparantie in de extractieve sector te helpen bevorderen en jaarlijks een rapport uit te brengen over de ontwikkelingen in deze sector.

Uit hoofde daarvan heeft het ministerie van Financiën en Planning de medewerking van de Rekenkamer gevraagd om de controlewerkzaamheden uit te voeren met betrekking tot de informatie die door overheidsinstellingen wordt verstrekt en een verklaring te geven van de aangeboden rapportage van de mijnbouw inkomsten over de dienstjaren 2021/ 2022 en 2023/ 2024.

In het kader van de verplichtingen van Suriname, in deze de regering, naar EITI toe, heeft de Rekenkamer twee audits verricht.

De audits zijn uitgevoerd onder supervisie van een externe accountant.

De rapporten zijn uitsluitend bedoeld om het ministerie van Financiën en Planning en de EITI-multistakeholdergroep van Suriname te helpen bij het beoordelen van de juistheid en volledigheid van de materiële inkomstenstromen die door winningsbedrijven en overheidsinstanties zijn gerapporteerd in overeenstemming met *Requirement 4.1 Comprehensive disclosure of taxes and revenues of the 2019 EITI Standard*.

In beide rapporten zijn verwerkt: het doel van de rapporten over overeengekomen procedures en beperkingen inzake het gebruik en verspreiding ervan, de verantwoordelijkheden van de opdrachtgever, de verantwoordelijkheden van de beroepsbeoefenaar, beroepsethiek en kwaliteitsbeheersing, procedures en feitelijke bevindingen en overige relevante opmerkingen.

Beide rapporten zijn ondertekend door de Voorzitter van de Rekenkamer van Suriname.

De verklaringen behorende bij het Agreed-upon procedures report on EITI over de dienstjaren 2021/2022 en 2023/2024 zijn respectievelijk in bijlage 7 en 8 opgenomen.

De EITI-rapportages zijn in het Engels opgesteld. Dit hangt samen met het internationale karakter van het EITI-proces, waarin Engels de gebruikelijke werk en rapportagetaal is tussen deelnemende landen, internationale organisaties en externe deskundigen. Ook de EITI-standaarden, richtlijnen en bijbehorende communicatie zijn internationaal vastgesteld en worden in de praktijk hoofdzakelijk in het Engels gehanteerd. Door de rapportage in deze taal te presenteren, blijft de inhoud toegankelijk voor zowel nationale als internationale stakeholders en wordt aangesloten bij de gangbare werkwijze binnen het EITI-kader.

Noot: De volledige EITI-rapporten zijn beschikbaar op de website van de Rekenkamer (www.rekenkamer.sr).

BIJLAGEN

**Bijlage 1: Personeelsbezetting Rekenkamer van Suriname per
31-12-25**

	College	Benoemd:
1.	De heer drs. Bhoendie, S.	2021
2.	Mevrouw drs. Bonjaskie, S. MMA	2021
3.	De heer Makdoembaks, R. BSc	2020
	Plaatsvervangende leden	
4.	De heer Ramdin, V. MSc	2021
	Audit Management	In dienst bij de Rekenkamer vanaf:
5.	Mevrouw drs. Vredeberg, N. MBA	01 februari 1999
6.	Mevrouw drs. Imamdi, R.	01 mei 1998
7.	Mevrouw drs. Kalidien, A. MPA	01 oktober 2007
	Directie Bureau	
8.	De heer drs. Chen Poun Joe, N. MSc MBA	01 december 2012
9.	Mevrouw Louisville, Q.	01 november 2021
	Personeel	
10.	Mevrouw Uiterloo, D.	16 juni 1998
11.	De heer drs. Voorn, S.	01 maart 1999
12.	Mevrouw Amatkanpawiro, V.	01 oktober 1999
13.	Mevrouw Keisrie, D.	16 mei 2002
14.	Mevrouw Keles, J.	01 mei 2004
15.	Mevrouw Windzak-Pinas, M. BEc	01 oktober 2004

16.	Mevrouw Freudenberg, M.	01 december 2004
17.	Mevrouw Moor, C.	01 december 2004
18.	Mevrouw Abdoelrahiman, M. BBA	01 september 2005
19.	Mevrouw Sallons, G. BBA	01 februari 2009
20.	Mevrouw Barry, M.	01 februari 2009
21.	Mevrouw drs. Brashuis-Van Russel, E.	01 mei 2009
22.	Mevrouw drs. Chin-A-Lin, S.	16 maart 2011
23.	Mevrouw Cole, N.	16 september 2012
24.	De heer Zeefuik, W. BSc	01 maart 2013
25.	De heer Rokette, R.	01 juli 2013
26.	Mevrouw Pinas-Grant, K.	01 juni 2015
27.	Mevrouw Zeefuik, S.	01 januari 2016
28.	Mevrouw Wartes, C. BSc MAud	01 februari 2016
29.	Mevrouw Getrouw-Amersfoort, G.	01 december 2016
30.	Mevrouw Punwasi, R.	15 augustus 2017
31.	Mevrouw Veldman, M.	15 augustus 2017
32.	Mevrouw van Dijk, S. BSc	01 november 2017
33.	Mevrouw Ramdhanie S. BSc	01 februari 2018
34.	Mevrouw van Kallen-Sandvliet, S.	01 februari 2018
35.	Mevrouw Sabajo- Reding, S.	01 september 2020
36.	Mevrouw Jubithana-Kaiman, D.	01 februari 2022
37.	Mevrouw Sawikarta, D.	02 februari 2022
38.	Mevrouw Lante, L. BSc	01 december 2022

39.	De heer Binda, K. BSc	01 december 2022
40.	Mevrouw Asmoredjo, M. BBA	01 januari 2023
41.	Mevrouw Kawall, R. BSc	01 januari 2023
42.	De heer Debi, S. BSc	16 april 2023
	Contractanten	
43.	De heer Blokland, L. BA	01 januari 2017
44.	Mevrouw Nanan, T.	15 juli 2021

Bron: Rekenkamer van Suriname

Bijlage 2: Schatkistpapier Staatsschuld Registratie januari - december 2025

	Schatkistpapier	Registratie		Bedrag in		
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO
1	Aflossing en herbelegging van schatkistpapier in vijfvoud t.w. SKP-037-24/min. De Surinaamsche Bank N.V. ten bedrage van SRD 13.287.100,00 (Dertienmiljoen tweehonderd zevenentachtigduizend éénhonderd 00/100 Surinaamse Dollars) d.d. 23 december 2024. Valutatatum 12 december 2024. Looptijd 06 (zes) maanden. Rentevoet 15% per jaar enkelvoudig.	2681	23 januari 2025	13.287.100,00		
2	Aflossing en herbelegging van schatkistpapier in vijfvoud t.w. SKP- 038-24/min. De Surinaamsche Bank N.V. ten bedrage van SRD 19.930.650,00 (Negentienmiljoen negenhonderd dertigduizend zeshonderdvijftig 00/100 Surinaamse Dollars) d.d. 23 december 2024. Valutatatum 12 december 2024. Looptijd 06 (zes) maanden. Rentevoet 15% per jaar enkelvoudig	2682	23 januari 2025	19.930.650,00		
3	Aflossing en verhoging herbelegging van schatkistpapier in vijfvoud t.w. SKP-001-25/min. De Surinaamsche Bank N.V. ten bedrage van nominaal SRD 13.287.100,00 naar SRD 14.283.632,50 (Veertienmiljoen tweehonderd drie en tachtigduizend zeshonderd tweeëndertig 50/100 Surinaamse Dollars). d.d. 2 juni 2025. Valutatatum 12 juni 2025. Looptijd 06 (zes) maanden. Disconto 15% per jaar enkelvoudig	2700	23 juni 2025	14.283.632,50		
4	Aflossing en verhoging herbelegging van schatkist-papier in vijfvoud t.w. SKP-002-25/min De Surinaamsche Bank N.V. ten bedrage van nominaal SRD 19.930.650,00 naar SRD 21.425.448,75 (Eenentwintigmiljoen vierhonderd vijf en twintigduizend vierhonderd achtenveertig 75/100 Surinaamse Dollars). d.d. 2 juni 2025. Valutatatum 12 juni 2025. Looptijd 06 (zes) maanden. Disconto 15% per jaar enkelvoudig.	2701	23 juni 2025	21.425.448,75		

Bron: Rekenkamer van Suriname

Bijlage 3: Financieringsovereenkomsten

Staatsschuld Registratie januari – december 2025

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
1	Loan Contract NO. 5928/OC-SU tussen de Republiek Suriname en de Inter- American Development Bank, getekend op 16 december 2024 genaamd "Strengthening Spatial Planning and Environmental Management in Suriname)" voor een bedrag van USD 30.000.000 (Dertig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2-voud. Kenmerk voornoemd "Loan Contract" Resolution DE-126/24 & Doc. No.LEG/SGO/CCB/EZIDB0000366-171363792-6061.	2683	23 januari 2025		30.000.000		
2	Geldleningsovereenkomst tussen de Staat Suriname en de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij (SLM) getekend op 24 juni 2024, voor een bedrag van USD 2.000.000 (Twee miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars), in 2-voud. Uit de documenten dat de Rekenkamer heeft ontvangen en wel per email: <ul style="list-style-type: none"> • een financiële analyse die de levensvatbaarheid van het bedrijf aantoont. • een maandelijkse financiële rapportage: uitgesplitst per business unit; • een plan voor de terugbetaling van de overeenkomst. In hard copy: <ul style="list-style-type: none"> • een solide business plan; • prognose van de financiële resultaten. 	2684	31 januari 2025		2.000.000		
3	Amendement Agreement for Phase 1 to the existing Government Concessional Loan Agreements tussen de Republiek Suriname en de Export-Import Bank of China, getekend op 18 december 2024 voor een bedrag van CNY 471.505.545,90 (Vierhonderd eenenzeventigmiljoen vijfhonderd en vijfduizend vijfhonderd vijfenveertig 90/100 Chinese Yuan) in 2-voud. Contract No.: GCL No. 245/422/581-B	2685	30 januari 2025				CNY 471.505.545,90

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
4	“Loan Contract No. 5929/OC-SU” tussen de Republiek Suriname en de Inter- American Development Bank, getekend op 16 december 2024 genaamd “Support to Safety Nets for Vulnerable Populations in Suriname” voor een bedrag van USD 40.000.000,00 (Veertig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2-voud. Kenmerk voornoemd “Loan Contract “: Resolution DE-115/24 & Doc. No. LEG/SGO/CCB/EZIDB0000366- 171363792-6023.	2686	11 februari 2025		40.000.000,00		
5	Loan Contract No. 5930/OC-SU” tussen de Republiek Suriname en de Inter- American Development Bank, getekend op 16 december 2024 genaamd “Bio-Economy Empowerment in Suriname’s Indigenous Communities through access to Water, Energy and Telecommunications (Bio-Sweet)” voor een bedrag van USD 45.000.000,00 (Vijfveertig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2-voud. Kenmerk voornoemd (“Loan Contract”: Resolution DE-122/24 & Doc. No. LEG/SGO/CCB/EZIDB0000366-171363792-6042.	2687	11 februari 2025		45.000.000,00		
6	“Nonreimbursable Investment Financing Agreement No. GRT/LE-211150-SU” tussen de Republiek Suriname en de Inter- American Development Bank, getekend op 16 december 2024 genaamd “Bio-Economy Empowerment in Suriname’s Indigenous Communities Through access to Water, Energy and Telecommunications (Bio- Sweet)”voor een bedrag van USD 1.500.000,00 (Een miljoen vijfhonderdduizend 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2- voud. Kenmerk voornoemd “Agreement”: Resolution DE-123/24 & Doc. No.LEG/SGO/CCB/EZIDB0000366 -171363792-6041 SU-G1010	2688	11 februari 2025		1.500.000,00		
7	Agreement for the Establishment of a Conditional Credit Line for Investment Projects (CCLIP) SU-O0012 tussen de Republiek Suriname en de Inter-American Development Bank, getekend op 16 december 2024 genaamd” Just, Clean and	2689	11 februari 2025		135.000.000,00		

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
	Sustainable Energy Transition for Suriname" voor een bedrag van USD 135.000.000, - (Eenhonderd en vijftig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2-voud. Kenmerk voornoemd "Agreement": Resolution DE-121/24 & Doc. No.LEG/SGO/CCB/EZIDB0000366- 171363792-6043 SU-O0012.						
8	Loan Agreement "Expansion of Power Generation Transmission and Distribution Systems" tussen de Republiek Suriname en de Saudi Fund for Development, getekend op 10 februari 2025 ten bedrage van 75.000.000,- Saudi Riyals (Vijfenzeventig miljoen 00/100 Saudi Riyals) in 2-voud. (Engelse en Arabische versie) Kenmerk voornoemd "Loan Agreement": 1/845. Met de overeenkomst retourneren wij de copie van de Legal Opinion ten behoeve van de Loan Agreement No. 1/845	2690	07 maart 2025				75.000.000 Saudi RYALS
9	Loan Contract No. 5964/OC-SU" tussen de Republiek Suriname en de Inter- American Development Bank, getekend op 17 februari 2025 genaamd "Support to the Air Transport Sector in Suriname voor een bedrag van USD 25.000.000,00 (Vijftwintig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2-voud. Kenmerk voornoemd "Loan Contract": Resolution DE 184/24 & Doc. No. LEG/SGO/CCB/ EZIDB00003666-171363792-6106 SU-L1071.	2691	10 maart 2025		25.000.000,00		
10	Originele Leenovereenkomst tussen Finabank N.V., Kuldipsingh Infra N.V., Kuldipsingh Equipment N.V. en de Republiek Suriname. De overeenkomst is getekend op 13 maart 2025 voor een bedrag van USD 35.000.000, - (Vijftig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 6-voud. Deze overeenkomst betreft de schulden van de Staat Suriname aan Kuldipsingh Infra N.V. en Kuldipsingh Equipment N.V. overgenomen door Finabank N.V. in 6-voud.	2693	04 april 2025		35.000.000,00		

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
	Kenmerk voornoemd leenovereenkomst: No. 2025-03/LAD/SAL/FINABANK- KULDIPSINGH INFRA_ KULDIPSINGH EQUIPMENT – STAAT SURINAME						
11	Originele Leenovereenkomst tussen Finabank N.V., Aannemingsmaatschappij Baitali N.V. en de Republiek Suriname, getekend op 20 februari 2025 ten bedrage van USD 11.927.221,93 (Elf-miljoen negenhonderd zevenentwintigduizend en tweehonderd en eenentwintig 93/100 US DOLLARS) in 6-voud	2694	11 april 2025		11.927.221,93		
12	Financing Agreement "Suriname Preparedness and Enhancing Resilient Communities Project" tussen de Republiek Suriname en de International Development Association, getekend op 28 februari 2025 ten bedrage van SDR 17.000.000,00 (Zeventienmiljoen 00/100 Special Drawing Right) in 2-voud.	2695	17 april 2025				SDR 17.000.000,00
13	Originele geregistreerde Amendement doorleen-overeenkomst inzake de verkoop van Nutricia producten tussen de Staat Suriname vertegenwoordigd door het ministerie van Financiën en Planning en NUTRISUR N.V. Deze overeenkomst is getekend op 08 april 2025 te Paramaribo voor een bedrag van SRD 35.925.526,28 (Vijfentwintigmiljoen negenhonderd en vijfentwintigduizend vijfhonderd en zesentwintig 28/100 Surinaamse Dollars) (in 2-voud).	2696	22 april 2025	35.925.526,28			
14	Originele geregistreerde Agreement on consolidation of debt between the Government of the Republic of Suriname and the Government of the French Republic. Deze agreement is getekend op 24 april 2025 voor een bedrag van Euro 25.789.187,53 (Vijfentwintigmiljoen zevenhonderd en negenentachtigduizend eenhonderd en zevenentachtig 53/100 Euro) (in 2-voud) (Engelse en Franse versie). Met de overeenkomst retourneren wij de AFD-Suriname Summary Statement en de BDF-	2697	16 mei 2025			25.789.187,53	

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
	Suriname Summary ODA (Engelse en Franse versie)						
15	Loan Contract NO. 5928/OC-SU tussen de Republiek Suriname en de Inter- American Development Bank, getekend op 16 december 2024 genaamd "Strengthening Spatial Planning and Environmental Management in Suriname)" voor een bedrag van USD 30.000.000, - (Dertig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2-voud. Kenmerk voornoemd "Loan Contract" Resolution DE-126/24 & Skills for Growth: Improving Education Opportunities and Competitiveness" tussen de Republiek Suriname en de Inter-American Development Bank, getekend op 8 november 2024 ten bedrage van USD 40.000.000, - (Veertig miljoen 00/100 Amerikaanse Dollars) in 2- voud. Kenmerk voornoemd "Loan Contract": Resolution DE-82/24 & Doc. No.LEG/SGO/CCB/EZIDB0000366-171363792-6061.	2683	23 januari 2025		30.000.000, -		
16	Originele geregistreerde Amendement doorleenovereenkomst inzake de financiering van Nationaal Bradband Project tussen de Staat Suriname vertegenwoordigd door het ministerie van Financiën en Planning en N.V. TELESUR, getekend op 11 juni 2025 te Paramaribo voor een totaalbedrag van USD 117.241.854,65 miljoen (in 2-voud). Rekening houdende met de afspraken in artikel 2 van het amendement zal de Staat Suriname de nog te verrekenen interest betaling, 35 procent van de schuld en de openstaande facturen van N.V. TELESUR wat neerkomt op totaal USD 57.770.153,82 (oftewel 49%) betalen in de vorm van schuldenlast betalingen ten behoeve van de beschikte leenovereenkomst tussen de Staat en de Export Import (EXIM) Bank of China. De betalingen van N.V. Telesur op de beschikte leenovereenkomst tussen de Staat en de Export Import (EXIM) Bank of China bedraagt USD 59.471.700,83 (oftewel 51%) en zal betaald moeten worden in de periode 21 september 2032	2702	25 juni 2025		117.241.854,65		

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
	tot en met 21 september 2038.						
17	Amendment Agreement for Phase II to the Preferential Buyer Credit Loan Agreement tussen de Staat Suriname vertegenwoordigd door de Minister van Financiën en de Export Import Bank of China getekend op 4 septemeber 2025 ten bedrage van USD 76.229.429,27 (Zesenzeventig miljoen tweehonderd negenentwintig duizend vierhonderd negenentwintig 27/100 Amerikaanse Dollar) in 2-voud. Contract No.: PBC 20160350423-C Tevens wordt als bijlage de kopie van de Legal Opinion ten behoeve van de Amendement Agreement tussen de Staat Suriname en de Exim Bank of China geretourneerd.	2703	18 september 2025		76.229.429,27		
18	Amendment Agreement for Phase II to the Buyer Credit Loan Agreement tussen de Staat Suriname vertegenwoordigd door de Minister van Financiën en de Export- Import Bank of China getekend op 4 september 2025 ten bedrage van USD 36.014.750,28 (Zesendertigmiljoen veertienduizend zeventienhonderd vijftig 28/100 Amerikaanse Dollar) in 2-voud. Contract No.: BLA 2008002-C. Tevens wordt als bijlage de kopie van de Legal Opinion ten behoeve van de Amendement Agreement tussen de Staat Suriname en de Exim Bank of China geretourneerd	2704	18 september 2025		36.014.750,28		
19	Originele herschikkingsovereenkomst tussen de Republiek Suriname, handelend via de Minister van Financiën en Planning, met Bank of America (BoFA) Securities, Inc. als Lead Manager voor een totaalbedrag van US\$1.575.000.000 (Eenmiljard vijfhonderd en vijfenzeventigmiljoen 00/100 Amerikaanse Dollar) (1-voud) (Registratienummer 2705). Tevens worden de volgende documenten als bijlage geretourneerd: <ul style="list-style-type: none"> Account Agreement (Execution Version) Purchase Agreement 	2705	06 november 2025		1.575.000.000,00		

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
	<ul style="list-style-type: none"> Emailcorrespondentie from Brod. Carter Date: Wed, Nov 5, 2025 at 3:25 PM Het schrijven van Bureau Staatsschuld de dato 05 november 2025 met kenmerk SDMO/25-1750 gericht aan de Procureur-Generaal bij het Hof van Justitie: Verzoek tot uitgifte Legal Opinion: Het schrijven van de Deviezencommissie de dato October 28, 2025 met kenmerkno. Secpres/1854/25: Confirmation regarding finalizing Foreign Exchange Transactions for Bond Issuance; The Indenture Agreement Execution Version dated as of November 6, 2025; Incubency Certificate; Final Offering Memorandum; Pricing Term Sheet for Notes due 2030 and Notes due 2035; 144A Global Note representing US\$ 153.335.000,00 no. R-1; CUSIP;86886PAE2; ISIN; US86886PAE 25 144A Global Note representing US\$ 436.407.000,00 no. R-1; CUSIP:86886AF9; ISIN: US86886PAF 99 Global Notes representing US\$ 371.665.000,00 No S-1; CUSIP; P68788 AE1; ISIN; USP68788AE10 Global Notes representing US\$ 500,000.000,00 No S-1; CUSIP; P68788 AF8; ISIN; USP68788AF84 Global Notes representing US\$ 113.593.000,00 No S-2; CUSIP; P68788 AF8; ISIN; USP68788AF84 						
20	Originele herschikkingsovereenkomst tussen Suriname en Israel "Agreement on the treatment of debts between the Government of the Sate of Israel and the Government of the Republic of Suriname". Getekend op 3 oktober 2025, ten	2706	26 november 2025			6.631.333,40	

	Financieringsovereenkomsten	Registratie		Bedrag in			
	Naam instelling	Nummer	Datum	SRD	USD	EURO	Overige Valuta
	bedrage van Euro 6.631.333,40 (Zes miljoen zeshonderd eenendertigduizend driehonderd drieëndertig en 40/100 Euro) in 2-voud. Tevens wordt als bijlage: <ul style="list-style-type: none"> • de oorspronkelijke amendement overeenkomst in 2-voud; • bijlage 1 van de overeenkomst tussen Israel en de Republiek Suriname; • De Legal Opinion regarding the Second phase Bilateral Agreement with Israel of EUR 6.631.333,40 geretourneerd.						
21	Originele herschikkingsovereenkomst tussen Suriname en Italië "Agreement between the Government of the Italian Republic and the Government of the Republic of Suriname. Regarding the Second Phase of debt service treatment and amending the agreement on the treatment of debt service dated 22 June 2023. Getekend op 3 oktober 2025, ten bedrage van Euro 27.022.256,- (Zevenentwintig miljoen tweeëntwintig duizend tweehonderdzesenvijftig 00/100 Euro) in 2-voud. Tevens wordt als bijlage <ul style="list-style-type: none"> • de oorspronkelijke amendement overeenkomst in 2- voud, en • de Legal Opinion regarding the Second Phase Bilateral Agreement with Italy of Euro 27.022.256,- geretourneerd	2707	26 november 2025			27.022.256,00	

Bron: Rekenkamer van Suriname

Bijlage 4: Kredietovereenkomsten

Staatsschuld Registratie januari - december 2025

	Kredietovereenkomsten	Registratie		Bedrag in		
		Nummer	Datum	SRD	USD	EURO
1	Kredietfaciliteit met betrekking tot de overname van de schuld van UBS/ Credit Suisse AG” ten bedrage van Euro 7.900.000, - (Zeven miljoen negenhonderdduizend Euro) in 2-voud. De Kredietfaciliteit is getekend op 29 april 2025 tussen de Republiek Suriname en Hakrinbank N.V. (registratienummer 2698). Met de Kredietfaciliteit retourneren wij de Deed of Resignation and Appointment getekend op 27 februari 2025 tussen de Republiek Suriname, UBS AG (As Successor to Credit Suisse AG- Arranger), UBS AG (Stamford Brach), UBS AG (As Successor to Credit Suisse AG- Existing Agent) en Hakrinbank N.V.	2698	28 mei 2025			7.900.000,00
2	Originele “Bilateral Arrangement between the Government of the Republic of Suriname and the Government of the Netherlands” getekend op 12 mei 2025 ten bedrage van Euro 8.706.557,74 (Acht miljoen zeventienhonderd zesduizend vijfhonderd en zeventenvijftig 74/100 Euro) in 2-voud.	2699	03 juni 2025			8.706.557,74

Bron: Rekenkamer van Suriname

Bijlage 5: Promissory Note

Staatsschuld Registratie januari – december 2025

	Promissory Note	Registratie		Bedrag in
	Naam instelling	Nummer	Datum	SDR*
1	Promissory note verstrekt door The Government of the Republic of Suriname vertegenwoordigd door de minister van Financiën & Planning aan het International Monetary Fonds (IMF). Deze promissory note heeft betrekking op de negende evaluatie van de goedgekeurde "Extended Fund Facility" (EFF) van het IMF op 22 december 2021, ten bedrage van SDR 33.600.000, -(Drieëndertigmiljoen zeshonderdduizend 00/100 Special Drawing Rights)	2692	25 maart 2025	33.600.000,00

Bron: Rekenkamer van Suriname

* SDR: Special Drawing Rights

Bijlage 6: Breakdown van instituten die vallen onder de ministeries behorende bij tabel 11

Ministerie van Justitie en Politie	Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting	Stichting De Vrije School
Korps Politie Suriname	Directoraten Sociale Zaken en Volkshuisvesting	EVAN.MET.GEM.
Beveiligings- en Bijstandsdienst Suriname	Ashiana	Evangelische Broedergemeente Suriname
Korps Penitentaire Ambtenaren		Arya Dewaker
Justitie	Ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening	R.K. Bijzonder/Bisdom
Korps Brandweer Suriname	Directoraat Bouw- en Stedebouwkundige Werken	Surinaamse Moeslim Associatie
RMT	Directoraat Civiel Technische Werken	Stichting Kangoeroe Community school
Openbaar Ministerie	Directoraat Onderzoek en Dienstverlening	Presbyterian ZEND
	Directoraat Openbaar Groen en Afvalbeheer	ST. BANDE MATR
Ministerie van Binnenlandse Zaken		Stichting School voor Jong Talent Suriname
Algemene Zaken	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	WESLIAANSE
Binnenlandse Zaken	NOP	Ministerie van Financien en Planning
De Nationale Assemblée	Directoraat Cultuur	Directoraat Financiën
Directoraat Human Resource Management	CULTUUR A.O.	Directoraat Belastingen
Rekenkamer van Suriname	B.L.O.	Directoraat Planning en Ontwikkelingssamenwerking
Kabinet van de Vice- President	Bureau Nijverheidsonderwijs	Centrale Landsaccountantsdienst
	Basis- en Voortgezet Onderwijs	
Regionale Ontwikkeling en Sport	Instituut voor de Opleiding van Leraren	Ministerie van Jeugdontwikkeling en Sport
Directoraat Duurzame Ontwikkeling Afro-Surinamers Binnenland	Christelijk Pedagogisch Instituut	Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie
DIR. DR/RR	Zevende-dags Adventisten	Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
Directoraat Regionale Ontwikkeling	E.S.H.I.	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid
Directoraat Agrarische Ontwikkeling Binnenland	Stichting VOL.EVANG.	Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme

Directoraat Duurzame Ontwikkeling Inheemsen
Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeudzaken
Directoraat Milieu
Directoraat Arbeid

ST.SCH.M.BIJB
FRIEDL. INST.
A.M.E.C.
Sanathan Dharm
Stichting der Islamitische Gemeenten

Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
Ministerie van Ruimtelijk Ordening en Milieu
Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer
Ministerie van Defensie
Ministerie van Buitenlandse Zaken, Internationale Handel & Samenwerking

Bron: CEBUMA

Bijlage 7: Agreed-upon procedures report on EITI-report regarding extractive industries revenue streams for fiscal years 2021 and 2022

Subject: Extractive Industries Revenue Streams for Fiscal Years 2021 and 2022.

To: The Ministry of Finance and Planning of the Republic of Suriname and the Multi-Stakeholder Group of Suriname Extractive Industries Transparency Initiative (hereafter 'EITI')

Purpose of this Agreed-Upon Procedures Report and Restriction on Use and Distribution

This report is solely for the purpose of assisting the Ministry of Finance and Planning and the Suriname EITI Multi-Stakeholder Group (hereafter 'MSG') in assessing accuracy and completeness of material revenue streams reported by extractive companies and government entities in accordance with Requirement 4.1 Comprehensive disclosure of taxes and revenues of the 2019 EITI Standard.

This report is intended solely for the Ministry of Finance and Planning and the MSG, and should not be used by, or distributed to, any other parties without written consent of the Rekenkamer van Suriname/ Supreme Audit Institution of Suriname.

Responsibilities of the Engaging Party

of Finance and Planning has acknowledged that the agreed-upon procedures described below are appropriate for the purpose of this engagement. The Ministry, in consultation with the MSG, is responsible for identifying material revenue streams and entities in the extractive sector.

Practitioner's Responsibilities

We have conducted this agreed-upon procedures engagement in accordance with ISRS 4400 (Revised), Agreed-Upon Procedures Engagements. An agreed-upon procedures engagement involves our performing the procedures that have been agreed upon with the Ministry of Finance and the MSG and reporting the factual findings. We make no representation regarding the appropriateness of the procedures described below. This engagement is not an assurance engagement and, accordingly, we do not express an audit opinion or assurance conclusion.

Had we performed additional procedures, other matters might have come to our attention that would have been reported.

Professional Ethics and Quality Control

Our firm applies the International Standard on Quality Management (ISQM) 1, Quality Management for Firms that Perform Audits or Reviews of Financial Statements, or Other Assurance or Related Services Engagements, and maintains a process of reviewing audit reports by the management and certified accountant.

Procedures and Factual Findings

Procedure 1: Verification of supporting documentation for reported revenue streams in 2021 and 2022

Finding: Multiple instances were identified where supporting documentation was not available. A detailed listing has been forwarded to the Ministry of Finance. Also see appendix 1 and 3 for list of information requested but not received.

Procedure 2: Review of Wage Tax and AOV documentation

Finding: For several entities, no underlying documentation could be located to support reported Wage Tax and AOV contributions. The reported companies which paid wage tax and AOV has been confirmed by a statement signed by the Tax Authority. Also see appendix 2.

Procedure 3: Identification of other missing documentation

Finding: In various cases, only Central Bank of Suriname (CBvS) bank statements were found, without corroborating documentation. Key gaps were found particularly in documents from the Receiver of Direct Taxes and Finabank. Also see appendix 1 and 3 for list of information requested but not received.

Other relevant observations from the Draft Inception report 2021-2022

Taken into account the relative short time frame of the review period by the Supreme Audit Institution of a month, we note that other findings could have been noted other than earlier mentioned.

The EITI administrator reported in their draft inception report 2021-2022 (March 2025), using the EITI standard 2023 as a reference for the financial years 2021 and 2022.

The EITI administrator reported the following observations in addition to the earlier mentioned findings:

Observation	EITI 2019 Reference	Page
Incomplete revenue disclosures from MOF — no full disaggregation by company/stream	4.1(a), 4.1(b)	pg. 11-12
Missing materiality thresholds due to data limitations	4.1(b)	pg. 12
No confirmation of total extractive revenues (no grand total available)	4.1(a)	pg. 14-15
No project-level disaggregation; reporting only at entity level	4.1(c)	pg. 20
Revenues from small-scale and medium-scale miners omitted	4.1(a), 4.1(d)	pg. 22
No receipts reported for import duties or customs fees	4.1(a), 4.1(b)	pg. 12, 15
Discrepancies between MOF data and public finance publications	4.1(d)	pg. 11
Lack of independent audit confirmation for most state entities and Grassalco	4.9(a)	pg. 38-39
Limited cooperation from GMD and lack of production/licensing information	4.1(d), 3.2.4	pg. 12, 19
Inadequate assurance processes from SAI to support government figures	4.9(b)	pg. 39-40

1. Inadequacy of Comprehensive Revenue Data

- The Ministry of Finance (MOF) failed to provide a complete and disaggregated list of all revenues collected from the extractive sector during FY 2021 and 2022, segmented by company and revenue stream. This precluded the Independent Administrator from establishing materiality thresholds (Req. 4.1(b)) and proposing a definitive reconciliation scope (page 11-12).
- No receipts were reported for import duties or customs-related revenues despite their statutory relevance.

2. Partial Data from Extractive Entities

- MOF did report revenue data for a limited number of entities: 3 large mining firms (Newmont, RGM, and Suralco), 3 oil firms (Apache, Tullow, Kosmos), and 2 SOEs (Staatsolie and Grassalco), along with aggregate figures for 17 small-scale miners and several gold exporters. However, the complete population of reporting entities was not established (pages 14-15, 21-23).

3. Revenue Streams Not Fully Identified

- Although 17 revenue types were included in the scope (e.g. income tax, royalties, dividends, electricity offset), there was no confirmation that these encompass all material streams for all actors (page 16).
- MOF disclosed only partial flow types, with missing or unclear entries for several mandated EITI payment types (page 15).

4. Data Integrity and Audit Concerns

- Staatsolie's audit status was current and conducted by EY. However, Grassalco's latest audit dated from 2017, weakening SOE transparency and compromising the credibility of the data (page 38).
- For other government entities, the Supreme Audit Institution was unable to confirm or audit the figures due to staff and capacity constraints (page 39).

5. Non-Compliance with Disaggregation Requirements

- The data was only available at the entity level and not at the "project level" as required by EITI (pages 20-21, 24). There was no project definition framework, especially for joint ventures like Pikin Saramacca or Suriname Gold Project CV.

6. Institutional Weaknesses Impacting 4.1 Compliance

- The Geological Mining Department did not provide production data or reliable licensing information, preventing reconciliation against revenue flows (page 12).
- The inconsistency between the Insight into Government Finances publication and EITI scoping data undermined confidence in completeness (page 11).

7. Missing Receipts from Medium and Small-Scale Miners

No granular data was submitted for medium- and small-scale operators, creating a large potential gap in the completeness of total reported government revenues under 4.1(a) and 4.1(d) (pages 12, 22).

Conclusion

The absence of key supporting documents, particularly those related to Wage Tax, AOV, royalties, and non-tax receipts, may hinder full verification of material revenue flows as required under EITI standard 2019, Requirement 4.1 Comprehensive disclosure of taxes and

revenues. Additional efforts are necessary to ensure source documentation is made available by relevant agencies.

Recommendations for EITI reporting 2023

The following recommendations are based on factual observations and do not constitute assurance or audit findings.

1. Establish a National Register of Extractive Entities

We recommend that the Ministry of Natural Resources establishes and discloses a complete and up-to-date register of extractive companies and concession holders. This list should be reconciled with business registration at the Chamber of Commerce.

EITI 2023 Reference: Requirement 2.3 (Register of licenses) and 2.1 (Legal framework and fiscal regime) - pages 15 and 17.

2. Clarify Enforcement of the Financial Reporting Act (2017)

We recommend identifying and mandating the competent authority responsible for enforcing compliance with the Financial Reporting Act of 2017, particularly regarding the obligation of extractive companies to publish timely and complete financial statements.

EITI 2023 Reference: Requirement 2.6(b) (State Participation and Reporting Obligations) - page 22.

3. Integrate EITI Disclosure into Annual Financial Statements

We recommend including a dedicated EITI disclosure appendix in the annual financial statements of material extractive companies.

The EITI relevant disclosures may also be included in the Director's Report, which should be subject to audit by the external auditor.

EITI 2023 Reference: Requirement 4.9(b) (Data Quality and Assurance) and 5.3 (Additional information on revenue management and expenditures) - page 29, 32.

4. Reconcile Accrual-Based Liabilities with Cash-Based Payments

To support a comprehensive understanding of extractive company tax positions, we recommend disclosing a reconciliation of liabilities (accrual accounting) with actual payments (cash basis). This reconciliation will facilitate more meaningful reporting and validation in EITI reports.

EITI 2023 Reference: Requirement 4.1(d) (Comprehensive disclosure of taxes and revenues) and Requirement 5.1 (Distribution of revenues) - pages 31.

Signed,

Supreme Audit Institution of the Republic of Suriname (Rekenkamer)

Date: 05 June 2025

Drs. Shaan Bhoendie
President

Bijlage 8: Agreed-upon procedures report on EITI-report regarding extractive industries revenue streams for fiscal years 2023 and 2024

Subject: Extractive Industries Revenue Streams for Fiscal Years 2023 and 2024

To: The Ministry of Finance and Planning of the Republic of Suriname and the Multi-Stakeholder Group of Suriname Extractive Industries Transparency Initiative (hereafter 'EITI')

Purpose of this Agreed-Upon Procedures Report and Restriction on Use and Distribution

This draft report sets out the activities and factual findings performed by the Supreme Audit Institution (SAI) of Suriname under an agreed-upon procedures engagement. The engagement was mandated by the Multi-Stakeholder Group (MSG) of the Suriname Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) to assist the MSG and the Ministry of Finance and Planning in assessing whether the information required under the EITI Standard 2023 has been collected and disclosed correctly for fiscal years 2023 and 2024.

The procedures were performed solely to gather evidence on the completeness and reliability of information on the extractive sector. No assurance is provided. The MSG is responsible for defining the scope of reporting, determining materiality thresholds and ensuring

that entities in the extractive sector provide the necessary data in accordance with the EITI Standard.

This report is intended solely for the Ministry of Finance and Planning and the MSG, and should not be used by, or distributed to, any other parties without consent of the Rekenkamer van Suriname/ Supreme Audit Institution of Suriname.

Responsibilities of the Engaging Party

The Ministry of Finance and Planning has acknowledged that the agreed-upon procedures described below are appropriate for the purpose of this engagement. The Ministry, in consultation with the MSG, is responsible for identifying material revenue streams and entities in the extractive sector.

Practitioner's Responsibilities

We have conducted this agreed-upon procedures engagement in accordance with ISRS 4400, *Agreed Upon Procedures Engagements*. An agreed-upon procedures engagement involves our performing the procedures that have been agreed upon with the Ministry of Finance and the MSG and reporting the factual findings. We make no representation regarding the appropriateness of the procedures described below. This engagement is not an assurance engagement and, accordingly, we do not express an audit opinion or assurance conclusion. Had we performed additional procedures, other matters might have come to our attention that would have been reported.

Professional Ethics and Quality Control

Our firm applies the International Standard on Quality Management (ISQM) 1, *Quality Management for Firms that Perform Audits or Reviews of Financial Statements, or Other Assurance or Related Services Engagements*, and maintains a process of reviewing audit reports by the management and certified accountant.

Activities performed per EITI requirement and factual findings

The 2023 edition of the EITI Standard (published in June 2023) requires implementing countries to disclose information along the entire decision-making chain. This report summarizes the procedures carried out by the SAI for each relevant requirement and references the EITI provisions where appropriate.

Requirement 1 - Oversight by the multi-stakeholder group (MSG)

Activities performed

Government, company and civil-society engagement (Req 1.1-1.3).

We reviewed correspondence, minutes and attendance lists to confirm that senior officials from the Ministry of Finance and Planning, the Ministry of Natural Resources (MNR), state-owned enterprises (SOEs) and civil-society organisations continued to participate in the MSG. According to the website of EITI Suriname, <https://eitipuriname.gov.sr/minutes/>, the MSG met seven times in 2023 to oversee the work programme.

We have not received minutes of meetings of MSG in 2024. According to the Terms of Reference the MSG should meet at least six times per year.

MSG governance and work plan (Req 1.4-1.5). We inspected the MSG's updated terms of reference, which were approved in July 2023.

We noted no work plan included costed activities aligned with national priorities (e.g., establishing a license register, digitising revenue streams and integrating EITI disclosure in state-owned enterprises).

Requirement 2 – Legal and institutional framework, contracts and licences

Activities performed

Legal and fiscal framework (Req 2.1).

We have not obtained the legal framework governing oil, gas and mining, including the 1986 Mining Decree, the Petroleum Law 1990 and fiscal regulations. The MSG mentioned that a consultant has been appointed and presented a legal framework in 2017.

In the discussion with the MSG, we noted that the mineral activities of Suriname include quarrying of gravel, sand, clay and stone as well as the production of iron ore, gold, petroleum and cement.

Contract and licence allocations and register (Req 2.2–2.3). We have not received information regarding the license allocation procedures and did not have access to the existing license register maintained by the Geological Mining Department (GMD).

Since we do not have been provided with a list of mining licenses, the register could not be compared to the register with corporate filings at the Chamber of Commerce to verify completeness.

Contracts and licence disclosure (Req 2.4). We requested samples of contracts and licenses for major mining and oil projects, which have not been shared.

Beneficial ownership (Req 2.5). We assessed progress towards establishing a beneficial ownership register. Legislation mandating beneficial ownership disclosure has not yet been enacted.

State participation (Req 2.6). We confirmed that Staatsolie (the national oil company) disclosed their financial statements.

However, other SOEs, such as Grassalco (the state mining company), the Rosebel Community Fund and the Staatsolie Foundation for Community Development, had not published their financial data.

Requirement 3 - Exploration and production

Activities performed

Exploration activities and production data (Req 3.1-3.3).

We requested but have not obtained exploration and production data for gold and oil from the Ministry of National Resources (MNR) and the GMD. Production of industrial minerals (sand, gravel, clay and stone) was poorly recorded.

Greenhouse gas emissions (Req 3.4). The 2023 EITI Standard introduced new disclosures on greenhouse-gas emissions. We observed that neither the MNR nor companies reported emissions data. No methodology has been agreed upon by the MSG to report such data.

In Appendix 2 environmental statistics have been shared by the General Bureau of Statistics (December 2024) of Zijin - Rosebel Gold Mines, Grassalco, Newmont and Staatsolie.

Requirement 4 - Revenue collection

Requirement 4 comprises several sub-requirements. The SAI's work focused on the revenue streams considered material by the MSG.

Activities performed

Determining materiality (Req 4.1). We discussed with the MSG's the method of determination of materiality.

The EITI guidance explains that the MSG should (1) understand the revenue streams, (2) establish which streams are material and whether thresholds are needed, (3) identify reporting entities, and (4) document its deliberations. The MSG examined revenue data from the MNR and the Ministry of Finance.

The threshold for revenue streams was set at SRD 195,000 per fiscal year (USD 5,000). Payments and revenues are considered

material if their omission could significantly affect the comprehensiveness of the EITI report.

- Scope of entities. The MSG identified five large mining companies and one state-owned mining company, twelve oil-and-gas companies and one state-owned oil company (Staatsolie), twenty-three gold exporters and seventeen small and medium-scale mining companies, in line with the 2021-2022 report. Entities whose payments fell below the threshold were considered immaterial.
- Qualitative exclusions. The MSG also considered the nature of the companies. Quarrying operations producing sand, gravel and granite for construction purposes (approximately 30 small permit holders) were excluded from the scope due to qualitative reasons.

Quarrying is part of Suriname's mineral activities; the MSG acknowledges that that revenues from these companies should have been included.

Revenue stream coverage and reconciliation (Req 4.1-4.3).

We obtained the list of material revenue streams: royalties (cash and in-kind), corporate income tax, import duties, sales tax, concession fees, wage tax and AOV premiums, dividend tax and dividends from SOEs.

The list did not include exploration and exploitation fees, lease payments, signature bonuses, penalties.

In accordance with the EITI Standard, government entities and companies should disclose material revenues and payments; the MSG must agree materiality definitions and thresholds and document their rationale. We compared the payments reported by companies with receipts recorded by the Ministry of Finance and the Central Bank of Suriname (CBvS).

Sale of the state's share of production (Req 4.2). No sales of production in kind were reported by oil and mining companies.

Infrastructure provisions and barter arrangements (Req 4.3). The MSG reported that there are no barter or infrastructure-for-resource arrangements in the reporting period.

Transportation revenues (Req 4.4). No material transportation revenues have been reported.

Transactions related to SOEs (Req 4.5). We reviewed transfers between SOEs and the Treasury. Dividends from Staatsolie were confirmed with the bank statements and the financial statements.

As mentioned earlier, we could not obtain audited statements for Grassalco, the Rosebel Community Fund or the Staatsolie Foundation for Community Development.

Subnational payments (Req 4.6). The MSG determined that no direct payments to sub-national governments exceeded the materiality threshold.

There is no information available of royalty-sharing arrangements with Indigenous communities are handled through national entities and are included in national revenue streams.

Level of disaggregation (Req 4.7). The 2023 EITI Standard requires disaggregation by individual project, company, government entity and revenue stream. We examined the data templates provided by the MSG and confirmed that revenue data is disaggregated by company (for the large oil and mining companies) and revenue stream. However, disaggregation information for the small-scale mining companies and quarrying companies were not disclosed.

Project-level disaggregation was not achieved for mining licenses; revenues were reported only at the entity level.

Data timeliness (Req 4.8). The Standard requires that disclosures be no older than the second to last complete accounting period. The 2023 - 2024 report, covering fiscal year 2023 and 2024, was prepared by October 2025, within the permitted timeframe, but data for both financial years remained outstanding as mentioned in earlier mentioned paragraphs.

Data quality and assurance (Req 4.9). We assessed whether revenues were subject to credible, independent audits. The Standard requires government and company disclosures to be audited in accordance with international audit standards and for the MSG to document assurance procedures.

We obtained audit reports from Staatsolie and Newmont Suriname, but Grassalco's audit was outdated (2017). For small and medium-scale miners and gold exporters, no audited financial statements were available. The SAI performed limited procedures (bank statement review and tax authority confirmation) due to time and resource constraints.

Project costs (Req 4.10). The 2023 Standard introduced disclosures on monitoring project costs and government policies for managing revenue-loss risks. The MSG has not yet adopted a mechanism to collect such data.

Requirement 5 - Revenue management and distribution

Activities performed

Distribution of revenues and public finance management (Req 5.1).

We reviewed whether government revenues from extractive industries are recorded in the national budget. Suriname operates a Treasury Single Account (TSA) at the CBvS for most revenues; however, some fees collected by the GMD and the Foreign Exchange Commission were retained off-budget.

No reconciliation exists between the TSA and the budget classifications.

Subnational transfers (Req 5.2). No material subnational transfers were identified, and no legal framework exists for sharing revenues with local governments.

Additional information on revenue management and expenditures (Req 5.3). The MSG did not publish information on revenue forecasts, budget assumptions, or spending plans. Citizens therefore cannot assess whether extractive revenues are used for development priorities.

Requirement 6 – Social and economic spending

Activities performed

Social and environmental expenditures (Req 6.1). We requested disclosures of social expenditures made by SOEs and extractive companies. Staatsolie and the Staatsolie Foundation for Community Development invested approximately US\$ 3 million in social initiatives in 2024. Contributions were made in areas such as healthcare, education and support for the disadvantaged community development projects.

No information on social expenditures is made available from Rosebel and Newmont.

Quasi-fiscal expenditures (Req 6.2). We reviewed SOE financial statements to identify quasi-fiscal activities (e.g., subsidized fuel, infrastructure works). Due to limited data, we could not quantify such expenditures.

Contribution to the economy (Req 6.3). The MSG disclosed macro-economic indicators (contribution of oil, gas and mining to GDP, exports and employment) but lacked data on building materials (from quarrying companies).

Environmental and social impact (Req 6.4). No disclosures on environmental impacts or greenhouse-gas emissions were provided by MSG.

Also see Appendix 2 of Environmental Statistics as provided by the General Bureau of Statistics (December 2024) from Zijin - Rosebel Gold Mines, Grassalco, Newmont and Staatsolie.

Requirement 7 - Outcomes and impact

Activities performed

Public debate (Req 7.1). We assessed outreach activities. There is no evidence that MSG organized workshops in Paramaribo and in the interior to raise awareness on EITI.

Data accessibility and open data (Req 7.2). The EITI Suriname website contains summary data but not machine-readable datasets. Recommendations from EITI implementation (Req 7.3). The MSG did not address the recommendations from the 2021-2022 report, such as establishing a license register, ensuring independent audits, developing a work plan and refining the materiality methodology.

Summary of Factual Findings

The observations below are based on the procedures performed and should be read together with the activities described above. They are presented without interpretation or assurance and may not represent all deficiencies in the underlying systems.

Materiality determination

The MSG documented its deliberations on materiality and set quantitative thresholds (USD 5.000) in accordance with EITI guidance. The threshold captured the vast majority of extractive revenues; however, the MSG did not calculate the total revenues collected from the extractive sector and therefore could not quantify the share of immaterial streams, replicating an issue identified in the 2021-2022 report.

Approximately 30 small quarrying companies producing sand, gravel and granite were excluded.

Completeness of revenue disclosures

Several revenue streams were not fully disclosed. We could not obtain import duties, customs fees and some non-tax revenues from the Ministry of Finance. The GMD did not provide complete information on surface rents and land rents.

Disaggregation by project was not achieved. Revenue data was provided at the company level despite the EITI requirement for project-level disaggregation.

Data quality and assurance

Only a few companies (Staatsolie and Newmont) submitted audited financial statements. Grassalco's latest audit report dates from 2017. No audited statements were available for gold exporters and small or medium-scale miners.

Government revenue figures were not subjected to independent audit. The SAI performed limited procedures such as reviewing bank statements and tax confirmations. There was no formal assurance mechanism for the completeness of revenues, contrary to Requirement 4.9 of the EITI Standard.

Operational process observations

Weak record-keeping. The GMD's license register is incomplete and maintained manually. There is no unified system linking license data, production volumes and revenue collection.

Inadequate reconciliation. The Ministry of Finance and Planning, the CBvS and the Tax Authority operate separate systems. In many cases, receipts from small and medium-scale miners were recorded in aggregate, impeding detailed verification.

Lack of IT controls. Agencies rely on spreadsheets and manual processes. There are no documented IT general controls, user-access controls or audit trails.

Comparison with 2021 - 2022 findings

The findings above are consistent with the issues reported in the previous agreed-upon procedures report for 2021 - 2022, which noted incomplete revenue disclosures, missing materiality thresholds, absence of project-level disaggregation and lack of independent audits.

Recommendations (non-assurance observations)

While outside the scope of agreed-upon procedures, the SAI offers the following observations for the MSG's consideration:

1. Establish a comprehensive license and company register. The MSG should ensure that the MNR and GMD develop an electronic register covering all extractive licenses, including quarrying permits. This register should include license owners, contract terms and payment obligations.
2. Strengthen materiality assessment. The MSG should calculate total extractive revenues for the reporting period to determine the share of excluded payments.
3. Enhance reconciliation and IT controls. The Ministry of Finance and Planning and the CBvS should implement an integrated revenue management system. Regular reconciliations between bank receipts, tax records and license data will improve accuracy.
4. Improve audit and assurance processes. All material companies, including SOEs and gold exporters, should publish audited financial statements. Government agencies should subject revenue figures to independent audit.
5. Clarify Enforcement of the Financial Reporting Act (2017). We recommend identifying and mandating the competent authority responsible for enforcing compliance with the Financial Reporting

Act of 2017, particularly regarding the obligation of extractive companies to publish timely and complete financial statements.

6. Include project-level data and environmental disclosures. Future reports should provide project-level disaggregation and disclose greenhouse-gas emissions and environmental payments in line with the new EITI Standard requirements.
7. Integrate EITI Disclosure into Annual Financial Statements. We recommend including a dedicated EITI disclosure appendix in the annual financial statements of material extractive companies. The EITI-relevant disclosures may also be included in the Director's Report, which should be subject to audit by the external auditor.
8. Reconcile Accrual-Based Liabilities with Cash-Based Payments. To support a comprehensive understanding of extractive company tax positions, we recommend disclosing a reconciliation of liabilities (accrual accounting) with actual payments (cash basis). This reconciliation will facilitate more meaningful reporting and validation in EITI reports.

Signed,
Rekenkamer van Suriname (Supreme Audit Institution of Suriname)
Date: 19 December 2025

Drs. Shaan Bhoendie
President

Rekenkamer van Suriname

A : Waterkant 28

T : 475585

E : rekenkamer@rekenkamer.gov.sr

W : www.rekenkamer.sr
